

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ŽIDOVSKÉ OBYVATELSTVO SOUDNÍHO OKRESU SEDLEC A JEHO
SOCIÁLNÍ POSTAVENÍ DO ROKU 1945
(SE ZVLÁŠTNÍM ZŘETELEM K ROKU 1940)**

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Martínková, Ph.D.

Autor práce: Lucie Kruchňová

Studijní obor: Archivnictví

Ročník: III.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Sedlčanech 5. května 2014

.....
Lucie Kruchňová

Anotace

Cílem předkládané bakalářské práce bylo zpracovat soupis židovského obyvatelstva v soudním okrese Sedlec a pokusit se vytvořit obraz jeho majetnosti. Výchozím pramenem byly evidenční karty z kartotéky židů, které doplnily policejní přihlášky a sčítání lidu z roku 1930. Práce je zasazena do období Protektorátu Čechy a Morava, proto jsem tomuto období věnovala kapitolu, kde mimo jiné vysvětluji pojem „žid“ podle Norimberských zákonů. V práci je uveden přehled nařízení, která omezovala svobodu židů, ze kterého vychází pohled na nacistické oklešťování nenáviděné menšiny. Důležitou částí práce je popis fungování Židovské náboženské obce, který dává nahlédnout do organizace života této komunity. Pozornost byla věnována také sociální struktuře včetně dalších faktorů, které ji ovlivňují, proto práce obsahuje kapitolu, která poskytuje pohled na bádání v tomto směru. Součástí je soupis devadesáti čtyř osob židovského vyznání či původu sestavený podle obcí a v nich žijících rodin. Je doplněn textovou částí, ze které vyplývá hmotné a finanční zajištění jednotlivých rodin. Práce je doplněna přílohami: tabulkami a grafy, mapami a v neposlední řadě fotografiemi některých nacisty umučených židů figurujících v sestaveném seznamu.

Annotation

The aim of this propounded thesis has been to elaborate a register of Jewish population in the judicial district Sedlec, and to essay the creation of the reflection of their wealth. The filing cards from the Jews' card files were the primary source, which were enriched by police ordinances and the census from 1930. This thesis is set in the period of the Protectorate of Bohemia and Moravia; therefore, I devoted a chapter to this period, where besides other things I explain the term "Jew" in accordance with the Nuremberg Laws. There is an overview of regulations that restricted the freedom of the Jews, from which the view on curtailing of the hated minority by the Nazis comes. The important part of this piece of work is the description of how the Jewish religious community worked which gives us an insight into the life of this community. Attention was also dedicated to the social structure, including other factors that affect it; hence, this work contains a chapter which provides an overview of the research in this field. Another part is a list of ninety-four people of the Jewish faith or origin formed by communities and families living in them. It is accompanied by a text part which shows the material and financial resources for individual families. The work is enriched by annexes: tables, graphs, maps, and last but not least, some photographs of some slaughtered Jews by the Nazis appearing in the list.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí mé bakalářské práce, paní Mgr. Lence Martínkové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a připomínky a také za její trpělivost. Mé díky patří i těm, kteří mi umožnili bádání – především paní ředitelce Státního okresního archivu v Příbrami PhDr. Věře Smolové, která mi umožnila studium archivního materiálu i mimo badatelské dny a poskytla mi další cenné rady, dále děkuji všem pracovníkům Státního okresního archivu v Příbrami, Národního archivu v Praze, Židovského muzea v Praze a Městského muzea v Sedlčanech. Děkuji také mému bratrovi za pomoc při překladu anotace do angličtiny a mému příteli za všestrannou podporu a pomoc při závěrečných úpravách na této práci. A v neposlední řadě také mé rodině za umožnění studia a podpory v něm.

OBSAH

1. Úvod.....	8
1.1 Územně správní členění soudního okresu Sedlec.....	9
1.2 Zhodnocení pramenů	10
2. Protektorát Čechy a Morava	13
2.1 Vznik Protektorátu Čechy a Morava	13
2.2 „Autonomní“ správa Protektorátu Čechy a Morava	13
2.3 Přehled právních předpisů upravujících postavení židů v protektorátu.....	14
2.4 Protektorátní protižidovská politika a její tvorba	18
2.5 Vydávání protižidovských nařízení protektorátní vládou.....	19
3. Kdo je Žid a kdo míšenec	20
3.1 Ústředna pro židovské vystěhovalectví	20
3.2 Žid.....	23
3.3 Židovský míšenec	23
3.4 Prokazování rasového původu	24
4. Konference ve Wannsee	26
4.1 Shrnutí situace.....	27
5. Židovská náboženská obec v Prčici	29
5.1 Stanovy Židovské náboženské obce v Prčici	29
5.2 Volební řád do orgánů ŽNO	36
5.3 Hospodářské a finanční záležitosti ŽNO	40
5.4 Jiná ustanovení.....	43
5.5 ŽNO Prčice a další židovské komunity	43
6. Sociální struktura židovského obyvatelstva organizovaného v ŽNO Prčice.....	46
6.1 Potřeba jako základ společnosti.....	46
6.2 Socializace	48

6.3 Rozvržení sociálních vrstev podle profesí	50
6.4 Střední vrstvy a židovská menšina.....	51
7. Přehled židovské populace v soudním okrese Sedlec.....	60
7.1 Přehled židovské populace k roku 1940	60
7.2 Rozbor rodinné, společenské, majetkové a finanční situace židovských rodin....	65
8. Závěr	77
Seznam použitých pramenů, literatury a internetové zdroje.....	80
Seznam příloh	83

1. Úvod

Téma židovské menšiny v první polovině 20. století je badatelsky oblíbené, ať už z hlediska národnostní menšiny za první republiky, tak i z hlediska širokého tématu holocaustu za druhé světové války. Existuje k němu mnoho odborné literatury, ale i autobiografické pramenů, jako je deník Anny Frankové či asi nejaktuálnější příběh nejstarší osoby přeživší holocaust Alice Herzové-Sommerové, se kterou byl natočen dokumentární snímek oceněný filmovým Oskarem. Židé byli, jsou a budou velmi sledovanou menšinou. Lidé se jich báli, obviňovali je a také nenáviděli. Proč? Vždyť jsou „skoro“ jako my ostatní. Lidé vždy děsili věci, které neznali, kterým nerozuměli, jimiž se „ti druzí“ od nich odlišovali. Nezanedbatelnou roli v případě židovské menšiny zřejmě hrála i závist, protože tato menšina byla gramotná, patřila většinou do střední třídy, takže o živoření či velkém uskromňování se tu příliš mluvit nedá. Patřili k ní vesměs tedy úspěšní, inteligentní lidé, kteří však měli jiné tradice, víru, kulturu i způsob života.

V minulosti se postavení židů v českých zemích měnilo. Jednou z důležitých změn bylo roku 1726 vydání translokačního reskriptu a tzv. familiantského zákona, který stanovil maximální počet rodin v zemi. Z toho důvodu se mohli ženit jen nejstarší synové z židovských rodin, aby zůstal stanovený počet rodin zachován. Kvůli nutnosti znát přesný počet a následný vývoj židovské populace, byly pro ni vedeny tzv. knihy familiantů.

Další změnou byl patent Josefa II. z roku 1781, kterým rušil nevolnictví, označování židů a povolil jim navštěvovat univerzity a zároveň však museli židé přijmout německá jména a příjmení, čímž začala jejich cílená germanizace. V 19. století se vznikem nacionalistických hnutí a v reakci na ně se znovu „na scéně“ objevil antisemitismus, který na opačné straně podnítil vznik sionismu. Asi nejvýrazněji se projevoval ve Francii, kde ho propagoval jeho zakladatel Theodor Herzl. Hlavní myšlenkou sionismu bylo sjednocení židů a jejich společné přesídlení do země izraelské, kde by vytvořili vlastní stát a mohli tam poklidně žít.¹ Po vzniku Československa a po přijetí moderní ústavy došlo ke zrovnoprávnění menšin s ostatním obyvatelstvem, včetně menšiny židovské.

¹ Theodor HERZL, *Židovský stát. Pokus o moderní řešení židovské otázky*, Praha 2009.

1.1 Územně správní členění soudního okresu Sedlec

Soudní okres Sedlec byl od roku 1868 společně se soudním okresem Sedlčany a soudním okresem Votice součástí politického okresu Sedlčany. Toto členění zůstalo platné i po první světové válce, protože novou republikou byl převzat správní systém z Rakouska-Uherska. Ke změně došlo až druhou světovou válkou, konkrétně od roku 1939. Soudní okres Sedlec patřil stále pod politický okres Sedlčany, stejně tak to platilo pro oba soudní okresy Sedlčany a Votice. Nad politickými okresy ale ještě byly Oberlandraty a politický okres Sedlčany byl příslušný k Oberlandratu Tábor. V roce 1942 došlo k další změně správního členění, kdy politický okres Sedlčany spadl pod Oberlandrat Praha.

Soudní okres Sedlec se nachází u středního Povltaví, nejnižněji ve Středočeském kraji. Hraničí s benešovským, tábořským a píseckým okresem. Zejména okolí dnešního města Sedlce-Prčice je známo jako „Český Merán“ díky jeho malebné krajině. Toto sídlo bylo také centrem, v němž v době do nacistické okupace žilo v soudním okrese Sedlec nejvíce židů. Území má lesní a kopcovitý ráz bez významného průmyslu a základním ekonomickým odvětvím je zde zemědělství. Pro představu o jaké historické správní území se jedná, jsem zařadila tři mapy: výřez z *Schulkarte von Böhmen nach dem Stande vom Jahre 1905*,² další jsem použila z knihy *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko*³ do níž jsem červenými body označila místa, kde v roce 1940 bydleli židé, a poslední mapou je výřez z *Ravensteins Bürokarste 1941*.⁴

Soudní okres Sedlec původně čítal na 29 obcí. Podle sčítání lidu z roku 1930 se zde nacházelo 2 144 domů, ve kterých žilo 10 796 obyvatel. Z nich se drtivá většina hlásila k české národnosti, jen 6 osob k židovské. Necelých deset tisíc obyvatel okresu uvedlo římsko-katolické vyznání, 185 evangelické, 445 československé, 70 izraelské, 48 osob jiné vyznání a 97 osob bylo bez vyznání. Židovské obyvatelstvo zde tedy

2 Franz Perko, *Schulkarte von Böhmen nach dem Stande vom Jahre 1905*, Berlín 1905. Uloženo v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích, sign. MC 358. Celou mapu je možné si prohlédnout na internetových stránkách knihovny.

3 Čeněk Habart, *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. Popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavou a památným Blaníkem a vyličení života jejího lidu*, 4. díl, Sedlčany 1994. Mapa je přílohou knihy. Nakreslil ji v roce 1925 Václav Černý.

4 *Ravensteins Bürokarste. Nr. 22, Protektorat Böhmen und Mähren und Reichsgau Sudetenland*, Frankfurt-Main 1941. Uloženo v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích, sign. MB 36/22. Celou mapu je možné si prohlédnout na internetových stránkách knihovny.

tvořilo podle údajů, které pro potřeby státní statistiky samo uvedlo pouhých 0, 65 % populace zdejšího okresu.⁵

1.2 Zhodnocení pramenů

Informace o židovské populaci v tomto okrese jsem získávala z pramenů uložených na různých místech. Navštívila jsem Městské muzeum v Sedlčanech, kde mi byl poskytnut materiál z osobní korespondence (vánoční přání, pozdravy z dovolených) od Josefa a Hany Steinových z Izraele a Anny Duschakové adresované Marii Dědové, dále dopis od Hany Heřmanové – Steinové pro Blanku Moulíkovou. V nich jsem pro svou práci nenašla nic podstatného. Také jsem našla záznam Marie Pokorné z 21. června 2011, která se vyjadřovala k údajnému sionistickému hnutí na zámku Dobrohošť.

Nejvíce informací jsem získávala ve Státním okresním archivu Příbram, z jehož fondů jsem využila zejména kartotéku obyvatel židovského vyznání a původu, dále údaje o Židovské náboženské obce Prčice, především její stanovy, policejní přihlášky, sčítání lidu z roku 1921 a přihlášky židovského majetku. Kartotéka byla celkem zachovalá včetně fotografií.⁶ Obsahuje mnoho užitečných údajů, které jsem využila. Obsah policejních přihlášek mě trochu zklamal, protože jsem doufala, že budou dochovány kompletně a doplní informační základnu ke kartotéce, ale všechny osoby jsem v nich nenašla. Přesto se staly cenným pramenem, protože jsem z nich vytěžila informace o rodičích hledaných osob nebo o židech, kteří se vrátili z koncentračních táborů.

Prostudovala jsem rovněž téměř celý fond Židovské náboženské obce (dále jen ŽNO) Prčice v Židovském muzeu v Praze, který byl sice torzovitý, jak naznačoval inventář, ale přesto mi poskytl důležité informace. Některé z nich jsem použila už nyní a jiné by mi mohly posloužit i pro další práci (např. diplomovou).

V Národním archivu v Praze jsem studovala materiály ze sčítání lidu z roku 1930. Tento pramen, vzhledem k jeho oficiálnímu charakteru, jsem použila jako upřesňující. Zajímaly mě především údaje o bydlišti, datu narození, případně povolání

⁵ Čeněk HABART, *Sedlčansko*.

⁶ Tyto fotografie jsem použila jako přílohu v této práci.

příslušníků židovské komunity. Podle očekávání byly zde obsažené informace velmi důležitým srovnávacím souborem.

Matriky židovského obyvatelstva, jejichž originály jsou uloženy rovněž v Národním archivu v Praze, jsem studovala v digitalizované podobě na internetu.⁷ Ačkoliv jsou matriky obvykle považovány za nepostradatelný pramen pro studium populace, jejího složení a proměn, v mém případě tomu tak nebylo. Z doby po roce 1930 neobsahují téměř žádné zápisy, a proto jsem z nich vytěžila jen minimum použitelných údajů. Pro obec Sedlec jsou neúplně zachovány matriky z 19. století. Pro obec Prčice jsou dochovány kompletněji, ale pro sledované období jsem měla k dispozici pouze roky 1933, 1936, 1937, 1941 a matriku narozených z let 1936, 1939 – 1943, v níž však nebyly téměř žádné zápisy. Matriky pro Střeziměř se zachovaly opět pro 19. století, stejně jako pro Nadějkov. Ostatní dochovány nejsou.

Vycházela jsem tedy metodologicky jako ze základního údaje z počtu osob zapsaných v kartotéce židovské populace (Státní okresní archiv Příbram, dále jen SOkA), kterou jsem konfrontovala s informacemi ze sčítání lidu z roku 1930 (Národní archiv Praha, dále jen NA). Při vyhledávání osob jsem se proto zaměřila na data ze 30. let 20. století.

Ze sborníku „*Český Merán*“ jsem využila informace od Ivy Steinové,⁸ která v příspěvku uvedla tabulku transportovaných přeckých židů. Potvrdily se tak mé dosavadní výsledky. Za data úmrtí u transportovaných je považovaný transport z Terezína na východ. U ostatních osob jejich osud neznám. Ve „*Vlastivědném sborníku Český Merán*“, který navazuje na předešlou řadu sborníků „*Český Merán*“, jsem se seznámila s celkovým počtem tehdy žijících osob ŽNO Prčice, který jsem v té době již znala, takže opět i tento článek potvrdil má zjištění. Autorka Blanka Rozkošná⁹ v něm podala soupis židů od jejich počátků ve zdejších okresech až po rok 1930.

Jako další zdroj pro dosažení co největší úplnosti mnou sestavovaného soupisu židovské populace v soudním okrese Sedlec jsem použila informace z internetového

⁷ www.badatelna.eu

⁸ Iva STEINOVÁ, *Příspěvek k dějinám židovského osídlení v Prčici*, in: Jiří Kofroň (ed.), *Český Merán, Sedlec-Prčice 1999*, s. 12 – 28.

⁹ Blanka ROZKOŠNÁ, *Dějiny Židů v Prčici a okolí*, in: Ladislava Doubravová (ed.), *Vlastivědný sborník Český Merán, Sedlec-Prčice 2009*, s. 21 – 60.

portálu holocaust.cz, kde je možné dohledávat osoby podle označení transportů, jmen osob, dat a míst narození či posledního místa bydliště. Výhodou tohoto portálu je snadná dostupnost dat: při zadání označení transportu je možné si prohlédnout seznam všech osob, které s daným transportem odcestovaly.

Původním cílem práce bylo vytvořit soupis židovský osob, které žily za protektorátu v politickém okrese Sedlčany a současně zmapovat rozsah pramenné základny a také zhodnotit její informační hodnotu. Bylo však třeba se seznámit i s odbornou a také s regionální literaturou na téma židů, která mi poskytla nejcennější informace. Během bádání jsem zjistila, že soubor osob, který budu muset prozkoumat, tvoří 344 jedinců z židovské menšiny ve zkoumaném okrese. Takto vysoký počet by ale byl pro bakalářskou práci nezpracovatelný, především z časových důvodů. V některých pramenech určité informace scházely, a proto jsem je musela doplňovat z jiných, čímž náročnost zpracování rostla.

Po prozkoumání regionální literatury jsem také zjistila, jaký je rozsah již zpracovaných částí mnou zvoleného tématu. Pro Židovskou náboženskou společnost Sedlčany byl soupis vytvořen v diplomové práci Blanky Moulíkové, Židovskou náboženskou společnost v Prčici sepsala Blanka Rozkošná. Pro Židovskou náboženskou společnost ve Voticích jsem informace nehledala, neboť jsem již věděla, že by její začlenění do výzkumu v rámci bakalářské práce bylo nad mé možnosti. Po dohodě s vedoucí práce jsem svůj původní záměr zúžila na Židovskou náboženskou obec v Sedlci-Prčici s tím, že se ve své práci pokusím blíže poznat a popsat sociální poměry židovského obyvatelstva na jejím území. Přesto bych ráda svůj původní záměr přece jen naplnila, například v diplomové práci.

2. Protektorát Čechy a Morava

2.1 Vznik Protektorátu Čechy a Morava

Dne 14. března 1939 ve večerních hodinách se sešel prezident Emil Hácha s Adolfem Hitlerem, a dohodli se na klidném vstupu německých vojsk následujícího dne v ranních hodinách, neboť díky tomu zbytek Československa získá „autonomii a jistou národní volnost“.¹⁰ Ústava první republiky ale nedávala prezidentovi právo vzdát se státní suverenity. Háchův krok tedy byl jasným překročením pravomocí. Po jednání podepsal dokument známý jako berlínské prohlášení, kterým moc nad Československem předal vůdci Německé říše. Po vpádu vojsk získali nejvyšší výkonnou moc dočasně velitel německé branné moci a velitelé armádních skupin.

Výnos vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera z 16. března 1939 o zřízení Protektorátu Čechy a Morava se snažil budít z hlediska platného mezinárodního práva zdání, že status země československé, která nyní stála pod „ochrannými křídly“ Velkoněmecké říše, byl změněn oficiálně a legálně. Forma výnosu, která byla pro zřízení protektorátu použita, se v nacistické právní nauce využívala pro vydávání rozkazů vůdce náležejících hlavě státu (např. udílení amnestií), nikoli tedy jako zákon, kterým by tento akt měl být zpečetěn.¹¹

2.2 „Autonomní“ správa Protektorátu Čechy a Morava

Podle výše uvedeného výnosu vůdce z 16. března 1939 měl být protektorát autonomní a spravovat se samostatně, ale veškerá práva měl vykonávat v souladu s potřebami a zájmy Říše. Zároveň nejvyšší vedení země podléhalo nejen vůdci, ale i říšskému protektorovi. Mnoho článků výnosu však jasně omezovalo nebo rušilo autonomní práva protektorátu, jakým byla zahraniční politika, kterou vykonávala Říše, a ta také dbala o vojenskou ochranu protektorátního území.¹² Na dopravu, poštu a telekomunikace měly dohled okupační orgány, stejně jako na celní úřady. Říše mohla vydávat pro protektorátní území předpisy a zřizovat na něm své úřady, pokud to vyžadoval společný zájem. Především však „celý systém práv a svobod založený na

¹⁰ Protokol o návštěvě Háchy, s. 328.

¹¹ Helena PETRŮV, *Zákonné bezpráví. Židé v Protektorátu Čechy a Morava*, Praha 2011, s. 18.

¹² Tamtéž, s. 19.

*rovnosti a zákazu diskriminace byl zcela popřen ideou nacismu a po vzniku protektorátu se začal v plné míře uplatňovat i v Čechách a na Moravě.*¹³

V Protektorátu se tímto začalo obyvatelstvo dělit na německé státní příslušníky, říšské občany a protektorátní příslušníky. Příslušníci německého národa žijící v protektorátu se tak stávali německými státními příslušníky či říšskými občany a zároveň i účastníky práv s tím spojených. Státním příslušníkem se stával ten, kdo patřil k *„ochrannému svazku Německé říše a byl jí za to zvlášť zavázán.*“¹⁴ Říšským občanem mohl být státní příslušník německé nebo příbuzné krve. Pro německé státní příslušníky tím začaly platit norimberské rasové zákony. Protektorátní příslušníci byli v pořadí na nejnižším stupni. Roku 1943 bylo vydáno dvanácté nařízení k zákonu o říšských občanech, kde se zaváděly nové státní příslušnosti: tzv. státní příslušnost na odvolání a ochranná příslušnost. Současně se zde stanovilo, že židé ani cikáni nemohou být státními příslušníky.¹⁵

2.3 Přehled právních předpisů upravujících postavení židů v protektorátu

Protižidovské předpisy v celém jejich širokém rozpětí, které omezovalo život této komunity, měly vytvořit tzv. „ghetto beze zdí“ v Protektorátu Čechy a Morava. Byla to jedna z etap nacistického „řešení židovské otázky“, které pokračovalo další etapou transportů do koncentračních táborů. Tyto cíle okupační politiky nejlépe definoval Miroslav Kárný: *„Skupina obyvatelstva, která jím byla postižena, musela být nejprve definována, systémem stále drastičtějších opatření postupně izolována v „ghettu beze zdí“ ještě před skutečnou koncentrací židů v táborech, postupně expropriována a zbavena materiálních základů své existence, aby posléze byla deportována k vyhlazení.*“¹⁶

Od vzniku protektorátu Hitler oficiálně konstatoval, že Říše nemá zájem na rasové péči k ochraně českého národa. To v praxi znamenalo, že dal volnou ruku protektorátní vládě a jejím pověřencům při vydávání různých opatření proti židům. Hitler tak chtěl připoutat české politické úřady a úředníky k Říši tím, že jim povolí účast na vydávání protižidovských opatření. Protektorátní vláda to jasně pochopila a začala

¹³ Tamtéž, s. 24.

¹⁴ Tamtéž, s. 20.

¹⁵ Tamtéž, s. 21 – 22.

¹⁶ Miroslav KÁRNÝ, *Konečné řešení. Genocida českých židů v německé protektorátní politice*, s. 9 - 10.

s jejich vydáváním, především s tzv. arizací, neboť díky ní mohli protektorátní příslušníci české národnosti získat někdejší židovský majetek, který by se časem „správnou“ politikou dostal do jejich rukou.¹⁷

Kdo tedy mohl vydávat v protektorátu protižidovské předpisy? Protižidovské předpisy vydávaly okupační orgány, včetně říšského protektora, a také protektorátní úřady. Vznikaly tedy předpisy tří druhů: právní předpisy vzniklé do vzniku protektorátu (pokud neodporovaly říšským předpisům), říšskoněmecké právní předpisy a právní předpisy protektorátní. Zcela základním se z tohoto pohledu stal již zmiňovaný výnos vůdce a říšského kancléře z 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava a prováděcí předpisy k němu. Říšské úřady „*dbaly o zdání legality svého počínání a za tím účelem zkonstruovaly systém právních prostředků, na jejichž základě se vytvářela protižidovská legislativa.*“¹⁸ Zde je na místě ještě připomenout, že říšský protektor mohl vydat na základě výnosu z 16. března 1939 i další právní předpisy, pokud to „*vyžadoval společný zájem či hrozilo-li nebezpečí z prodlení.*“ Později dokonce vydávané protektorátní předpisy musely být jeho úřadem kontrolovány, zda nejsou protiříšské. Tato pravomoc protektora jasně poukazuje na to, že omezení pravomocí protektorátní správy byla značná.

Pro celou Velkoněmeckou říši vydával předpisy vůdce, jenž byl současně říšským kancléřem, dále říšská vláda, Ministerská rada pro ochranu Říše a říšští ministři. Pro Protektorát to byl především říšský protektor,¹⁹ vrchní zemští radové čili tzv. oberlandráti a jiné říšské úřady (např. po dobu okupace vrchní velitel německé armády), a taktéž protektorátní vláda,²⁰ její jednotlivá ministerstva, policejní ředitelé, okresní správa, ale i místní správní orgány (především zemské úřady a policejní ředitelství). Dále to mohly být mnohé další úřady, služebny, korporace a pověřenci, jako byly německé soudy, německá bezpečnostní policie, letecký úřad, němečtí stavovští úředníci, německá advokátní komora v Praze, německá zdravotnická komora v Praze, úřady a soudy německé branné moci, úřady říšské pracovní služby, německá pracovní

¹⁷ Tamtéž, 22 s.

¹⁸ H. PETRŮV, *Zákonné bezprávi*, s. 37.

¹⁹ Předpisy říšského protektora byly publikovány ve Věstníku nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě (*Verordnungsblatt des Reichsprotektors Böhmen und Mähren*).

²⁰ Mohla vydávat první dva roky nutná nařízení a opatření, které by za normálních okolností mohla vydat formou zákona. Vše vyžadovalo souhlas prezidenta. (H. PETRŮV, *Zákonné bezprávi*, 42 s.). Vychází se z pravomocí daných zmocňovacím zákonem ze dne 15. prosince 1938, č. 330 Sb.

fronta a dále zmocněnci říšské finanční správy, říšské pošty a říšské dráhy. Z toho vyplývá, že předpisy mohl vydávat téměř každý úřad, a to od nejvyšší instance až po nejnižší. Bylo velice náročné sledovat jejich vydávání, ale ještě těžší bylo jejich dodržování. Současně mohl každý spolek, organizace či profesní komora vylučovat židy ze svých řad. Zde šlo skutečně pouze o jejich vlastní iniciativu. První, kdo židovské členy vylučoval, byla česká advokátní komora, která však své členy židovské národnosti vyřadila ještě dříve, než vznikl protektorát, a hned v závěsu za ní byla i česká lékařská komora.

Dne 15. prosince 1938 byl vydán tzv. zmocňovací zákon, jinak ústavní zákon č. 330/1938 Sb., o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Česko-Slovenské a o mimořádné moci nařizovací. Umožňoval prezidentovi republiky vydat na jednomyslný návrh vlády dekret s mocí ústavního zákona, jenž by přinesl „*nové znění těch ustanovení ústavní listiny a jiných ústavních zákonů, jejichž změny by vyžadovaly nové poměry.*“²¹ Stejně tak mohl prezident vydat opatření, k nimž by bylo původně vyžadováno přijetí ústavního zákona parlamentem. To bylo možno pouze po dobu dvou let. Dále byla ke změnám zákonů zmocněna vláda, ale ta nesměla měnit ústavní listinu, a navíc všechna její ustanovení musel potvrdit prezident.

Důsledky této normy byly hroživé. Tímto zákonem „*byla suspendována práva parlamentu a došlo k přenesení zákonodárné moci na výkonnou. Prezidentovi byla dána možnost se souhlasem vlády měnit ústavu a ústavní zákony.*“ Takto mohla být vydávána protektorátní nařízení vlády zasahující do práv občanů protektorátu zajištěných původní ústavou ČSR. Už 12. prosince 1940 byla účinnost zmocňovacího zákona prodloužena na neomezenou dobu. Tento zákon ale zohledňoval protektorátní vládu a prezidenta protektorátu, který nebyl stejným orgánem jako vláda a prezident Česko-Slovenské republiky. Říšský protektor současně rozhodoval o tom, které zákony z první republiky zůstanou v protektorátu platné. V roce 1942 byla zrušena pravomoc vlády vydávat nařízení a od té doby tuto pravomoc měla pouze jednotlivá ministerstva, respektive ministři. Jejich jurisdikce však byla omezena tím, že do ní mohl zasahovat předseda vlády. To byla poslední změna zmocňovacího zákona.²²

²¹ H. PETRŮV, *Zákonné bezprávi*, s. 42.

²² Tamtéž, s. 42 -43.

Jak jsem již výše zmínila, mohly nařízení vydávat i protektorátní orgány. Ty ale byly v jejich vydávání omezeny říšským protektorem, popřípadě dalšími říšskými institucemi, jako byla německá bezpečnostní policie, která měla potírat nepřátelské projevy a sabotáže proti Říši. Celá protektorátní správa byla tedy plně závislá na říšské a byla tímto způsobem perfektně kontrolována protektorem. Od 1. září 1939, kdy vyšlo nařízení o vybudování německé správy a o německé bezpečnostní policii v Protektorátu Čechy a Morava, bylo vydávání norem podřízeno zcela doзору říšského protektora, protože toto nařízení formulovalo nejasně, které zprávy mají úřady dávat bez jeho vyzvání, takže bylo ponecháno zcela na jeho vůli, kdy a jaké zprávy bude chtít.²³

Přehled protižidovských opatření je seřazen chronologicky, aby si každý mohl udělat závěr, jak postupně byla opatření vydávána a do jaké míry zasahovala do života těchto lidí, kteří měli stejné právo na život, ale ačkoli měli mít taktéž stejná občanská práva, nedostávalo se jim jich.

Veřejnost byla informována o každém jednotlivém opatření buď vyhláškami vyvěšenými na veřejně přístupných místech, na vývěškách židovských náboženských obcí, v tisku (pražský deník *Der Neue Tag*, *Židovské listy*), v úředních listech, rozhlasem, říšským zákoníkem (*Reichsgesetzblatt*), dále prostřednictvím *Deutscher Reichsanzeiger* a *Preussischer Staatsanzeiger* (jež měly povahu úředního listu), říšskými ministerskými věstníky, Věstníkem pro Čechy a Moravu (*Verordnungsblatt für Böhmen und Mähren*), který později vycházel jako Sběrka nařízení pro Čechy a Moravu, pak byl znovu přejmenován na Věstník nařízení pro Čechy a Moravu. Někdy však tato nařízení dokonce vůbec nebyla vydána písemně, jako například zákaz vycházení po 20. hodině. Svou roli ve vydávání nařízení hrálo také to, že říšský protektor v Čechách a na Moravě mohl vydat normy nutné ve společném zájmu, což mu umožňovalo vydání rozličných dalších nařízení.²⁴

Nařízení se týkala jak židů, tak židovských podniků či židovských sdružení osob. Vyhlášky vydávané v obvodech policejních ředitelství platily vždy v tom kterém obvodu, tudíž stejná vyhláška nemusela vejít v platnost ve všech okresech a též detailnost omezení, která z ní plynula, se mohla lišit. Často byly jednotlivé předpisy

²³ Tamtéž, s. 44.

²⁴ H. PETRŮV, *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*, Praha 2000, s. 59.

měněny či doplňovány a tím se stěžovala orientace v nich, a pokud někdo pouhou nevědomostí některé nařízení porušil, mohl být v lepším případě pokutován a v horším mu byla odňata svoboda na určitý počet hodin či dní.

V příloze č. 2 jsem podobě tabulky č. 1 vytvořila přehled zákazů a omezení, který vychází z práce Heleny Petrův.²⁵ Zařadila jsem mezi ně i některá lokální nařízení, ale bohužel nikoli všechna. V její knize se případný čtenář dozví více o detailech nařízení, neboť ve své práci jsem se nutně musela omezit pouze na výčet norem, jejich vydavatele, a v případě, že jsem některou informaci považovala za zvlášť důležitou, protože by doplnila a ozřejmila zákaz, tak jsem ji zařadila do poznámek pod čarou.

2.4 Protektorátní protizidovská politika a její tvorba

Tvorba protizidovské politiky a její následné zavádění do platnosti v protektorátu mělo jasné cíle: nejdříve určení a poté odstavení určité skupiny lidí, kterou ve svých „prorockých“ projevech Hitler označil jako příčinu všeho zla, a závěrem její fyzické zničení. To se mělo uskutečnit i v protektorátu, který se měl stát místem, jež rozšíří území Velkoněmecké říše. Proto mělo být zároveň i očištěno od dalších skupin obyvatel tak, aby vznikl prostor pro nové rasově čisté Němce. Touto další skupinou se mělo stát české obyvatelstvo, což by vedlo k tzv. řešení „české otázky“.

Říšský protektor Konstantin von Neurath měl představu, že české země budou začleněny do Říše a budou zcela osídleny Němci.²⁶ Karl Hermann Frank mínil, že poloha české země vylučuje její samostatnost a že musí být tedy o ní rozhodováno, a to jak o prostoru, tak i o jejích obyvatelích. Dále počítal s úplnou germanizací prostoru a lidí.²⁷ Reinhard Heydrich naopak chtěl vytvořit soupis obyvatelstva, ze kterého by se vycházelo při určování procent obyvatelstva, které by bylo možné poněmčít.²⁸ Dále mělo být využito hospodářského potenciálu, který si nesly české země už od dob Rakouska-Uherska.

²⁵ Tamtéž, s. 53-131. Přehled je umístěn v tabulkové příloze č. 2, jako tabulka č. 1.

²⁶ H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, s. 31.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž.

Základem židovské politiky se stala arizace neboli získávání židovského majetku. Ta také tvořila část germanizace českého prostoru, v níž se uplatňoval i český živel, který měl zájem na získávání těchto majetků. Tento záměr se však realizovat nepodařilo, neboť byl odhalen německým vedením a začalo na uprázdněná místa v podnicích a závodech dosazovat Němce a nikoli Čechy, a tak se tato část průmyslového potenciálu země dostala pod řádnou kontrolu Říše a jejího vedení. Arizace byla motivací pro mnoho kolaborantů a zrádců, kteří doufali v zisky, jichž ale nedosáhli, neboť původní židovský majetek se stal součástí hospodářství okupantů, kteří ovládali i nakládání s ním. Přesto okupanti dokázali kolaboranty a zrádce velice dobře využít ve svůj prospěch, stejně jako využívali české fašisty, kteří se po okupaci nemohli uplatnit, a tak alespoň okupantům podávali informace, které požadovali.²⁹ První protižidovská opatření byla schválena vládou Rudolfa Berana už 17. března 1939 a týkala se správy hospodářských podniků a dohledu nad nimi.

2.5 Vydávání protižidovských nařízení protektorátní vládou

O tom, kdo všechno mohl vydávat protižidovská nařízení, jsem se zmínila výše. Nyní bych pár slovy chtěla podpořit názory těch historiků, kteří poukazují podle jasných důkazů na to, že protektorátní vláda měla vlastní zájem na vydávání těchto nařízení. Nevydávala tyto normy pouze pod tlakem okupantů, ale občas jejich vydání bojkotovala, čímž podpořila jejich vydání okupanty.

Protektorátní vláda byla pod kontrolou okupační moci a všechna jí vydaná nařízení touto kontrolou procházela, takže byl při vydávání takových norem nutný souhlas okupačních orgánů. Přesto hned po zřízení protektorátu začaly vycházet protižidovské předpisy, čili začalo aktivní vydávání bez vyzvání a také ochotně se schvalovaly návrhy stavovských organizací, které zakazovaly činnost svým neárijským členů.³⁰ Protektorátní vláda totiž chtěla, aby židovské podniky zůstaly, pokud možno, pod její kontrolou.

²⁹ M. KÁRNÝ, *Konečné řešení*, 12 s.

³⁰ Tamtéž; H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, komentuje více studií Kárného a J. Milotové, ze kterých vyplývá, že je vedla především ekonomická stránka, s. 52-53.

3. Kdo je žid a kdo míšenec

K zavedení norimberské definice pojmu „žid“ došlo nařízením o židovském majetku z 21. června 1939, které vyřešilo dlouhý spor mezi protektorátní a německou správou o provádění arizací. Arizovaný majetek měl být od té doby pod správou německou. Protektorátní vláda pochopitelně připravovala svůj návrh nařízení o právním postavení židů ve veřejném životě, které také původně mělo dopad i na hospodářský život židů, ale tyto formulace byly nakonec vypuštěny. Než došlo k jeho schválení, muselo toto opatření projít dlouhým připomínkovým řízením, a proto nabyla účinnosti až od 24. dubna 1940. Avšak již výnosem z 15. července 1939 byla zřízena Ústředna pro židovské vystěhovalectví.³¹ Nařízením o péči o židy a židovské organizace z 5. března 1940 spolu s předešlými nařízenímí byl vytvořen „právní základ pro protižidovskou politiku v protektorátu.“³²

3.1 Ústředna pro židovské vystěhovalectví

Za první republiky se v zemi nacházelo 136 židovských náboženských obcí. Těm byly nadřazeny Zemské svazy, jejichž nejvyšším orgánem byla Rada židovských náboženských obcí pro Československo. Tyto organizace byly dobrovolné a samostatné. Zároveň zde bylo mnoho jiných židovských spolků, které však začaly být už od roku 1939 postupně rušeny a jejich majetky přecházely na Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu, který byl zřízen při Ústředně pro židovské vystěhovalectví vedené Reinhardem Heydrichem. Na tento fond posléze přecházely všechny majetky dobrovolně vystěhovaných židů³³ a později i židů deportovaných. Ústředna se stala centrem, které evidovalo a spravovalo veškerý židovský majetek, který měl postupně přecházet do německých rukou. Ústředna měla vytvářet vystěhovalcké možnosti, zajišťovat cizí měnu pro vystěhovalce, spolupracovat s cestovními a lodními společnostmi, aby vystěhování židů proběhlo hladce. Dále dohlížela nad židovskými a ostatními organizacemi angažujícími se ve vystěhovalectví. Zřizovala přeškolovací

³¹ „Zentralstelle für jüdische Auswanderung“.

³² H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, s. 75.

³³ Okupační vláda z počátku preferovala vystěhování židovských obyvatel, takže je tímto i podporovala, ale jen těsně do doby než začaly hromadné deportace, kdy se hranice uzavřely, a to na podzim 1941 (M. KARNÝ, *Konečné řešení*). Vystěhovat se také dalo pouze prostřednictvím Ústředny. Ta sídlila v Praze-Střešovicích v Dělostřelecké ulici č. 11.

střediska a dohlížela na jejich činnost, a v neposlední řadě měla udržovat kontakt se všemi německými úřadovými a institucemi protektorátní vlády v oblasti vystěhování.

V roce 1939 byla pro židy zřízena nová zvláštní matrice (*Zentralmatrik*), která obsahovala stejné rubriky jako každá předchozí: narozených, zemřelých a oddaných, ale evidovala všechny ŽNO. Také vydávala německo-český týdeník *Židovské listy*,³⁴ jenž byl jediným časopisem, který mohli židé číst. V Praze také byla tzv. Palestinská kancelář, která zařizovala emigrace židů do Palestiny a připravovala vystěhovalce na tento přesun.³⁵

Od února 1940 byly rozšířeny pravomoci Ústředny na celé území Protektorátu Čechy a Morava, a tak se stala nadřízeným orgánem ostatních ŽNO v protektorátu, a mohla je i rušit. V témže roce v březnu došlo k povýšení ŽNO v Praze na nadřízený orgán všech ŽNO v protektorátu, přičemž pražská obec byla podřízena Ústředně. Nyní byla ŽNO v Praze organizací, která naplňovala nacistické cíle, ač nedobrovolně. Vybírala od židů pro nacisty daně a dávky, shromažďovala statistická data, vedla si registraci židovského obyvatelstva, na jejímž základě probíhala pracovní nasazení a od roku 1942 také deportace židů. Její činnost nadále fungovala i v oblasti kulturní, hospodářské, sociální a také lékařské. Zároveň musela převzít funkci administrativní, neboť vykonávala práce, které by za normálních okolností pro židovské občany dělaly okresní úřady. Na Ústřední úřad pro řízení „židovské otázky“ byla Ústředna přejmenována v létě 1942.³⁶ Stejně tak došlo k přejmenování ŽNO na Židovskou radu starších v roce 1943, což je současně i rok, kdy se deportace začaly týkat i zaměstnanců obce, kteří z nich do této doby byli vyňati. *„I když všechno toto se odehrávalo pod tvrdou kontrolou gestapa a hrozbou vězení, mučení a fyzické likvidace, existoval prostor, kde se odehrával boj o to, nakolik židovští předáci a židovský aparát budou poslušným vykonavatelem nacistické vůle, nakolik protižidovská perzekuce bude zotřována přísluhovačskou horlivostí, zbabělostí, korupčností, byrokratismem, nebo jen lhostejností a sobectvím jednotlivých článků tohoto židovského aparátu.“*³⁷

³⁴ Jüdisches Nachrichtenblatt, periodikum vycházelo pod záštitou ŽNO v Praze.

³⁵ H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, s. 162.

³⁶ „Zentralamt für die Regelung der Judenfrage in Böhmen und Mähren“.

³⁷ M. KÁRNÝ, *Konečné řešení*, s. 115.

Vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava vůdcovým výnosem z 16. března 1939 současně začaly pro příslušníky německého národa platit na českém a moravském území norimberské zákony,³⁸ zákon o říšských občanech,³⁹ zákon na ochranu německé krve a německé cti⁴⁰ a zákon o říšské vlajce. Tyto zákony rozlišovaly národy příbuzné krve, které se mohly spojit s německou, což byly osoby s občanskými právy v Říši. Občanská práva mohly získat i jiné osoby jako například obyvatelé Severní Ameriky, ale pouze bílé pleti. Nemohly je získat národy cizí krve, jako byli Japonci, Číňané, cikáni a další osoby s tmavou pletí, a zejména židé. Židé nebyli počítáni mezi menšinu, ani mezi národnost, takže skupina osob se nemohla vejít do rasových měřítek nacistů. Byla nacisty považována za nečistou krev, které je třeba se zbavit, přičemž na tom chtěli ještě i vydělat při získávání jejich majetků. Německou krev jako takovou měli osoby německé národnosti bez ohledu na státní příslušnost.⁴¹

Prováděcí nařízení k zákonu na ochranu německé krve a cti z 5. července 1941 stanovilo, že i v protektorátu platí předpisy zákona na ochranu německé krve, a to prostřednictvím vykonávacího nařízení ze 14. listopadu 1935. Nařízením protektorátní vlády ze 7. března 1942 se poprvé upravoval vztah protektorátních příslušníků navzájem. Zároveň bylo vydáno vládní nařízení č. 85/1942 Sb., které rozšířilo opatření na židovské míšence a manžele židů. Tyto osoby se nesměly stýkat s árijci a pro míšence začala platit stejná omezení ve veřejném životě jako pro židy.⁴²

V protektorátu začala platit směrnice různých norem. Určit, kdo je žid, bylo nutné na základě čtyř nařízeních, čili existovaly zde čtyři různé definice tohoto pojmu. Jak uvádí H. Petrův, jedná se o nepatrné rozdíly, ovšem s těmito rozdíly se i rozšiřovala základna osob, na které se tyto definice vztahovaly. Jejich společným znakem byl

³⁸ Norimberské zákony byly vyhlášeny na 7. sjezdu NSDAP dne 15. září 1935.

³⁹ „*Reichsbürgergesetz*“ dělil občany na státní občany a státní příslušníky. Říšským občanem byl státní příslušník německé nebo příbuzné krve, kteří dávali najevo, že chtějí věrně sloužit německému národu a říši. Občané cizí krve bydlící v říši mohli získat jen státní příslušnost. Ale židé nemohli získat takové občanství, stal se tento zákon prvním opatřením, které tvořilo „*řešení židovské otázky*“.

⁴⁰ „*Gesetz zum Schutze des deutschen Blutes und der deutschen Ehre*“.

⁴¹ H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, s. 174-175.

⁴² Tamtéž, s. 174-177.

rasový podtext, ale základním kritériem pro definování osob považovaných za židy bylo náboženství.⁴³

3.2 Žid

Lidé se podle shora zmíněných úředních předpisů začali dělit na „árijece“ a „neárijece“. Označení „neárijec“ se užívalo pro rasy cizí krve a do přijetí zákona o říšských občanech se užívalo jen pro židovské obyvatelstvo. Za žida byl považován ten, kdo pocházel podle rasy ze čtyř nebo tří úplně židovských prarodičů. Takový prarodič byl členem ŽNO. Také osoba mající dva židovské prarodiče byla židem, pokud splňovala alespoň jedno z následujících čtyř kritérií:

- 1) při vyhlášení zákona o říšských občanech byla členem ŽNO nebo po tomto dni byla do ní přijata;
- 2) byla v manželství se židem v době vyhlášení tohoto zákona nebo po tomto dni manželství uzavřela;
- 3) tato osoba pocházela z manželství se židem, které bylo uzavřeno po platnosti zákona o ochraně německé krve a německé cti z 15. září 1935;
- 4) pocházela z nemanželského styku se židem a byla narozena po 31. červenci 1936.⁴⁴

3.3 Židovský míšenec

Osoba, která měla dva prarodiče židy, ale která nesplňovala předcházející kritéria, byla považována za míšence *prvního stupně*. Osoba mající jednoho prarodiče žida, byla míšencem *druhého stupně*.⁴⁵ Příslušnost k ŽNO byla jasnou známkou pro právníky, že se jedná o osobu židovské rasy, proto stačilo být v ní po určitou kratší dobu. Osobou určenou za žida mohl být každý, kdo k 16. září 1935 byl zapsán v ŽNO. V případě prarodiče, který k tomuto datu nenáležel k ŽNO, bohužel neznamenal, že je

⁴³ Pro úplnost ta nařízení vyjmenuji: nařízení říšského protektora o židovském majetku ze 21. června 1939; vládní nařízení č. 136/1940 Sb., o právním postavení Židů ve veřejném životě; definice z prvního prováděcího nařízení k zákonu o říšském občanství; a protektorátní vládní nařízení o Židech a židovských míšencích. Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž, s. 178-180.

⁴⁵ Tamtéž.

dotyčný árijec, protože židem byl též takový prarodič, který nemusel nikdy náležet k ŽNO, ale jeho prarodiče byli židovského původu.⁴⁶

3.4 Prokazování rasového původu

Svůj původ museli židé dokazovat tzv. úředním důkazem rodového původu. V protektorátu se prokazovali opisy a výtahy z matrik nebo osvědčením. Získávání těchto dokladů bylo v kompetenci ministerstva vnitra, a příslušné úřady měly povinnost mu je na vyžádání vydat. Za vystavení těchto písemností se platila taxa 6 K, dalších 6 K za překlad, za vyhledávání 7,50 K za každou započatou půlhodinu hledání, kromě první. Z placení těchto částek byli vyňati někteří žadatelé, pokud splňovali určitá kritéria, jako byla nemajetnost, nebo pokud žádali v úředním zájmu.⁴⁷

Němečtí státní příslušníci se mohli prokazovat buď listinami o osobním stavu, nebo tzv. rodovým průkazem o předcích (Ahnenpass), který ověřoval správnost výpisů z původních listin. To měli na starosti pouze němečtí stavovští úředníci a němečtí stavovští notáři.⁴⁸ Původ se měl zjišťovat i u nemanželských osob. V případě, že osoba byla nalezcem a nebyl zjištěn její původ, byla považována za žida.⁴⁹

Platila také povinnost si nechat odebrat krev k provedení krevní zkoušky v případě sporu z rodinného práva, aby se zjistila dědičnost a rasový původ. Při neuposlechnutí mohl být dotyčný donucen a předveden.⁵⁰ V matrice narozených po zjištění původu přibyla nová poznámka s pravomocnými rozsudky o pokrevním původu u dětí, stejně tak přibyla i u nemanželských dětí.⁵¹ Veřejní zaměstnanci si museli na své náklady opatřit potřebné rodové doklady. Nesplnění této povinnosti znamenalo sankce v podobě peněžní pokuty do 100 000 K či vězení v délce do šesti měsíců.⁵²

V roce 1943 došlo ke změně ve způsobu zjišťování rasového původu. Především byl ustaven Rodopisný úřad pro Čechy a Moravu⁵³ při protektorátním ministerstvu

⁴⁶ Tamtéž, s. 180.

⁴⁷ H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, s. 195.

⁴⁸ Tamtéž, s. 196.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž, s. 197.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Jeho předlohou se stal říšský úřad Reichsstelle für Sippenforschung.

vnitřní, který dostal na starosti tuto agendu.⁵⁴ Rodopisný úřad měl čtyři oddělení. I. oddělení vydávalo rodové doklady.⁵⁵ II. oddělení rozhodovalo o rasovém zařazení, III. oddělení mělo dohled nad veřejným i soukromým rodopisným bádáním. IV. oddělení tvořilo několik referátů: ediční, rodopisný, bádání o Židech⁵⁶ a sociální antropologie. Rozhodnutí Rodopisného úřadu o zařazení osoby k určité rase platilo okamžitě a nebylo proti němu možné odvolání.

Výhradně tento úřad mohl vydávat osvědčení o tom, kdo bude zařazen mezi židy a kdo ne. Byl významný také tím, že rozhodoval ve sporných případech, což mu umožňovalo rozšířit skupinu obyvatelstva, pro kterou platila protižidovská opatření, což se týkalo především židovských míšenců.⁵⁷ V hledání informací úřad využíval židovské kontrolní matriky z let 1829-1868, které po dohodě s katolickou církví převzal. Později spravoval také všechny ostatní židovské matriky, ze kterých se fotily zápisy a byla z nich vytvořena kartotéka obyvatelstva podle rodů. Od roku 1944 stačilo při plánování sňatku pouhé ujištění od zaměstnance tohoto úřadu, že mu nejsou známy žádné okolnosti, které by označovaly současného či budoucího partnera za židovského.⁵⁸

⁵⁴ Obstarával doklady pro úřední průkaz rodového původu, rozhodoval v pochybných případech o původu, a vykonával ochranu rodopisu.

⁵⁵ Oddělení fungovalo při Archivu ministerstva vnitra.

⁵⁶ Měl zjišťovat průběh asimilačního procesu od josefínské doby.

⁵⁷ Právě proto, že v případech, kdy prarodiče byli jiného než židovského náboženství, se ještě zjišťoval původ rodičů těchto prarodičů.

⁵⁸ H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, s. 198-201.

4. Konference ve Wannsee

Jednou z klíčových událostí, která ovlivnila další zacházení se židovským obyvatelstvem, bylo jednání ve Wannsee. Hitler se ještě před konáním této schůzky pevně rozhodl evropské židy vyhladit.⁵⁹ Porada se konala 20. ledna 1942 ve vilce na okraji Berlína, kde měla skupina nacistických pohlavárů rozhodnout o osudu židů v Evropě. Šlo o provedení a koordinaci tzv. „konečného řešení židovské otázky“, tzn., že měla být ujednocena definice pojmu „žid“, „židovský míšenec“ prvního a druhého stupně, měla být dána jasná pravidla pro „zacházení“ se židy, tomu měla předcházet především spolupráce úřadů a institucí, které jednotliví účastníci zastupovali.

Porada měla větší počet účastníků. Patřili k nim župní vedoucí dr. Mayer a vedoucí říšského úřadu dr. Leibbrandt (Říšské ministerstvo pro obsazená území na Východě), státní tajemník dr. Stuckart (Říšské ministerstvo vnitra), státní tajemník Neumann (Pověřenec pro čtyřletý plán), státní tajemník dr. Freisler (Říšské ministerstvo spravedlnosti), státní tajemník dr. Bühler (Úřad generálního guvernéra), státní podtajemník Luther (Ministerstvo zahraničí), SS oberführer Klopfer (Kancelář strany NSDAP), ministerský ředitel Kritzinger (Říšské kancléřství), SS gruppenführer Hofmann (Hlavní úřad pro otázky rasy a osídlování), SS gruppenführer Müller (Hlavní úřad pro bezpečnost Říše), SS obersturmbannführer Eichmann, SS oberführer dr. Schoengarth, velitel bezpečnostní policie a SD v generálním gouvernementu (Bezpečnostní policie a SD), SS sturmbannführer dr. Lange, velitel bezpečnostní policie a SD pro generální kraj Lotyšsko, jako zástupce velitele bezpečnostní policie a SD pro říšský komisariát východních zemí – Bezpečnostní policie a SD. Celé vedení jednání bylo svěřeno do rukou šéfovi bezpečnostní policie a SD SS-obergruppenführerovi a zastupujícímu říšskému protektorovi v Protektorátu Čechy a Morava Reinhardu Heydrichovi. Při poradě došlo ke sporům ohledně kompetencí v židovské politice, a také ohledně definice, kdo bude považován za žida. Především se mělo předejít v podstatě jakýmkoli výjimkám. Řešení mělo být tedy jednoznačné, aby se v každém případě dokázalo usoudit, zda se jedná o žida či míšence 1. nebo 2. stupně.

Heydrich předložil přítomným program schůze i cíle, ke kterým mělo jednání dospět. Měl představu o rozšíření pojmu žid, a to tak, že míšenci prvního stupně,

⁵⁹ O tom to rozhodnutí více v H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, s. 230-231.

druhého stupně a židé žijící s nežidovskými partnery měli být rovni židům s drobnými výjimkami. K definitivnímu vyřešení této otázky ale nedošlo. Eichmannovy deportační směrnice z konce ledna 1942 se řídily norimberskými zákony, ale byly možné i výjimky z deportací. Vztahovaly se na židy žijící s nežidovskými partnery, zahraniční židy, dělníky a dělnice ve zbrojním průmyslu nebo v zemědělství a na starší osoby. Sterilizace židů byla vyloučena z organizačních důvodů, stejně tak jako nucené rozvody.⁶⁰

4.1 Shrnutí situace

V protektorátu pozorujeme jinou posloupnost perzekučních opatření proti židům než v nacistickém Německu.⁶¹ S vyřazováním z určitých povolání začaly některé organizace už před vznikem protektorátu.⁶² Státní úřady se přidaly podle usnesení česko-slovenské vlády z 27. ledna 1939.⁶³ Špičky ledovce dosáhla až naše protektorátní vláda svým návrhem vládního nařízení o právním postavení židů, které bylo uvedeno v platnost až o rok později v dubnu 1940. Toto zpoždění oproti Německu bylo způsobeno strachem z negativního ekonomického dopadu a rozhodnutím o uplatňování nařízení po etapách, což mělo zajistit správný chod a co nejmenší dopad na hospodářství. Poté však došlo k vyřazování židů z úřadů, z dalších povolání a vůbec z veřejného života.⁶⁴ „Z uvedeného vyplývá závěr, že k systematickému vyřazení Židů z veřejných úřadů, funkcí a celé řady povolání došlo až v dubnu 1940, tedy více než rok po vytvoření protektorátu. Na rozdíl od úpravy říšské vyloučení Židů z veřejného života (jak byla tato opatření souhrnně nazývána) nepředstavovalo první etapu ve vydávání protizidovských opatření. Specifikem protektorátní úpravy bylo také to, že vyloučení Židů z veřejného života bylo upraveno v jednom nařízení, zatímco v Říši se tento proces uskutečňoval postupně v letech 1933-1939, a to na základě jednotlivých předpisů.“⁶⁵

Jednotná úprava nařízení říšského protektora o židovském majetku židy připravila o jejich soukromé vlastnictví, které touto cestou připadlo Říši. „Právě spor o to, komu připadne zabavený židovský majetek, zásadně ovlivnil postup při vydávání

⁶⁰ Celý protokol je k nahlédnutí buď v H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, s. 233-239 nebo na <http://www.holocaust.cz>.

⁶¹ Srovnání v H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, s. 242-243.

⁶² Byly to právě stavovské komory právnické, lékařské a inženýrské.

⁶³ Židé byli vyloučeni ze státní činné služby a ze soudnictví.

⁶⁴ H. PETRŮV, *Zákonné bezpráví*, s. 242-244.

⁶⁵ Tamtéž, s. 244.

protižidovských opatření.“⁶⁶ Autonomii v rozhodování nakonec protektorátní orgány získaly při separaci Židů od ostatního obyvatelstva. Orgány místní správy disponovaly do roku 1941 rozsáhlými pravomocemi ve vydávání protižidovských opatření. Státní správa měla svázané ruce kontrolou ze strany německých okupační správy, přesto si svou cestičku našla skrze jednotlivá ministerstva, která vydávala prováděcí nařízení či oběžníky za účelem realizace konkrétních protižidovských předpisů.⁶⁷ Tyto cestičky odporovaly důslednému principu legality, o který se nacisté tak snažili.⁶⁸

Celkovou situaci židů pochopitelně také buď ztěžoval, nebo trochu zjednodušoval a ulehčoval postoj okolního obyvatelstva. Každá pomoc byla vítána, ale velice nebezpečná, neboť to znamenalo, že „nežidovští“ protektorátní příslušníci riskují životy své i svého nejbližšího okolí. Pomoc materiální, jako jídlo a oblečení, se cenila a ještě více ukrývání židovských občanů před transporty, což bylo právě nejriskantnější, protože kolaboranti v okolí se vždy našli. Pomoc a solidarita k židovskému obyvatelstvu však byla považována za projev odporu proti okupantům. Přestože lidé věděli o trestech, které by je mohly čekat v případě prozrazení, přece riskovali, což jasně dokazuje, že se nacistům nepodařilo vytvořit jednotný postoj proti židům v celé české společnosti.

⁶⁶ Tamtéž, s. 244.

⁶⁷ V některých oběžnicích docházelo i k faktickým změnám či doplněním.

⁶⁸ Tamtéž, s. 245.

5. Židovská náboženská obec v Prčici

Pro lepší pochopení dalších informací z pramenů a pro zpřehlednění situace je nezbytné popsat, jak vlastně fungovala ŽNO. Jako příklad jsem zvolila ŽNO v Prčici. Jako základní pramen jsem využila stanovy ŽNO, které byly schváleny 1. února 1896 pod č. j. 32918 českým místodržitelstvím v Praze. Každá ŽNO fungovala principiálně stejně, ale drobné odchylky se vyskytovaly, jako například ceny jednotlivých náboženských a rituálních úkonů, výše příspěvků, či počet členů v jednotlivých orgánech.⁶⁹

5.1 Stanovy Židovské náboženské obce v Prčici

Stanovy jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Příbrami ve dvou tištěných vyhotoveních přibližně formátu A5.⁷⁰ Na první pohled se zdá, že jsou dokumenty dochovány v dobrém stavu, jen mírně zažloutlé, zaprášené. Papír v prostřední části ušpiněný zrezlou kancelářskou sponou. Přesto je text dobře čitelný. Stanovy mají 60 stran. Oba dva dokumenty jsou rozděleny na dvě poloviny. Přičemž první polovina je psána v českém a druhá v německém jazyce. V době vzniku stanov bylo obvyklé úřadování a komunikace v obou jazycích, až počátkem 20. stol. došlo ke sjednocení úřadování ŽNO v češtině. Text je rozdělen do dvaceti sedmi tematických oddílů a pak na jednotlivé paragrafy, kterých je celkem sto jedenáct. Další vyhotovení těchto stanov je uloženo v Židovském muzeu v Praze.⁷¹

V roce 1906 došlo ke změně stanov, konkrétně § 89 odstavce b., kdy došlo ke zvýšení horního kvocientu 1 ¼, 1 ½, 1 ¾ a 2 z 60 korun na 120 korun. Schváleny byly 8. března 1906 pod č. 49769 Okresním hejtmanstvím v Sedlčanech.⁷²

Pro soudní okres Sedlec se centrum ŽNO nacházelo v Prčici. Do obvodu působnosti ŽNO v Prčici patřily tyto místní obce: **Borotín, Divišovice, Jetřichovice, Kvasejovice, Lhota Starcova, Liběnice, Mezno, Měštice, Modlíkov, Nadějkov, Nosetín, Petřikovice, Prčice, Přestavky, Ředice, Šánovice, Sedlec, Střeziměř,**

⁶⁹ Státní okresní archiv Příbram (dále SOkA), Okresní úřad v Sedlčanech 1855-1945, inv. č. 704, sign. 5/4, kart. 158.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Židovské muzeum Praha, Stroupežnického 32, Praha 5. Židovské muzeum Praha, Židovská náboženská obec v Prčici, sign. 53279.

⁷² SOkA Příbram, Okresní úřad v Sedlčanech 1855-1945, inv. č. 704, sign. 5/4, kart. 158. Také v Židovském muzeu v Praze, Židovská náboženská obec v Prčici 1848-1937, sign. 53277.

Stupčice, Sušetice, Svoříst, Uhřice a Veletín. Dále sem náležela obec **Bolechovice** z okresu Sedlčany, **Červený Újezd** z okresu Votice a z obce Smilkov katastrální obec **Velké Heřmanice**. Sídlo představenstva ŽNO se nacházelo v Prčici. Každý izraelita, bydlící ve výše jmenovaném obvodu, byl členem této náboženské obce. Ti, kteří se v obvodu pouze zdržovali a nebyli členy ŽNO, mohli užívat náboženských, vyučovacích a rituálních ústavů, které obec vydržovala. Za užívání těchto ústavů platil každý stanovené poplatky. Každoročně se aktualizoval také seznam všech členů obce.

Úkolem náboženské obce bylo starat se o náboženské potřeby svých členů, a proto byla povinna zřizovat k tomu potřebné ústavy. Důraz byl kladen na bohoslužebné ústavy a zařízení, pečující o pravidelné bohoslužby (t. j. každou sobotu a v židovské svátky), dozor nad rituálním košerováním a rituální koupelí, nad ustanovením rabína a ostatních náboženských sluhů, a také funkcionářů, a nad pravidelnou výukou náboženství, a nad pohřbíváním zemřelých podle platného obřadu.

Hlavním orgánem ŽNO bylo představenstvo, nad kterým stálo ještě i zesílené představenstvo, ale nejvyšší rozhodovací moc měl v rukou starosta obce. **Představenstvo ŽNO** se skládalo z devíti členů a nejméně jeden měl pocházet z bývalé modlitební společnosti v Střezimíři a v Nadějkově. K nim měli být hlasováním voleni ještě tři náhradníci, kteří doplňovali představenstvo, pokud některý z členů nemohl úřad vykonávat nebo zemřel. **Zesílené představenstvo** se skládalo ze členů představenstva a z důvěrníků, jejich počet je totožný s představenstvem. Ze středu představenstva byl volen **starosta obce**, náměstek starosty, pokladník, účetní a jeden nebo více představených modlitebny. Ti všichni byli voleni přímo příslušníky ŽNO na tři roky. Představenstvo obce, zesílené představenstvo, starosta, jeho náměstek, rozvrhovací komise byly čestnými a tedy neplacenými funkcemi. Ve funkcích představenstva obce stejně jako zesíleného představenstva nesměli zasednout otec a syn, tchán a zeť, bratři ani švagři. Každý člen, kterého se týkala konaná porada, nebo jeho příbuzných či sešvagřených, se této porady nesměl účastnit. Představenstvo náboženské obce a zesílené představenstvo náboženské obce byly orgány s rozhodovací a usnášecí pravomocí.

Představenstvo náboženské obce bylo i orgánem výkonným a konalo veškerou vrchní správu náboženských a majetkových věcí ŽNO. V náboženských a rituálních otázkách však bylo povinno se radit s rabínem, a to konkrétně ve všech záležitostech kultu (např. bohoslužby, druhy a způsoby užívání ústavů k tomu určených, vydávání řádů, instrukcí atd.). Dále zajišťovalo dohled na vyučování náboženství, na konfesijní ústavy, náboženské spolky a nadace, povolovalo zřízení soukromých modliteben a s nimi spojených rituálních cvičení. Rozhodovalo o volebních reklamacích a volilo jednotlivé funkce. Určovalo roční výdaje ŽNO a z nich vypočítávalo příspěvky pro jednotlivé členy. Určovalo výši dalších přirážek a poplatků. Vyřizovalo veškeré stížnosti (k volbám, příspěvkům, modlitebnám, atd.). Schvalovalo použití přebytků z příjmů ŽNO, kontrolovalo dluhy, uzavíralo smlouvy. Tvořilo a schvalovalo jednací řád. Dohlíželo na veškeré hospodářství, na správu ústavů a fondů, na spolky a nadace, vydávalo k nim instrukce a direktivy. Dávalo osoby k tomu určené do výslužby, dávalo jim dovolenou, propouštělo náboženské sluhy (vyjma rabína, jeho zástupce a kantorů) a ostatní funkcionáře a úředníky ŽNO. Podávalo státním úředníkům návrhy na jmenování učitelů náboženství. Vedle toho mělo disciplinární moc nade všemi členy obce kromě rabína, kantorů a učitelů. Vyřizovalo stížnosti. Zvyšovalo poplatky za výroční den a jmenování zemřelého při každé zádušní slavnosti dle stanov. Volilo a označovalo osoby, které za své humanitární zásluhy nebo pro působení v obci byly zaznamenány na čestné pamětní desce.

Schůze představenstva se konaly nejméně jednou za čtvrt roku. Program jednání určoval starosta a oznamoval jej nejméně den předem při pozvání na schůzi. Usnesení bylo možné přijmout za předpokladu, že byl na schůzi přítomen starosta nebo jeho zástupce a nejméně polovina všech členů představenstva, včetně starosty, a to nadpoloviční většinou hlasů. Přítomnost tři čtvrtin členů byla nezbytná v případě, kdy se rozhodovalo o právním jednání nad 100 zl. (200 korun), nebo když se přijímal trvalý závazek, anebo když cena roční dávky přesáhla obnos 30 zl. (60 korun), případně pokud se rozhodovalo o ustanovení, pensionování nebo propuštění obecních funkcionářů. Ke všem těmto rozhodnutím bylo třeba souhlasu dvou třetin přítomných členů ŽNO. V případě rovnosti rozhodoval hlas starosty. Schůze byly veřejné. Pokud bylo třeba neveřejného jednání, mohla být na návrh předsedy nebo dvou členů představenstva udělána výjimka, ale jednání o účtech nebo rozpočtu musela být vždy

veřejná. Ze schůzí se vyhotovoval protokol, který podepisoval starosta, dva členové představenstva a zapisovatel.

Zesílenému představenstvu náboženské obce náležely jiné pravomoci. Ustanovovalo, penzionovalo a propouštělo rabína, jeho zástupce, kantory a učitele, stanovovalo jejich příjmy a vykonávalo nad nimi disciplinární moc. Usnášelo se o rozpočtu příjmů a vydání ŽNO a o výročním účtu. Rozhodovalo o všech náboženských a rituálních otázkách (podle znění stanov ŽNO), rozhodovalo spory mezi představenstvem ŽNO a rabínem. Bylo zmocněno zastavit nebo zcizit kmenové nebo nemovité jmění ŽNO (u nákladů vyšších než třetina průměrných ročních výdajů ŽNO za posledních pět let) a uzavíralo půjčky. Usnášelo se v záležitostech, které ji představenstvo pro svou důležitost předložilo k rozhodnutí, a také ve sporech mezi členy ŽNO. Bylo zmocněno svým usnesením měnit stanovy ŽNO. Rozhodovalo o výběru vyšších náboženských příspěvků kvůli mimořádnému nákladu (maximální výši určovaly stanovy), a to žádostí u územně příslušného státního úřadu.

Zesílené představenstvo svolával starosta ŽNO anebo v případě naléhavé potřeby pětice jeho členů. Pro přijetí usnesení bylo třeba souhlasu nejméně tří čtvrtin přítomných členů. Souhlas dvou třetin přítomných členů byl nezbytný tehdy, pokud se jednalo o ustanovení, pensionování nebo propuštění rabína, kantora nebo učitele, anebo pokud se projednávala změna stanov ŽNO. Ve všech ostatních případech stačil souhlas nadpoloviční většiny přítomných. Při rovnosti hlasů rozhodoval hlas starosty, který zesílené představenstvo svolával a na schůzi zval nejpozději den předem a určoval program jednání.

Starosta zastupoval ŽNO navenek. Konal běžné práce a dohlížel na úředníky a funkcionáře obce. Uděloval jim dovolené (až na osm dnů). Sepisoval a vyhlášoval seznam voličů, přijímal volební reklamace a předkládal je představenstvu, vyhlášoval lhůtu volby představenstva. Vystavoval členům ŽNO osvědčení o příslušnosti k obci, vyhotovoval výtahy z evidenčních knih a vysvědčení o mravech, majetku a o řádném životě. Bezprostředně spravoval jmění obce, ústavů a fondů, a také konfesionálních nadací. Připravoval programy schůzí představenstva i zesíleného představenstva, navrhoval vyřízení jednotlivých bodů programu těchto schůzí, vypracovával výroční rozpočty a účetní závěrky. Vybíral členské příspěvky a vymáhal jejich nedoplatky. Byl pověřen

vykonáváním usnesení představenstva a zesíleného představenstva. Byl tedy hlavním výkonným čili exekutivním orgánem ŽNO.

Běžná každodenní agenda starosty ŽNO byla velmi pestrá. Vyhlašoval datum, čas a program jednání schůzí, zval na ně členy a předsedal jim. Obec řídil tak, aby byla přijatá usnesení orgánů ŽNO vykonána. Pokud předseda shledal rozhodnutí představenstva jako odporující zákonům, byl povinen pozastavit výkon usnesení (tzv. právo sistace) a oznámit to územně příslušnému orgánu státní politické správy čili okresnímu hejtmanství. Pokud uznal starosta usnesení za nevhodné, zastavil jeho výkon a nejdéle do osmi dnů svolal představenstvo, resp. zesílené představenstvo, které muselo přijmout nové usnesení. Starosta užíval pečeť, na které byl opis „*Starosta israelitské obce náboženské v Prčici - Vorsteher der isr. Cultusgemeinde in Prčic*“. Listiny, které se měly stát základem závazků k jiným osobám, musel podepsat starosta s jedním členem představenstva. Pokud bylo u jiné listiny nezbytné usnesení představenstva nebo zesíleného představenstva, byl povinen toto usnesení do ní nechat zanést a musel ji nechat podepsat ještě dvěma členy představenstva nebo zesíleného představenstva. Pokud byl starosta příliš zaneprázdněn, směl ho při výkonu jeho funkce zastoupit jeho náměstek, jehož ustanovovalo představenstvo ŽNO.

Pokladník měl na starosti hotovost a cenné papíry. Jmění, které nebylo použito na krytí běžných výdajů, ukládal v cenných papírech, v sirotčích penězích nebo ve spořitelně (se státním schválením). Výplaty vydával pouze na poukázkách, podepsaných starostou nebo náměstkem a kontrastigovaných účetním. Byl povinen vést řádně knihy o příjmech a vydáních a ukládat je. Na požádání předkládal výtahy z účtů.

Účetní vedl inventář o veškerém jmění ŽNO a další o jmění nadací spravovaném ŽNO. Kontrastigoval poukazy na vydání a příjmy na základě pokladnickových záznamů. Alespoň jednou za měsíc měl nahlédnout do pokladních knih a zkontrolovat, zda jsou příjmy a výdaje řádně placeny.

Přednostové modliteben se starali o pořádek a slušné chování při bohoslužbě a zároveň rozdělovali čestné funkce v modlitebně.

Dva revizoři se volili pro kontrolu hospodaření v pokladně, nadačního jmění, které bylo obcí spravováno, a to nejméně jednou ročně. Dále ověřovali správnost vedených účtů a o tom všem podávali písemnou zprávu.

Náměstek a ostatní členové představenstva vykonávali práce, které jim uložil starosta ŽNO.

Rabín byl vybírán na základě konkurzu. Ustanovovalo ho do jeho funkce zesílené představenstvo ŽNO. Rabínem se mohl stát rakouský státní občan, který osvědčil mravní bezúhonnost. Musel mít předepsaný stupeň všeobecného i speciální teologické vzdělání podle platných zákonných předpisů anebo se musel prokázat předpisem, který ho od povinnosti prokázat vzdělání osvobozoval. Rabín musel bydlet v obvodu obcí Prčice nebo Sedlec (vyjma případů v § 11 odstavce 2. zákona ze dne 21. března 1890, čís. 57 ř. z.). Osobu pro úřad rabína navrhovalo představenstvo, které ji také oznamovalo Okresnímu hejtmanství v Sedlčanech. Pokud státní úřad politické správy do 30 dnů nevznesl proti němu námitky, mělo představenstvo rabína veřejně vyhlásit, a to návštěvám ve všech veřejných modlitebnách v obvodu. V případě uprázdnění místa rabína postoupil na jeho místo zástupce. Změna se musela nahlásit Okresnímu hejtmanství v Sedlčanech. Pokud okresní úřad státní politické správy nevznesl námitky, mohl být zástupce veřejně ustanoven stejným způsobem jako rabín. Do šesti měsíců však musel být rabinát znovu řádně obsazen. Pokud i po šesti měsících byl na místě rabína stále zástupce a pokud měl zájem ve funkci zůstat, musel prokázat stupeň předepsaného vzdělání pro tento úřad.

Rabín s obcí uzavíral písemnou smlouvu na delší dobu, protože výpovědní lhůta pro náboženskou obec nesměla být kratší než šest měsíců. Ve smlouvě byl stanoven jeho příjem a poplatky, které vybírala obec, a v jaké výši připadaly rabínovi. Rabín mohl být propuštěn bez výpovědi, pokud tak učinil státní úřad, pokud porušil nebo zanedbával hrubě své povinnosti i přes opětovné písemné napomenutí zesíleným představenstvem, pokud hrubě porušil náboženský zákon (což muselo být podloženo dobrozdáním pražského nebo vídeňského prvního obecního rabína) nebo pokud rabín ztratil trvale duševní či tělesnou způsobilost.

Rabín byl učitelem náboženství a rádcem ŽNO i jejich příslušníků v náboženských a rituálních otázkách. Byl povinen dohlížet na bohoslužby a rituální instituce, konat kázání a jiné náboženské přednášky. Spravoval, popř. uděloval vyučování náboženství, rozhodoval v rituálních otázkách (pouze se svolením představenstva). Uzavíral sňatky, vykonával rozvody a rozluky manželství, uděloval čestné tituly. Dohlížel na rituální výkony náboženských sluhů, především košeráka. Byl poradcem představenstva v náboženských a rituálních záležitostech.

Mezi **ostatní náboženské sluhy** náleželi **kantoři** a **učitelé**. Tyto funkce mohli získat mravně bezúhonní rakouští státní občasně. Dále sem patřili ti, kteří pomáhali při bohoslužbě v rituálech, jako jsou košerák, chrámoví sluhové, hrobníci atd. Všichni uzavírali s obcí smlouvu, ve které byla popsána jejich práva a povinnosti, plat, doba služby, výpovědní lhůta. Dále dostávali instrukci, ve které byly zaznamenány jejich povinnosti a služby. Byli povinni vést život odpovídající jejich stavu, přísně mravný a nábožný. Všechny přijímalo představenstvo, popř. zesílené představenstvo, které je také z disciplinárních důvodů mohlo propustit, ale pouze na základě výslechu. **Kantor** neboli předřikávač modliteb vykonával funkce mu přidělené při bohoslužbě a předčítal tóru, stejně tak při oddavkách, pohřbech atd. **Učitel** vyučoval dle požadavků školních úřadů náboženství ve smlouveném časovém rozsahu a dle platných osnov.

Košeráka jmenovalo představenstvo s přihlédnutím k názoru rabína či jeho zástupce. Jeho jmenování se muselo rabínovi písemně oznámit, aby mohl do čtrnácti dnů podat námítku. Pokud tak učinil, o jmenování rozhodovalo zesílené představenstvo. Košerák musel prokázat svou rituální způsobilost, a to vysvědčením od některého rakouského rabína, které nesmělo být starší pěti let. Ve smlouvě měl uvedený plat a nesměl vybírat žádné poplatky nebo odměny od stran. Byl podřízen rabínovi.

Členové ŽNO měli aktivní a pasivní volební právo při volbách orgánů ŽNO. Měli právo užívat ústavy a zařízení obce v rozsahu povoleném správou ŽNO. Měli právo nahlížet do rozpočtů a do účetních závěrek a podávat návrhy v záležitostech ŽNO. Členové ŽNO byli povinni dodržovat vydaná nařízení, platit příspěvky a jiné dávky i poplatky přesně a ve stanovených lhůtách, přijímat a řádně plnit čestné úřady.

5.2 Volební řád do orgánů ŽNO

Volby členů představenstva, náhradníků, důvěrníků, zesíleného představenstva, revisorů a členů rozvrhové komise se konaly na základě hlasování členů ŽNO v posledním pololetí, nejpozději měsíc před uplynutím volebního období. Aktivní volební právo měli všichni členové ŽNO, kterým v roce volby byl předepsán náboženský příspěvek, rabíni, kantoři a učitelé. Naopak vyloučení byli ti, které vylučoval obecní řád pro Čechy, nebo kteří dlužili příspěvky za bezprostředně předcházející správní rok.

Zvolen mohl být každý, kdo směl aktivně volit, byl mužského pohlaví, svéprávný a nebyl podle obecního volebního řádu pro Čechy vyloučen z volitelnosti. Vyjmuti z volitelnosti byli rabín, jeho zástupce, placení úředníci a funkcionáři ŽNO. Plnou mocí mohla být volba vykonána za svéprávnou ženou, za osobu, která byla ve veřejném zájmu nepřítomna, za osobu, která neměla v obvodu ŽNO v Prčici trvalé bydliště (ustanovení zmocněnce pro volbu nemuselo být povoleno). Plná moc musela být písemná a bezpodmínečná a osobně podepsána osobou, která ji svým jménem udělila. Zmocněnec směl zastupovat pouze jednu osobu. Zákonní zástupci vykonávali volbu za nezletilé a svěřence, za vdané ženy zase jejich manželé.

Volba členů představenstva náboženské obce a jejich náhradníků, důvěrníků do zesíleného představenstva náboženské obce, revizorů pokladny a členů rozvrhové komise probíhala přesně daným způsobem. Minimálně čtyři týdny před volbami musel starosta zveřejnit v budově ŽNO a na návštěvách seznam volitelných osob. Navíc zde uvedl čtrnáctidenní lhůtu na stížnosti k seznamu voličů, ať už pro doplnění osob pro volbu či upozornění, že některý z uvedených nemohl být volen. Pokud by někdo takovou informaci chtěl podat, musel tak udělat písemně a představenstvo muselo do osmi dnů rozhodnout o oprávněnosti či neoprávněnosti stížnosti. Žádné změny v seznamu voličů se nesměly dělat již osm dnů před volbami. Osm dnů před volbami musel starosta informovat obec o volbách plakátováním či jiným obvyklým způsobem. Na plakátu nesměl chybět druh orgánu, který se měl volit, a počty osob, které měly být zvoleny v každé kategorii, dále den, hodinu, místo a dobu trvání voleb. O konání voleb měl být informován okresní úřad státní politické správy v Sedlčanech.

Vlastní volbu řídila volební komise, která se skládala ze starosty, který jí předsedal a rozhodoval při rovnosti hlasů, a čtyř přísedících. Přísedící volili představenstvo a to polovinu ze svého středu a druhou z ostatních volitelných členů ŽNO. Komise volbu zahajovala a přijímala hlasovací lístky, rozhodovala ve sporech, pokud nastaly, sčítala hlasy a vyhlášovala výsledky. Volby se konaly tajně, odevzdáním hlasovacích lístků. Pro každou kategorii byl zvláštní lístek. Prázdné se nepočítaly. Pokud lístek obsahoval více jmen, než byl určený počet pro volbu, rozhodlo se tak, že poslední jména byla vyřazena z volby.

Jako první odevzdali hlasy členové volební komise a pak ostatní voliči. K odevzdání lístku došlo, až když komise konkrétní osobu podle seznamu vyzvala, aby jej odevzdala. Zmocněnci k volbě museli odevzdat i plnou moc. Každý odevzdaný lístek se musel vyznačit v seznamu voličů v připraveném sloupci, zároveň se sestavil seznam hlasů v běžném pořadí tak, jak byly lístky odevzdány. Seznam byl veden pro kontrolu.

Po uplynutí času, který byl vyhrazen pro volbu, se sečetly hlasy. Otevřel se každý hlasovací lístek a byl předán předsedovi, ten ho přečetl nahlas a dal nahlédnout ostatním členům komise. Hlasy se zapisovaly na seznam ve dvou vyhotoveních, který fungoval jako kontrola, že počty souhlasí. Museli k tomu být ustanoveni dva členové, kteří je zvlášť zapisovali. Za zvoleného se považoval ten, který získal nejvíce hlasů, přičemž nadpoloviční většiny nebylo zapotřebí. Pokud došlo k rovnosti hlasů, rozhodl los, který vytáhl předseda za přítomnosti komise a voličů. Sepsal se protokol, který se s ostatními dokumenty zapečetil a starosta vše převzal do úschovy. Všechny spisy musela komise podepsat.

Osoby zvolené do jednotlivých funkcí byly vyhlášeny ve volební místnosti a na návštěích ve všech veřejných synagogách obvodu a oznámeny územně příslušnému okresnímu úřadu státní politické správy v Sedlčanech. Tento úřad měl právo volby osob zrušit, pokud odporovaly podmínkám volitelnosti. Pokud někdo chtěl podat námitku, musel tak učinit ve lhůtě osmi dnů u starosty. Ten musel během 48 hodin námitku postoupit okresnímu úřadu k rozhodnutí. Starosta do osmi dnů musel vítězům oznámit jejich zvolení.

Po volbách měl nejstarší člen nejdéle osm dní po uplynutí tříletého funkčního období odstupujícího obecního představenstva svolat nové představenstvo, aby mohlo být ustanoveno. Nejstarší člen mu předsedal.

Nejprve byl zvolen starosta ŽNO. Hlasování probíhalo opět pomocí hlasovacích lístků. Pro volbu starosty už bylo třeba nadpoloviční většiny hlasů. Pokud se tohoto počtu nepodařilo dosáhnout v prvním kole, ihned následovalo druhé. A pokud ani v tomto kole nedošlo ke zvolení, přecházelo se k užší volbě. V užší volbě se vybrali pouze dva členové, kteří získali nejvíce hlasů. Pokud došlo k rovnosti hlasů, rozhodoval los, který vytáhl předseda. Aby bylo hlasování platné, byla nutná přítomnost alespoň tři čtvrtin všech členů představenstva a nadpoloviční většiny přítomných. Hlasování se neúčastnili náhradníci, kteří měli za normálních okolností doplňovat řadu chybějících členů. Po volbě starosty přicházely na řadu další funkce: náměstek starosty, pokladník, účetní a přednosta modlitebny.

Starostou a náměstkem nemohli být zvoleni úředníci v činné službě, dvorští služebníci, státní a zemští úředníci, zaměstnanci veřejných fondů a veřejní učitelé (včetně izraelských učitelů náboženství). Pokud někdo takový ve volbách byl zvolen, musela se konat nová volba. Stejně tak se dělo, pokud byli zvoleni členové, kteří byli spolu v prvním nebo druhém stupni příbuznosti nebo sešvagření, v neprospěch člena, který měl méně hlasů. Pokud ale se během roka konala doplňovací volba, vyloučeným členem byl nově zvolený. Při rovnosti hlasů rozhodoval los.

Při uvolnění funkce starosty, jeho náměstka, pokladníka, účetního nebo přednosta modlitebny, bylo potřeba do čtrnácti dnů zvolit jinou osobu, která by mohla uvolněnou funkci do konce roku vykonávat. Odmítnout funkci měly právo osoby starší šedesáti let, osoby trpící tělesnou vadou, která při výkonu mandátu vadila, případně osoby s trvalým zdravotním poškozením. Dále mohli funkci odmítnout ti, kteří již některé místo v představenstvu po celé volební období zastávali, kteří pro své řádné zaměstnání buď dlouhou dobu, nebo často pobývali mimo obec. Pokud však někdo mandát odmítnul a neprokázal se některým z výše psaných důvodů, pak mu představenstvo mohlo uložit pokutu do padesáti zlatých (100 korun). Udělená pokuta se ukládala do pokladny ve prospěch chudých. Pokud příslušník ŽNO odmítnul ve dvou schůzích za sebou výkon udělené funkce, a představenstvo neuznalo jeho důvody,

mohla mu být uložena pokuta pět zlatých, a také mu mohl být mandát odebrán. Pokud by se stalo představenstvo nebo zesílené představenstvo neschopné usnášení pro nedostatečný počet přítomných a opakovalo by se to, měl starosta nepřítomným uložit pokutu pět zlatých, pokud by se náležitě neomluvili. Vybraný obnos by se opět dal do chudinské pokladny. Ztratit mandát bylo možné, pokud vyšla najevo věc, která překážela volitelnosti, pokud byl člen ve vyšetřování pro nějaký trestný čin, nebo jeho jmění se dostalo do konkurzu a to po dobu vyšetřování či konkurzního jednání.

Představenstvo mělo zřizovat a starat se o **výuku náboženství**. Mělo dosazovat učitele na školách a učilištích, kde nebyli. V případě potřeby mohl funkci učitele zastávat učitel ze sousední náboženské obce. Dohled nad vyučováním náležel rabínovi. Náboženské knihy pro vyučování musely být schváleny státním úřadem a rabínem po dohodě s představenstvem. V případě neshody rozhodovalo zesílené představenstvo.

ŽNO měla v obvodu své působnosti veřejnou modlitebnu v Prčici a tři soukromé, modlitebnu v Nadějkově, Květuši a Střezimíři. O založení, přeložení či zrušení veřejných modliteben rozhodovalo představenstvo ŽNO společně s rabínem. Pokud se nebyli schopni dohodnout, rozhodovalo zesílené představenstvo stejně jako o případných stížnostech příslušníků obce. Ke zřízení a činnosti soukromých modliteben, k pořádání bohoslužebných schůzí nebo rituálních cvičení byl nutný souhlas představenstva, které ho vydalo, pokud byly dodrženy podmínky. Podmínkou bylo, že bohoslužba a cvičení musely odpovídat základním zásadám izraelského náboženství, že nebylo dostatečně postaráno o některý z rituálů existujícími modlitebnami a jinými zařízeními, zejména pokud se jednalo o příliš velkou vzdálenost navrhovatelů od veřejné obecní modlitebny, o zvláštní rituální formu nebo o nedostatek veřejné modlitebny pro tuto rituální formu. Navíc musely být kryty náklady na zřízení a udržování. Pokud nejméně čtvrtina členů náboženské obce bydlela v takové vzdálenosti, která jim silně stěžovala účast na bohoslužbách o sobotních a svátečních dnech, pak mohla být soukromá modlitebna nebo soukromá bohoslužba zřízena. Finanční podporu na provoz v takovém případě získala od představenstva ŽNO, které její výši stanovovalo každoročně. Byla určena pravidelnou částí výloh na modlitebny, která odpovídala poměru placených daní účastníků soukromé bohoslužby. Pro ty, kteří se podíleli na nákladech soukromé modlitebny nebo bohoslužby, stále platilo, že museli

hradit příspěvky pro ŽNO. Výjimku mohlo uznat jen zesílené představenstvo. Dohled nad soukromými modlitebnami, náboženskými nebo rituálními schůzemi podléhal představenstvu, které ho vykonávalo skrze své určené členy. Soukromé modlitebny musely mít sestavený řád a určenou správu, které potvrdilo představenstvo ŽNO. V otázkách rituálních musel být dán souhlas rabína i představenstva. Opět v případě problémů rozhodovalo zesílené představenstvo. Jednalo-li se o bohoslužbu v den pohřbu v domě truchlících, nebylo třeba souhlasu představenstva.

Ostatní ústavy, jako náboženské spolky, čistě konfesní nadace, které obec sama nespravovala, byly pod ohledem ŽNO (skrze starostu nebo orgán určený představenstvem) a státu. V rituálních otázkách vykonávala dohled obec společně s rabínem. Tyto ústavy musely představenstvu oznámit členy představenstva zvolené do svého čela, předkládaly rozpočty a účetní závěrky.

5.3 Hospodářské a finanční záležitosti ŽNO

Hospodaření ŽNO bylo zaznamenáváno do inventárních knih, a to pro veškeré movité i nemovité jmění obce, modlitební spolky, nadace a fondy, které obec spravovala (skrze představenstvo). Pro každý spolek byl veden zvláštní inventář. Správní a účetní rok začínal 1. ledna a končil 31. prosince. Výdaje obce se určovaly na následující rok včetně uhrazení. Představenstvo sestavovalo rozpočet příjmů a výdajů pro kontrolu a dávalo je ke schválení zesílenému představenstvu, které je mělo schválit nejdéle počátkem prosince předchozího roku pro následující rok. Účetní závěrka za předchozí rok měla být představenstvem sestavena do konce března pro zesílené představenstvo k přezkoumání. Rozpočet a účetní závěrka měla být minimálně čtrnáct dní přístupná na návštěvách v modlitebnách pro přispívající členy ŽNO, než byla zkontrolována zesíleným představenstvem. Stížnosti a připomínky k těmto dokumentům se podávaly zesílenému představenstvu. Výdaje obce byly placeny z výnosu jejího jmění, a také z příjmů z nadací a fondů.

Každý příslušník ŽNO, který měl jmění, živnost nebo příjmy přesahující denní mzdu (obvyklou v dané osadě), byl povinen platit roční příspěvek. Výjimku z povinnosti platit měly manželky a nezletilé děti, pokud manželky neměly vlastní majetek nebo živnost a děti samostatné jmění, dále zletilé děti, které bydlely ještě společně s rodiči a neměly svou živnost nebo vlastní jmění. Vyňati byli zřizenci ŽNO,

kteří neměli jiné příjmy ani vlastní jmění. Povinnost platit příspěvek měl každý, kdo se řádně ubytoval před 1. lednem nebo 1. ledna v obvodu ŽNO (platilo pro nový účetní rok), a to i v případě, že by ještě téhož roku bydliště opustil nebo zemřel. Ten, kdo by své bydliště přeložil z obvodu obce a neoznámil to nejdéle do 30. listopadu představenstvu, byl i v následujícím správním roce povinen příspěvek zaplatit. Zřídil-li si někdo během roku do 1. července v obci obchod nebo živnost, byl povinen platit příspěvek za celý rok. Jeho výši určovalo představenstvo a upravovala jej rozvrhovací komise. Pokud tato situace nastala až po 1. červenci, byl dotyčný od příspěvku osvobozen.

Výši příspěvků pro jednotlivé členy ŽNO určovala každoročně v prosinci rozvrhovací komise na základě kvocientu příspěvku určeného představenstvem. Kvocient se vypočítal tak, že se celková suma, která se měla rozdělit mezi členy, vydělila počtem poplatníků (členů ŽNO). Výsledná hodnota se stala základní třídou pro jednotlivé třídy. Potom se kvocient vydělil čtyřmi a vyšly z toho třídy dolů $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ kvocientu (nejmenší příspěvek musel být 2 zl., tj. 4 koruny), třídy nahoru $1\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$, $1\frac{3}{4}$ a 2 kvocientu atd. až k nejvyššímu obnosu, který představenstvo stanovilo pro tři roky. Nejvyšší suma, kterou mohlo představenstvo od jednotlivého člena ŽNO vybrat, činila 30 zl. (60 korun).

Rozvrhovací komise se skládala ze šesti členů. Polovinu volili členové ŽNO při volbě představenstva a druhou polovinu volilo představenstvo z přispívajících členů ŽNO, přičemž muselo přihlédnout k různým druhům příspěvků. Současně nesměly být zvoleny více než dvě třetiny osob z představenstva. Pro usnesení rozvrhovací komise bylo třeba dvou třetin přítomných členů. Starosta svolával a zahajoval její zasedání a mohl být přítomen jejím poradám, i když nebyl členem komise. Také on předkládal rozvrhovací komisi rozpočet s částkou, která se měla rozdělit mezi členy ŽNO, číslo příspěvkového kvocientu, nejvyšší částku příspěvku, navíc předkládal poslední rejstřík přírůžek, seznam nově přibylých a ubylých členů atd. Na začátku schůze komise vyzval starosta, respektive jeho náměstek členy komise, aby svědomitě a nestranně hlasovali a zachovávali mlčení. Po tom aktu si komise zvolila ze svého středu předsedajícího, který jednání řídil.

Komise při svém zasedání projednala a rozvrhla hodnotu příspěvků jednotlivých členů ŽNO. Nejdříve pochopitelně musela členy rozdělit do jednotlivých tříd, přitom přihlížela k jejich příjmům, jejich způsobilosti k plnění, k rodinným břemenům. U každého poplatníka muselo se hlasovat ústně a zvlášť a o výsledku rozhodla nadpoloviční většina hlasů. Pokud došlo k rovnosti hlasů, rozhodl předseda komise. V případě, že by se nedosáhlo nadpoloviční většiny hlasů, vypočítal se ze sumy třídních příspěvků, pro které bylo hlasováno, průměr. Pak se poplatník přiřadil k té třídě, k níž měl nejbližší. O příspěvcích členů komise se hlasovalo naposled. Člen, jehož příspěvek se určoval, nesměl být přítomen. Poté, co byl všem příspěvek přidělen, se všechny částky sečetly. Pokud se nedocílilo výsledné částky nebo byla o více než 5 % překročena, došlo k procentuálnímu navýšení nebo snížení příspěvkového kvocientu, tedy příspěvků samých na danou částku. Výši příspěvků komise musela předpisem oznámit a ponechat 14denní reklamační lhůtu. Reklamace musely být podány písemně představenstvu. Nebyl-li reklamující člen ŽNO s rozhodnutím spokojen, měl opět čtrnáct dní od doručení reklamačního výměru, aby se obrátil na rozhodčí soud.

Rozhodčí soud byl složen ze šesti členů včetně předsedy. Polovinu jeho členů volilo představenstvo ze členů náboženské obce, kteří byli sami povinni příspěvkem a nebyli členy představenstva ani přírážkové komise. Druhou si volil sám reklamující do osmi dnů od doručení písemného vyrozumění, že představenstvo svou polovinu již zvolilo. Vybrané členy oznámil písemně představenstvu. Neučinil-li tak, volilo i druhou polovinu představenstvo. Předsedu si rozhodčí soud volil z řady příspěvky povinných členů nadpoloviční většinou hlasů. Nedosáhlo-li se většiny, konala se užší volba, tj. vybrali dva členové, kteří získali nejvíce hlasů. Nedošlo-li ke shodě, rozhodnul los, který vytáhl předseda. Byla nutná přítomnost tří čtvrtin členů rozhodčího soudu a rozhodnuto bylo nadpoloviční většinou hlasů. Od tohoto rozhodnutí nebylo odvolání.

Náboženské příspěvky se platily ve dvou pololetních lhůtách předem, pokud představenstvo nestanovilo jiné lhůty (pokud ano, muselo se to oznámit na návštěích ve veřejných modlitebnách). Politická exekuce hrozila tomu, kdo po napomenutí o zaplacení stále nezaplatil. Exekuci vykonával příslušný Okresní úřad státní správy v Sedlčanech. ŽNO vybírala **poplatky** a **sazby** za výkony různých náboženských a rituálních úkonů svými zřízenci. Představenstvo určovalo jejich výši individuálně podle

příjmů a způsobilosti k plnění poplatník a také v mezích platných stanov ŽNO. Od osob, které nenáležely k ŽNO, se mohly vybírat vyšší částky, ale nesměly přesáhnout dvojnásobek uvedených maximálních sazeb pro příslušníky ŽNO. Sazebník těchto cen těchto zpoplatněných úkonů jsem vypracovala do tabulky č. 2, která je součástí tabulkových příloh č. 2.

5.4 Jiná ustanovení

Spory vzniklé v obci mezi jednotlivými členy nebo mezi členy a starostou rozhodovalo zesílené představenstvo, které fungovalo jako rozhodčí soud. Z jeho rozhodnutí nebylo odvolání. Rabín mohl výkon své úřední moci použít pouze na příslušníky izraelské náboženské společnosti. Zevního donucení nesměl vůbec použít.

O **změně stanov** rozhodovalo zesílené představenstvo, a to za přítomnosti nejméně tří čtvrtin všech členů a dvoutřetinovou většinou hlasů přítomných členů. Změnu musel schválit příslušný státní úřad a teprve po jeho schválení vešly stanovy v platnost. Nejdéle do měsíce od doručení schválení starostovi měly vejít v platnost a ihned se měly v obci vyhlásit.

První volby představenstva řídil právě úřadující starosta. Státní správa nad ŽNO vykonávala dohlédací právo a další práva, která ustanovovaly platné zákonné předpisy. Odstupující dosavadní představenstvo ŽNO skládalo při první schůzi nově zvoleného představenstva své účty, které nově zvolené představenstvo přezkoušelo a označilo za správné, dále pokladny a deposita ŽNO. Byl vyhotoven protokol, který to vše stvrdil a museli ho všichni přítomní členové odstupujícího představenstva podepsat a předat do archivu ŽNO.

5.5 ŽNO Prčice a další židovské komunity

V obvodu ŽNO Prčice se nacházely další menší židovské obce nebo spolky, které se nacházely v lokalitách Dražkov, Květuš, Nadějkov, Červený Újezd. Městečko Prčice je od roku 1957 dodnes součástí obce Sedlec-Prčice. Židé se začali usazovat v Prčici zřejmě na počátku 17. století. Synagoga byla postavena asi roku 1869, později však byla vlivem dějin převratů v 20. století přestavěna na výrobní závod. V obci byl

pochopitelně hřbitov, který byl založen někdy po roce 1855. Nachází se 500 m severovýchodně od města (na západ od silnice do Heřmaniček).⁷³

Dražkov je vesnice, ve které před polovinou 18. století žilo šest židovských rodin. V první polovině 19. století tu žilo až dvacet rodin, které tvořily většinu obyvatel. Po roce 1890 počet osob klesal, takže v roce 1910 už zde žilo jen 15 osob. Za nacismu zemřely poslední dvě obyvatelky židovského vyznání. Byly to Anna Königová a Hermína Steindlerová. Anna Königová se narodila 3. ledna 1884. Byla odvezena transportem Bz, pod č. 540 12. listopadu 1942 z Tábora do Terezína, pak transportem Cq, pod č. 478 20. ledna 1943 z Terezína do Osvětimi, kde zahynula.⁷⁴ I Hermína Steindlerová byla stejnými transporty odvezena až do Osvětimi, ale prvně pod č. 574, podruhé pod č. 490. V Osvětimi také zemřela.⁷⁵ V roce 1893 byla obec nepochybně připojena k ŽNO Sedlčany.⁷⁶

Synagoga se nacházela ve východní části vsi, u hlavní ulice směrem ke Skrýšovu. Měla čp. 33. Na tomto místě byla postavena v roce 1852 a již dříve tam stávala starší synagoga. Bohoslužby se zde konaly údajně do roku 1932. Po válce v roce 1954 byla budova přestavěna na obecní úřad, zdravotnické středisko aj. Na hřbitov v lese na vrchu Radobyłka to židé měli dva kilometry na jihozápad. Jeho stáří se bohužel nezná, ale nejstarší dochovaný náhrobek pochází z roku 1681. Pohřbíváno tu bylo do roku 1936. V márnici se zachoval kamenný stůl k rituálnímu omývání zemřelých. Hřbitov byl opraven po roce 1991.⁷⁷

Ve vesnici Květuš, která je částí obce Chyšky, po druhé světové válce zůstal malý zbytek synagogy neznámého stáří, která byla zbořena okolo roku 1972. Hřbitov z 18. století, který tam býval, byl zpusťošěn.⁷⁸ V Nadějkově stála až do roku 1997 malá synagoga.⁷⁹ V obci Červený Újezd, která také spadala do působnosti ŽNO Prčice,

⁷³ Informace jsem čerpala z internetového serveru holocaust.cz.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

jak jsem výše zmiňovala, je na hřbitově pohřben muž, který nepřežil transport vězňů v lednu 1945.⁸⁰

⁸⁰ Tamtéž.

6. Sociální struktura židovského obyvatelstva organizovaného v ŽNO Prčice

6.1 Potřeba jako základ společnosti

„Sociální strukturu tvořily sociální skupiny a podskupiny různého druhu, které vznikly na základě takzvané technické a sociální dělby práce a nových ekonomických potřeb a sociálních funkcí a měly vlastnosti různých druhů. (Souborem vlastností byly například i motivační systémy.) Tyto vlastnosti „vytvářely“ sociální chování a současně se měnily pod vlivem ekonomických a sociálních faktorů, takže mj. vznikaly nové sociální skupiny a podskupiny s novými vlastnostmi a jiné skupiny naopak zanikaly.“⁸¹

Nejprve bude zřejmě dobré si definovat pojem společnost, vzhledem k tomu, že v literatuře lze najít různé definice tohoto pojmu. Jednou je hlavním měřítkem odlišnost kultury, jindy organizovanost, „všeobecnost“ či stálost trvání. V této práci se zabývám židovským obyvatelstvem, které tvořilo v rámci soudobé společnosti zvláštní skupinu, která se od zbytku společnosti lišila svou kulturou, svým náboženstvím, svým odlišným způsobem života. Byla to menšina, která se snažila žít v harmonii s okolním světem, ale přesto si udržovala svůj způsob žití pro další generace. Židé se sice lišili svým náboženstvím, svým způsobem života, svými tradicemi vycházejícími z náboženství, možná i svými názory a zásadami, které přenášeli na další generace, ale i tak to byli lidé, kteří pracovali, aby svoje rodiny zajistili, aby mohli uspokojovat své potřeby atd. Měli tedy práci, měli majetky větší či menší, předávali určité vzory chování, takže si myslím, že vytvoření sociálního členění této komunity by mělo odpovídat obecnému dělení, samozřejmě s přihlédnutím k již zmíněným rozdílům.

Každá společnost, každý člověk je závislý nejen na svém výdělku, ale zároveň i na svých potřebách. Na základě těchto potřeb, které jsou také odlišujícím znamením od ostatních skupin, vznikají různé funkční skupiny, které se snaží dosáhnout svých cílů (vytýčených potřeb). Podle toho se také chovají, mají tedy určité „funkční předpisy“. Právě u židovské společnosti, společnosti lišící se kulturou, jsou nejvýraznějším znakem

⁸¹ Jiří MATĚJČEK-Jana MACHAČOVÁ, *K hospodářským a sociálním dějinám 19. a 20. století*, I. díl, Opava 1991, s. 6.

ty potřeby, které jsou společností schválené jako osvědčené a správné vzory chování, které byly přenášeny na další generace.⁸²

První věcí, která se učí v ekonomii, aby mladí studenti pochopili, jak hospodářství funguje, resp. na jakých základech je postaveno, je funkce potřeb. Co je vlastně potřeba a proč je nutné se o ní učit? Potřeba je to, co každý z nás chce. Tedy jde o to, že každý máme nějaké potřeby, které se snažíme uspokojovat, např. máme hlad, takže půjdeme někam na oběd, nebo si chceme koupit nový elektronický výtah do bytu, tak si na něj ušetříme a koupíme si jej. Každá jednotlivá potřeba tak podporuje trh, obchod, živí lidi, dává jim práci a mnoho dalšího, které by se dalo napsat. Tohle je vlastně základ pro sociální strukturu společnosti, protože podle těchto potřeb se lidé snaží hledat práci, pochopitelně v mezích daných jejich kvalifikací, a díky ní tyto potřeby uspokojovat. Na tomto místě bych proto ráda využila jednoduché schéma z knihy od J. Machačové a J. Matějčka,⁸³ protože jeho pojetí ukazuje proces uspokojování našich potřeb: *„Uspokojení (dosažení kladných pocitů) – potřeby – hodnoty – možnosti – cíle – funkce – „struktury“: skupiny a jejich pozice; dále vzory chování – chování (akce) – interakce – procesy = reprodukce (obnovování) a změny společnosti.“*

„Funkční skladba a sociální význam, který je jednotlivých funkcím připisován,“ dává vzniknout sociálním vrstvám, *„řídící vrstvy a s nejvyšší úrovní rozhodování, tj. sociální moci, a s nejvyšší úrovní odměn, středních vrstev s nižší úrovní rozhodování (možností) a zčásti s funkcí přenášení dispozic horních vrstev na výkonné složky – dolní vrstvy.“* Mezi střední vrstvy patří i různé kvalifikované služby. Každá vrstva má různou sociální moc, také mohou mít společné a odlišné zájmy. Sociální moc ukazuje, do jaké míry si mohou buď jednotlivci, nebo skupiny plnit si své cíle (potřeby). V případě menšiny jako je tato, mluvíme o skupinovém chování, které je spojené se souborem vlastností, které vedou k dosažení cílů.

Další věcí, která ovlivňuje jednotlivé sociální skupiny je prestiž, profese, se kterou úzce souvisí vzdělání, rodina, různé organizace a zájmová sdružení.⁸⁴ U židů

⁸² Jana MACHAČOVÁ-Jiří MATĚJČEK, *Nástin sociální vývoje českých zemí 1780-1914*, Opava 2002, s. 20 – 21.

⁸³ Tamtéž, s. 21.

⁸⁴ Tamtéž, s. 22-23.

měla značný vliv židovská náboženská společnost, do které musel vstoupit každý, kdo v obvodu bydel a musel se řídit určenými pravidly. Židé byli více či méně uzavřenou komunitou, přesto byla ovlivňována svým sociálním okolím, ale i přírodním. Přírodní podmínky, jako je klima, půda, krajina, vodní toky, surovinové bohatství a zeměpisná poloha regionu, jsou důležité pro rozvoj společnosti vůbec, neboť v závislosti na nich se vytváří pracovní místa, ať už trvalá nebo sezónní. Podle tohoto principu také vznikala města, která lidi přitahovala kvůli pracovním příležitostem a možnostem „polepšit si“ nebo „jít za lepším“, mít „jistotu“ práce, dostupnost výrobků různého druhu. Přírodní podmínky proto měly vliv na vývoj a tvorbu sociální struktury jednotlivých regionů. Čím více bylo práce, tím více se v daném regionu soustředilo statků a peněz (národní produkt, národní důchod), tím se i zvyšovala úroveň regionu.⁸⁵

6.2 Socializace

Slovo socializace pochází z latinského slova *socialis*, tedy společný. Je to vlastně pojem označující začlenění jedince do společnosti, což se děje na základech nějakých sociálních norem, hodnot, vystupování, ale i sociální role společenského a kulturního okolí jedince. Je to získávání znalostí o způsobech chování, zařazení se do společnosti. Pokud tyto znalosti získá, okolí o něm může mluvit jako o „slušném“ nebo „slušně vychovaném“ člověku, ačkoli tento proces není nikdy ukončen. V případě židů jakožto společenství, které předává nějaké typické hodnoty a normy, mluvíme jako o sociálním charakteru společnosti.⁸⁶

Socializaci lze rozdělit na tři skupiny: primární, sekundární a terciální. Primární předávání vzorů chování probíhá v rodině. V sekundární se jedinec začíná zařazovat do společnosti a učí se své roli v ní. Tento proces probíhá nejzřetelněji v rodině, ale už i ve škole a pak mezi kamarády. Terciální probíhá v dospělosti člověka, a tady už on a jeho okolí na sebe působí navzájem.⁸⁷

Nechci na tomto místě zacházet do přílišných detailů sociální vědy už proto, že není vědní disciplínou, kterou se zabývám. Přesto jsem považovala za nutné tyto skutečnosti předeslat, aby bylo jasné, že sociální struktura nesouvisí pouze s profesemi,

⁸⁵ J. MACHAČOVÁ-J. MATĚJČEK, *Nástin*, s. 33 – 35.

⁸⁶ Eliška NOVOTNÁ, *Základy sociologie*, Praha 2008, s. 115 – 117.

⁸⁷ Tamtéž

majetkem, ale jde také o předávané způsoby chování. Ráda bych také podotkla, že důležité problematice socializace se v současné historiografii snad kromě Jany Machačové, Jiřího Matějčka a jejich kolektivu autorů, nikdo jiný nevěnuje.⁸⁸ Ve svých pracích se snaží objektivně zhodnotit práce jiných kolegů, kteří se většinou zabývali statistikou a kontext doplňovali politickými dějinami.

Způsoby výchovy a předávání vzorů chování v jednotlivých vrstvách byly různé. V tomto smyslu jsou nejlépe zmapované informace pro dolní vrstvy společnosti, kde hlavní bylo, aby děti přežily, naučily se zvládat těžkou manuální práci a také zajistit dobrý chod domácnosti založený na poslušnosti dětí. Nepředpokládalo se, že by se děti sociálně posunuly výše, spíš měly převzít pozice rodičů, popřípadě si mohly najít méně náročnou práci, která byla placená stejně. Důležité je, že rodiče nekladli důraz na vzdělání, díky kterému by mohli potomci získat lepší práci. Bylo to způsobeno jednak tím, že nebyly prostředky na školy a jednak nedostatkem času při výchově dětí. Problémy s dětmi se většinou řešily fyzickými tresty (nejjednodušší řešení) a rodiče mysleli spíše na to, aby děti šly co nejdříve do práce a osamostatnily se. Ruku v ruce s tím šly první sexuální styky a děti se v brzkém věku samy ocitly v roli rodičů, pochopitelně nezkušených, a tak praktikovali to, co se sami naučili od svých rodičů. Nehledě na to, že se pro ně děti staly finanční „příteží“. O regulaci porodnosti se příliš mluvit nedá. Pokud se děti neosamostatnily, tak výdělek dávaly otci. Již tady začíná určitý odpor k rodičům a rodině vůbec, protože i v dospělosti museli potomci plnit jejich rozkazy. Nechyběl tzv. kult otce – živitele, hlavní autority, která má vždy pravdu, protože živí rodinu, ačkoliv do práce musela chodit i matka.⁸⁹

Naopak ve středních vrstvách se kladl důraz na praktické odborné vzdělání, avšak na úrovni rodičů. Přesto poukazuje na přemýšlení rodičů nad budoucností vlastních dětí. Někteří rodiče se i snažili o vzestup svých dětí, když jim poskytovali vyšší vzdělání, než měli sami. Právě střední vrstvy rozšiřovaly řady inteligence a úřednictva. Velkou roli hrálo to, že matka byla většinou v domácnosti, popřípadě pomáhala manželovi v živnosti, hospodářství, ale i tak se mohla více věnovat dětem.

⁸⁸ Analýzu prací k tomuto tématu sepsali J. MACHAČOVÁ a J. MATĚJČEK ve svých grantových pracích *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781 – 1914*, Opava 2002, O středních vrstvách v českých zemích 1750 - 1950.

⁸⁹ J. MACHAČOVÁ-J. MATĚJČEK, *Nástin*, s. 118 – 120.

Výchovu nezanedbával ani otec, který se snažil dětem předávat znalosti o světě, o jejich okolí, ale i prvky rozumové výchovy. Ve středních vrstvách už je počet dětí regulován. Rodiče se snažili, aby děti byly solidní, pilné, rozvážné a uměly se přizpůsobit, než aby byly soutěživé a aby vynikly. To je velmi typický vzor této vrstvy, který ji také zakonzervuje. V rodinách živnostníků a u svobodných povolání bylo žádoucí, aby děti vykonávaly stejnou profesi, protože musely převzít rodinný status a udržovat reprezentaci rodiny.

V horních vrstvách šlo především o udržení sociální pozice a statusu rodiny. Je zřejmé, že děti musely jít ve šlépějích rodičů, respektive otce. Vzdělání u podnikatelských dětí se uplatňovalo vysokoškolské. Důraz byl kladen na znalosti a kladné vlastnosti pro vedení podniků, správu panství aj. Na výchově dětí tedy závisela budoucnost a prestiž rodiny, proto se na jejich výchovu a vzdělání kladl velký důraz. Děti také musely zvládat neprofesní vlastnosti, jako bylo vědomí vlastní důležitosti, důraz na prestiž dosaženou úspěchem⁹⁰ nebo tradice rodu. Ty rodiče pokládali za nutné, protože je pak děti uplatnily v životě. Pokud manželky pomáhaly manželům (hlavně v případě živnostníků a šlechty), pak se pro výchovu potomků najímali vychovatelé.⁹¹

6.3 Rozvržení sociálních vrstev podle profesí

Využila jsem rozdělení, které vypracovali ve své práci J. Macháčová a J. Matějček.⁹² Tento přehled jsem využila i přesto, že jeho vyšší mezní hranice je rok 1914 a po 1. světové válce došlo k přeměnám jak politickým tak sociálním, které způsobila právě válka. Nicméně se domnívám, že profese byly zachovány, všechny byly potřebné a znovu se podílely na obnově státu. Otázkou je, zda se některé profese nepřesunuly do jiné vrstvy. Vzhledem k nepropracovanosti tématu bylo obtížné nalézt sekundární literaturu, která by se touto otázkou zabývala. Pro základní představu a přehled je však zvolený model dostačující, neboť s ohledem na zaměření práce není možné zacházet do přílišných detailů. Dalším důvodem je zaměření na židovskou menšinu, jejíž velká většina patřila do střední vrstvy, takže se v dalších kapitolách budu právě na tuto sociální vrstvu zaměřovat přednostně.

⁹⁰ Tamtéž, s. 146 - 147. Na těchto stranách se nachází posloupnost profesí na základě prestiže.

⁹¹ Tamtéž, s. 121 – 122. O horních vrstvách společnosti je toho zatím vybadáno málo.

⁹² Tamtéž, s. 148 – 356.

Dolní vrstvy tvořili především tuláci, žebráci, cikáni, kteří byli nejchudšími lidmi, pak horší zemědělci, domácí výrobci, zemědělská čeleď, nádeníci, dělníci v průmyslu, tovární dělnictvo, tovaryši, mistři v továrnách, chudí řemeslníci a obchodníci, zřízenci a služebnictvo. Nejpočetnější skupinou však byli domkaři a podruzi.

Střední vrstvy vytvářeli úředníci, „svobodná povolání“, honorace, inteligence včetně nižších duchovních a důstojníků, učitelé, živnostníci, měšťanstvo, řemeslníci na venkově, faktoři, sedláci, drobní a střední podnikatelé. Nejpočetnějšími skupinami byly sedláci, pak měšťané a živnostníci, úředníci a honorace.

Horní vrstvy představovala především šlechta, patriciát, generalita, vysoká byrokracie, politici, intelektuálové⁹³, vysoké duchovenstvo, katolická církev a velcí podnikatelé.

6.4 Střední vrstvy a židovská menšina

Během 20. století se začala zvyšovat početnost střední vrstvy díky nově vzniklým sociálním funkcím. Souvisel s tím růst významu jejich funkcí ve společnosti, neboť příslušníkům střední vrstvy pomáhaly se zvýšením jejich sociální moci a vlivu. Jedná se o růst vzdělanecké části středních vrstev, která ovlivňovala „masu“ populace. Tohoto procesu už v 19. století a znovu ve 20. století využila horní vrstva, která svým působením ovlivňovala střední vrstvu, jak potřebovala, a ta pak působila na dolní vrstvy. Proto se střední vrstva stala nositelem nacionalismu. V lokálním společenství ještě působila skutečnost „vzájemné důvěry a utvrzování se ve „správných“ postojích.“ Důležité bylo i to, že střední vrstva byla nositelem lokální moci a tvořila místní elitu.⁹⁴

Obecné znaky středních vrstev byly zaměřeny na kvalifikovanou práci. To znamenalo mít odborné vzdělání nebo vyučení nebo v zemědělství dostatek znalostí, které se přenášely z generace na generaci. Kvalifikovaná práce příslušníkům této vrstvy

⁹³ Do této široké skupiny můžeme zařadit společensky uznávané žurnalisty, publicisty a vydavatele, uznávané umělce, univerzitní profesory, vědce.

⁹⁴ Jak bylo již výše uvedeno, tak pro střední vrstvy toho příliš nevíme. Informace, které máme, se týkají jejich politických aktivit a tedy i názorů na politiku. To je pouze část zájmů. O jejich vzorech chování toho víme pramálo. Proto pro jejich studium není žádná standardní metodika, kromě pokusu J. MACHAČOVÉ a J. MATĚJČKA, *O středních vrstvách v českých zemích 1750 – 1950*, Opava 2002. Zároveň je to způsobeno nezájmem badatelů.

umožňovala si spořit, což je jeden ze znaků, který tuto vrstvu zásadně odlišoval od horní⁹⁵ stejně jako od dolní vrstvy.⁹⁶

Základními typy funkcí byly z hospodářského hlediska zajištění potřeb společnosti výrobky a potřebami nutnými k životu, tedy potravinami. Zajišťovali ji řemeslníci a sedláci. Další z hlediska zajištění a poskytování služeb byla námezdní práce nebo samostatná povolání. Sem patřili učitelé, svobodná povolání, obchodníci, živnostníci, formani aj. Dále zprostředkování moci horních vrstev, které měli na starosti státní a soukromí úředníci, tzv. techničtí úředníci, vojsko, soudy atd. Nakonec samozřejmě mocenská funkce, která se projevovala podílem moc v rámci města, obce nebo cechu.

Se stále se rozvíjející industrializací se rozvíjela doprava, rozšiřoval se okruh služeb a komplikovala se správa společnosti. Rostla potřeba úředníků a osob poskytující služby, tedy kvalifikovaných síl, které se utvářely právě ve střední vrstvě, čímž rostl jejich význam a prestiž. „V roce 1910 tvořilo úřednictvo 4,0 % všeho ekonomicky činného obyvatelstva českých zemí, v roce 1921 a 1930 už 6,7 %“. „Zdá se, že růst počtu úřednictva si vynutilo válečné vázané hospodářství, ale pravděpodobně i „živelné“ zbytnění administrativy v nové republice.“⁹⁷ Prestiž úředníků, ať to byli státní nebo ti na nižších stupních, stále přetrvávala. Zřejmě to bylo dáno tím, že tato profese poskytovala jistý příjem, profesní a platový vzestup a navíc penze do stáří.⁹⁸

Cílem těchto vrstev bylo získat zajištěné postavení s přiměřeným blahobytem, setrvat ve stejném postavení, jakého docílil otec, zabezpečit děti a získat „váženost rodiny“, v neposlední řadě rozšiřovat zděděný majetek. V případě horních středních vrstev byl hlavní zájem zaměřen na reprezentativnost dosaženého postavení, kterou představoval dům, jeho interiér a salón. Ve střední linii to byl také dům a jeho vybavení. Na větší reprezentativnost si potrpěla nižší střední vrstva, která to vyjadřovala skrze

⁹⁵ Horní vrstvy neměly ve zvyku šetřit už proto, že to bylo téměř společensky nevhodné. Naopak dolní vrstvy neměly z čeho šetřit, ty žily, jak se řekne lidově „z bláta do louže“.

⁹⁶ J. MACHAČOVÁ-J. MATĚJČEK, *Nástin*, s. 23.

⁹⁷ Tamtéž, s. 94.

⁹⁸ Tamtéž, s. 29.

oděv. Ten byl finančně nejméně vyčerpávající, ale také byl všude viditelný, protože se tímto způsobem potřebovala vymezit vůči dolní vrstvě.⁹⁹

V případě židovské menšiny bych nejprve začala osvětlením terminologií. Využiji k tomu opět metodologické postupy z práce opět J. Macháčové a J. Matějčka.¹⁰⁰ „*Národ*“ by mělo být společenství založené na kulturní pospolitosti, vzniklé z „*přání žít společně a vytvořit co nejsilnější pospolitost*.“¹⁰¹ To je ovšem moderní definice. S trochu odlišnou definicí se setkáváme v 19. a snad ještě v první polovině 20. století, kde hlavními i znaky „*národa*“ byly geografická poloha, která byla úzce spojena s minulostí národa, další byl jazyk, který tvořil v 19. století stěžejní znak, ale i při vzniku tzv. první republiky. „*Národ*“ má vlastně „*společné vzory chování, které představují vžitě, adekvátní, osvědčené a sociálně schválené způsoby řešení situací a označovaly se jako „národní svéráz“, „národní charakter“ atd.*“¹⁰² To bylo dáno nacionálním ovzduším těchto období. „*Menšinu*“ obecně označovanou jako minorita, můžeme definovat jako početně malou skupinu z celého společenství, která se lišila etnickými, náboženskými nebo jazykovými znaky. „*Etnikum*“ se většinou vyjadřuje rovnítkem k „*národu*“. „*Elity*“ tvořily také jen malou část společnosti, která však měla vysokou pozici, jejímž prostřednictvím formulovala a uskutečňovala svoje cíle, určovala vzory chování a kontrolovala ostatní sociální skupiny. Dále „*sociální pozice*“, což byl souhrn „vnějších“ podmínek života skupiny a jejích vlastností. Tento pojem nám sděluje okolnosti a průběh skupinového a individuálního chování. „*Funkce*“ skupiny, o kterých tu už řeč byla, je vlastně chování, cíl, kterého chce skupina dosáhnout. „*Kultura*“ je pak soubor hmotných i duchovních děl vytvořených příslušníky konkrétní skupiny.

Menšiny byly a řekla bych, že ještě dnes jsou brány jako cizinci. Velmi často se setkáme s pojítkem mezi cizincem a nepřítelem. Z toho se dá vyvodit jistá nedůvěra. Národ by měl přijmout menšinu mezi sebe, protože se stává součástí národa. Ale k tomu

⁹⁹ Tamtéž, s. 30.

¹⁰⁰ Jana MACHAČOVÁ – Jiří MATĚJČEK, *Sociální pozice národnostních menšin v českých zemích 1918 – 1938*, Opava 1999, s. 19 – 20. Na těchto stranách autoři podotýkají, že ani v těchto pojmech nepadne jednotnost. Existují různé výklady, různé zabarvení.

¹⁰¹ Uvádím další literaturu pro definice „národa“ a jeho problematiku: Jiří KOŘALKA, *Co je národ?*, edice Dialogy, sv. 10, Praha 1969, Miroslav HROCH, *V národním zájmu. Požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století v komparativní perspektivě*, Praha 1996.

¹⁰² J. MACHAČOVÁ – J. MATĚJČEK, *Sociální pozice*, Opava 1999, s. 21.

bylo třeba vynaložit nějakou námahu a to znamenalo narušit svoje zvyky. Zároveň i menšina musela projevit snahu se s národem ztotožnit. To znamenalo se alespoň naučit jeho jazyk, ale i to byl problém. Takže tu vznikalo tření mezi majoritou a minoritou. Roli jistě hrál i fakt, že si majorita myslela, že minoritu nepotřebuje.¹⁰³

Vzory chování a jednání se přenášejí z generace na generaci a jsou uzpůsobené dle aktuálního vývoje a situace v zemi. Za první republiky docházelo k utváření nových národnostních vztahů, které trvalo velmi dlouho.¹⁰⁴ To bylo dáno různými faktory, jak politickými, tak válečnými důsledky atd. Lidé, kteří vytvářeli tuto novou republiku, byli ti samí lidé, kteří své základy, své kořeny měli v monarchii a tedy v 19. století. Uvědomíme-li si, že ekonomicky aktivní část obyvatelstva se právě narodila ještě za monarchie, je pochopitelné, že si nesla s sebou i vzory chování z té doby. Muži, kterým bylo v roce 1918 dvacet let a vrátili se z 1. světové války, byli těsně před další válkou v roce 1938 na špici svého aktivního věku a byli narozeni také v 19. století. Nemluvě o starších generacích. Z toho vyplývá, že ačkoli v době 1. republiky vzniká nový stát, tak jeho sociální základy jsou postaveny na vzorech chování převzatých z předchozího století.¹⁰⁵

Vítězstvím Dohody v 1. světové válce znamenalo prohloubení sociálních problémů v českých zemích. Češi se pyšnili statutem vítězů, Němci ale ne. Ti měli spíše strach z budoucnosti, ale také byli nešťastní z porážky, která vyvolala nenávisť a odpor k vítězům. Došlo k růstu nacionalismu mezi Čechy a Němci ve všech vrstvách společnosti. Židé se většinou hlásili buď k české, nebo německé národnosti, zřídka k židovské. Češi byli po vzniku ČSR spokojeni, že mají konečně „svůj“ stát,¹⁰⁶ ale nebyli spokojeni s „rozpínavými“ Němci.¹⁰⁷ Podobně nevraživý postoj však zastávali i Němci vůči Čechům. Nevraživost byla stále přítomna.

¹⁰³ Tamtéž, s. 25 – 27.

¹⁰⁴ Studie o sociálních pozicích a menšinách za 1. republiky začaly vznikat až po roce 1989, protože marxistická historiografie byla „otevřeně nebo skrytě nacionalisticky protiněmecká.“ J. MACHAČOVÁ – J. MATĚJČEK, *Sociální pozice*, s. 27.

¹⁰⁵ J. MACHAČOVÁ – J. MATĚJČEK, *Sociální pozice*, s. 27 – 28.

¹⁰⁶ Jednalo se o „státoprávní východisko postavené na historickém právu respektovalo hledisko dlouhodobé existence ekonomicky stabilního celku, ale nedávalo šanci přirozenoprávním požadavkům německé menšiny.“ J. MACHAČOVÁ – J. MATĚJČEK, *Sociální pozice*, s. 35.

¹⁰⁷ Tyto postoje byly silně ovlivněny i válečnými velezrádnými procesy proti českým nacionalistům a velezrádným německým vystoupením z roku 1919.

Československo mělo dva problémy hned od začátku: bylo hospodářsky nehomogenní, což mělo za následky sociální rozpory, a nemělo přijatelné podmínky pro obranu státu ve válce, což vyšlo najevo, když jeho hranice postupně olemovaly konfliktními až útočnými státy. Přičleněním Slovenska došlo ke zdůraznění slovanského vlivu. S ním byly připojeny další menšiny (hungarofilní skupiny). V ČSR bylo menšin mnoho, v podstatě i Češi samotní byli menšinou, pouze při spojení se Slováky tvořili majoritu. Proto a z dalších důvodů se vlastně majoritou stali Čechoslováci, kteří měli československou měnu, a úředním jazykem se stala čeština se slovenštinou. Od roku 1928 bylo vydáno nařízení o úřadování v soukromých podnicích, které mělo probíhat také v českém jazyce. To zřejmě nejvíce ovlivnilo německé střední vrstvy, které češtinu neovládaly.

Brzy po vzniku ČSR nastala výměna zaměstnanců ve státní správě, ozbrojených sborech a státních podnicích podle národnostního klíče. Němci byli nahrazováni Čechy tak, aby byl vyrovnán jejich početní rozdíl, a to bylo pochopitelně z německé strany vnímáno jako diskriminace. Byl to postup ve změně mocenských poměrů ze strany českých vládnoucích skupin. Je zřejmé, že Němci neměli mnoho důvodů se ztotožnit s novou republikou, když byli připraveni o své mocenské pozice a byl jim znemožněn sociální vzestup hlavně v případě středních vrstev.¹⁰⁸ „*Je však třeba připomenout, že do určité míry šlo ve vztazích národních skupin v českých zemích o dlouhodobý proces vyrovnávání pozic, který začal už v 19. století hospodářským vzestupem českého národa, a naopak určitou stagnací německé národní skupiny, vyvolané v podstatě jejím rozmístěním v relativně chudnoucích regionech země.*“¹⁰⁹ Postupný hospodářský vývoj a rozvoj přerušila hospodářská krize třicátých let, která ovlivnila i prohloubení národnostních konfliktů.

Židovská menšina, která byla v 19. století postavena na roveň s ostatním obyvatelstvem a nemusela již žít v uzavřených skupinách, se do vzniku 1. republiky rozmístila mezi křesťanskou populaci. Značná část židů se hlásila k Němcům, menší k Čechům a nejméně k židovské národnosti. Většina židovského obyvatelstva patřila ke středním vrstvám. Ti, kteří se hlásili k Němcům, zvyšovali počet příslušníků horní a střední vrstvy německé minority. Židé nezakládali své zájmové organizace

¹⁰⁸ J. MACHAČOVÁ – J. MATĚJČEK, *Sociální nástin*, s. 35 – 39.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 39.

na národnostní myšlence. Snad zde můžeme vidět důvod pro jejich integraci s křesťany, už i proto, že tu přežíval antisemitismus z 19. století.¹¹⁰

V roce 1938 došlo k celkovému obratu ve všech oblastech společnosti.¹¹¹ Němci se s radostí hrnuli do náruče henleinovců a vraceli se zpět do Německa. Zároveň došlo k rozšíření antisemitismu, šířeného Adolfem Hitlerem. A nejen to. Došlo k novému vyvrcholení nacionalismu a jeho ohavných stránek. Po roce 1945 se situace opět nezlepšila. Návist Čechů se opět obrátila proti Němcům, kteří byli násilně vyhnáni z Československa. Nepodařilo se zastavit zvěrstva, která se děla, přesto musíme toto chování hodnotit jako „normální“, protože je to skupinové chování v lidské společnosti, která se v danou chvíli řídila emocemi, jež bohužel překryly rozumové vnímání situace. Šlo však především o hmotnou existenci, o konkurenční boj o pozice, zdroje a moc, ale získané násilím.¹¹²

Na základě prostudovaných pramenů jsem zjistila, že ve sledovaném okrese Sedlec představoval mezi místní židovskou populací nejčastější povolání obchodník nebo soukromník.¹¹³ Méně často zde byl zastoupen zemědělec, dělník v zemědělství, pomocník v obchodě, hospodyně, nájemce či správce. Jednotlivě zastoupená jsou povolání jako drogist, pojišťovací agent a sluha v synagoze. Manželky pracujících manželů se staraly o domácnost, a proto je u nich pravidelně uveden status „v domácnosti“. V některých případech však pomáhaly v obchodech, stejně tak i jejich děti, anebo převzaly obchod po smrti manželů, a staly se tak samy ekonomicky aktivními. Setkala jsem se také s tím, že povolání nebylo ve 27 případech vůbec uvedeno.

¹¹⁰ „*Antisemitismus nazývají se v širším smyslu vůbec sociální snahy čelící proti nynějšímu postavení židovstva ve společnosti. Příčiny jeho netkví v době naší pouze v různosti vyznání náboženského (jako zvláště na Rusi) a v antagonismu plemenném, nýbrž jsou vedle toho hlavně hospodářské, politické, po případě i národnostní. Hospodářským i politickým liberalismem, šířícím se od konce minulého století po celé Evropě, dostalo se židům sociální emancipace, občanské, politické rovnoprávnosti. Využitím liberálního proudu toho, zvláště pak ovládnutím hospodářského podnikání (obchodu, tovární výroby) i úvěru kapitálem nabylo židovstvo v krátké době namnoze závažného a silného postavení sociálního i politického. S úpadkem hospodářského liberalismu však, s citlivým úpadkem malého živnostnictva a rolnictva, s vývojem otázky dělnické i snah socialistických byly v poslední době podníceny zároveň snahy antisemitické. Pokud a. směřuje k uskutečnění svých požadavků, zejména pak k zákonnému omezení svobody židovstva, nabývá rázu sociálně politického.*“ Ottův slovník naučný, 2. díl. Praha 1889, s. 474.

¹¹¹ Viz kapitola Protektorát Čechy a Morava.

¹¹² J. MACHAČOVÁ – J. MATĚJČEK, *Sociální nástin*, s. 42 – 43.

¹¹³ Termín „soukromník“ jsem nikde nenašla přesně vysvětlen. Předpokládám, že se jednalo o osoby, jejichž zdrojem příjmů byly renty ze soukromého vlastnictví pozemků, nemovitostí, případně pohledávek atp., anebo o příslušníky některých „svobodných“ povolání.

Věkovou strukturu židovských obyvatel jsem sestavila podle aktuálního stáří osob v roce 1940, neboť jsem za základ zvolila kartotéku židů, která byla vytvořena právě v tomto roce na základě židy povinně vyplněných formulářů. Všechny údaje v jednotlivých evidenčních kartách, vyplněné velmi pečlivě a svědomitě, tedy byly vztaženy k tomuto datu.

Získané údaje doplňovaly a potvrzovaly policejní přihlášky.¹¹⁴ Pořizované v letech 1940 až 1945. Na jejich základě jsem vymezila tři věkové skupiny. První skupinu představovaly osoby do 30 let včetně, čili mladí lidé, kteří stáli na prahu ekonomického osamostatnění a založení rodiny. Druhou skupinu tvořili lidé ve středním věku, čili v rozmezí od jedenatřiceti do padesáti let. Šlo o ekonomicky aktivní a samostatnou skupinu populace, která se starala o rodiny, měla stálý příjem a v některých případech se před „padesátkou“ chystala předat vedení živností dětem. Jako poslední skupinu jsem zvolila osoby starší padesáti let, které přestávají být postupně ekonomicky aktivní (odchod do penze, předání živnosti a majetku potomkům).

V práci vycházím, jak jsem už uvedla, z kartotéky a policejních přihlášek, ze kterých jsem získala celkový počet osob, které k roku 1940 tvořily židovskou populaci okresu Sedlec, a ten dosahoval 94 jedinců. Ve zdejší komunitě měly převahu ženy, kterých zde žilo padesát pět (58,5 %) nad třiceti devíti muži (41,5 %). Z celkového počtu žen bylo 12,7 % nezletilých. Plnoletých mezi 21 až 50 lety z nich bylo 34,5 % a nad padesát let z nich mělo 52,7 % žen. V případě mužů bylo 15,4 % nezletilých, 33,3 % bylo plnoletých do padesáti let a nad padesát let měla opět nadpoloviční většina mužů, čili 51,3 %. Z toho vyplývá, že ačkoli byl počet mužů menší, tak procentuální porovnání ve všech věkových kategoriích je srovnatelné. Což také do určité míry značí to, že byl vyrovnaný počet párů v jednotlivých skupinách. Páry tvořili věkově si blízcí lidé. Největší skupinu tvořili starší lidé nad padesát let, naopak dětí se rodilo velmi málo, to potvrzuje celorepublikovou nízkou natalitu od počátku 20. století.¹¹⁵

Na základě povolání uváděného u jednotlivých osob ve zkoumaných pramenech jsem vytýčila tři základní skupiny obyvatel z hlediska jejich zapojení do pracovního

¹¹⁴ SOkA Příbram, Okresní úřad Příbram, Policejní evidence obyvatel 1939 – 1945.

¹¹⁵ V grafu č. 1, který je součástí přílohy č. 3, je uvedeno procentuální zastoupení žen v jednotlivých věkových skupinách a v grafu č. 2 to je zastoupení mužů v jednotlivých věkových skupinách.

procesu. První skupinu představují osoby, o jejichž povolání v pramenech nebyly dochovány žádné zprávy. Jako druhou zvláštní skupinu (vzhledem k početnosti) jsem zvolila ženy v domácnosti,¹¹⁶ a do třetí skupiny osob jsem zařadila ty, jejichž povolání je z pramenů známo.

Informace o osobách, u kterých nejsou známy údaje o zaměstnání, uvádím v tabulce č. 3. Ve skupině do 30 let bylo 12 osob, z nichž pouze jedna byla plnoletá ve věku 26 let a zbývajících byli žáci a školáci do 15 let. Hranice zletilosti za první republiky a ještě za protektorátu byla 21 let. Ve druhé skupině do 50 let to byla jen jedena osoba, Augusta Porgesová, roz. Leknerová, které bylo 49 let. Zbývajícím čtrnácti osobám bylo nad padesát let, přičemž pěti ženám bylo nad 60 let (nejstarší 82 let) a dva muži byli ve věku nad 60 let. Z tabulky vyplývá, že osoby, u kterých nebylo uvedeno zaměstnání, jsou buď děti ve věku základní školní docházky, nebo osoby důchodového věku, navíc často ženy, které se většinou staraly o domácnost. Nikdo z nich tedy nemusel mít potřebu políčko o zaměstnání v evidenční kartě vyplňovat. V grafu č. 3 jsou zpracovány zjištěné údaje v procentech. Graf je zařazen v příloze č. 2.

Ženy, které uvedly jako „povolání“, že jsou v domácnosti, jsem nechala zvlášť a spočítala jejich průměrný věk. Viz tabulka č. 4 v příloze č. 1. Mladé ženy do 30 let, které zůstaly doma, byly pouze tři, naopak mezi 30. a 50. rokem života bylo celkem sedm žen, a nad 50 let jich bylo šest. Nejstarší byla devadesátiletá Berta Weissová. Téměř srovnatelný počet žen v domácnosti po „třicítce“ s ženami nad 50 let může znamenat, že jejich manželé byli úspěšní a dokázali živit rodinu sami, ale také to, že po zmíněném časovém horizontu třiceti let měly manželské páry děti předškolního věku a matka se o ně starala doma.

Ostatních zaměstnaných bylo padesát jedna. Z toho do 30 let včetně bylo devět mužů. Mezi 30. a 50. rokem života bylo aktivních třináct osob, z toho je to šest mužů a sedm žen. Překvapujícím zjištěním bylo, že nadpoloviční většině, tedy dvaceti devíti osobám bylo nad 50 let, přičemž nejstaršímu bylo 86 let. Údaje jsou uvedeny v tabulce č. 5 v příloze 1. Nejnižší počet osob v první kategorii opět potvrzuje nízkou natalitu židovských obyvatel od počátku 20. století. Naopak počet osob nad padesát let, jsou

¹¹⁶ Ženy v domácnosti sice nebyly ekonomicky aktivní, ale zajištěním zázemí pro své partnery jim umožňovaly věnovat se výdělečné činnosti.

lidé, kteří se narodili ještě v 19. století, v době, kdy byla natalita židů celkem srovnatelná s ostatním obyvatelstvem.¹¹⁷

Z celkového počtu 94 osob ŽNO Prčice je ekonomicky aktivních 51. Tito lidé nejčastěji vykonávali povolání obchodníka (14 osob) a soukromníka (10 osob). Další početnější skupinu tvořili dělníci v zemědělství, jichž bylo osm, kteří často pracovali u soukromníků a šest obchodních příručích, kteří vypomáhali v obchodě jejich majitelům. Byly to hlavně manželky a děti obchodníků. Povolání hospodyně si vybraly čtyři ženy. Mezi židy pracovali pouze tři jedinci jako zemědělci. Jednotlivě jsou zastoupena povolání drogisty, pojišťovacího agenta, kostelníka v synagoze, správce, úřednice či pokladní.¹¹⁸

Z uvedených údajů se dozvídáme, že židé ze soudního okresu Sedlec pocházeli z větší části ze střední vrstvy. Zařadila jsem do ní tato povolání: obchodník, soukromník, zemědělec, úřednice, pokladní, drogist, pojišťovací agent a správce. V součtu to bylo třicet dva osob.

Do dolní vrstvy jsem zařadila zbylých devatenáct osob, a sice obchodní příručí, dělníky v zemědělství, hospodyně a kostelníka v synagoze. Vyšší počet v dolní vrstvě bude asi souviset s místem bydliště, čili zda šlo o menší ves nebo město, ale také s rozvinutostí okresu, který nebyl příliš bohatý na průmysl. Zároveň důležitou roli hrála druhá světová válka, protože například Arnošt Scheck, který vystudoval práva v Praze, musel pracovat jako dělník v zemědělství ve Střezimíří, kde bydlel se svými třemi sourozenci. Marie Blochová, roz. Fischerová se společně se svým synem Jiřím Emilem z Prahy přestěhovala k matce. Musela tak ukončit své zaměstnání soukromé úřednice a být v domácnosti. I tak si myslím, že o zdejší komunitě židů mohu říci, že většina patřila ke střední vrstvě, která zaměstnávala další židy.

¹¹⁷ V grafu č. 5 vychází z věkových kategorií osob s uvedeným povoláním. Graf se nachází v příloze č. 2.

¹¹⁸ V grafu č. 6 uvádím četnost jednotlivých povolání židovských obyvatel ve sledovaném okrese, který je k nahlédnutí v příloze č. 2.

7. Přehled židovské populace v soudním okrese Sedlec

V roce 1940 žili židé v osmi obcích v soudním okrese Sedlec. Největší zastoupení měli v Prčici, kde žilo třicet dva židů, pak v Sedlci s třiceti židy a v Borotíně, kde jich žilo sedmnáct. V ostatních obcích byli zastoupeni řidčeji: ve Střezimíři a v Uhřici po čtyřech osobách, v Přestavlkách tři, v Nadějkově dva a pouze jedinci se nacházeli v Kvasejovicích a Nové Střezimíři. V následujícím textu předkládám přehled osob, jež jsem sestavila k roku 1940, tudíž uvádím jména v té době ještě žijících osob. Pokud ale někdo zemřel mezi léty 1930 a 1940 a vím o nich, popřípadě mám o nich další informace, tak je rozvádím v poznámkách pod čarou. Do přehledu jsem doplnila některé děti z evidenčních karet rodičů, protože neměly vlastní. Jednalo se o děti základních škol, starší děti ji měly. Jména uvádím v české formě. Přehled osob z židovské minority je řazený podle lokalit a v rámci míst podle čísel popisných. Vzhledem k tomu, že se ve většině případů jedná o celé rodiny, budu je dále řadit podle následující rodinné hierarchie: otec, matka, děti a další příbuzní v domě. Za přehledem se věnuji jednotlivých rodinám, jejich členům a dalším nájemníkům. Údaje se týkají nejen příbuzenských vztahů, ale i povolání, vlastnictví a financí.

7.1 Přehled židovské populace k roku 1940

Prčice

Náměstí č. 5

Leopold	Kominik	*13. června 1874 Zahrádka
Františka	Kominiková, roz. Pollaková	*2. října 1882
Pavel	Kominik	*13. září 1910 Dobronice
Berta	Weissová, roz. Altschulová	*26. prosince 1850 Praha 1 v podnájmu u Leopolda Kominika
Gabriela	Weissová	*25. dubna 1876 Benešov v podnájmu u Leopolda Kominika
Adéla	Weissová	*24. března 1873 Benešov v podnájmu u Leopolda Kominika

Bachova ulice č. 6

Adolf	Fried	*15. června 1889 Prčice
Gertruda	Friedová, roz. Budlovská	*5. března 1904 Chrudim

Zdeněk	Fried	*8. dubna 1926 Praha
Blanka	Friedová	*18. dubna 1937 Praha

Pištěkova ulice č. 33

Adolf	Wiener	*30. srpna 1874 Nové Dvory
Kamila	Wienerová, roz. Sára Sternová	*29. června 1880 Nová Bystřice

Votická ulice č. 35

Klára	Benešová, roz. Mendelová	*7. května 1874 Tábor
Leo	Beneš	*27. srpna 1902 Prčice
Anna	Benešová, roz. Sláserová	*15. srpna 1895 Stádlec
Milena	Benešová	*23. června 1935 Prčice
Vilém	Gross v podnájmu u Lea Beneše	*15. října 1854 Kojetín
Emilie	Grossová, roz. Pollaková v podnájmu u Lea Beneše	*24. října 1880
Jakub	Kaufman	*24. dubna 1921 Selo Statina ¹¹⁹

Náměstí č. 68

Mořic	Wiener	*12. května 1870 Nové Dvory
Kamila	Wienerová	*11. listopadu 1875 Zahořany
Rudolf	Wiener	*8. dubna 1910 Prčice
Filipa	Hirschová, roz. Melníková	*23. prosince 1863 Mladá Boleslav
Vilma	Hirschová	*23. července 1894 Mladá Boleslav

Náměstí č. 74

Josef	Mautner	*28. srpna 1902 Prčice
Luisa	Mautnerová	*12. prosince 1902 Praha

Náměstí č. 90

Mořic	Klein	*7. listopadu 1863 Tichařovice
Emilie	Kleinová, roz. Hochmannová	*28. dubna 1873 Prčice
Růžena	Kleinová	*15. června 1899 Sušetice
Julie	Weissová	*21. prosince 1857 Kolečovice

¹¹⁹ Maďarsko.

v podnájmu u Mořice Kleina

Č. 114

Františka	Wienerová, roz. Bienenfeldová	*15. března 1871 Vyšetice
Kamila	Wienerová	*16. října 1895 Prčice

Sedlec

Masarykovo Nám. č. 4

Rudolf	Klein	*30. ledna 1889 Chrustenice
Otýlie	Kleinová, roz. Wienerová	*14. března 1894 Prčice

Milevská ul. č. 41

Oto	Kraus	*24. prosince 1898 Vrchotice
Eliška	Krausová, roz. Grossová	*20. dubna 1909 Spomyšl
Alena	Krausová	*25. srpna 1936 Sedlec
Kamila	Grossová, roz. Fischerová v podnájmu u Otty Krause	*19. listopadu 1884 Jazlovce
Anna	Kaufmannová, roz. Krausová v podnájmu u Otty Krause	*22. února 1895 Sedlec

Chocholské Nám. č. 44

Karel	Friedmann	*9. října 1865 Sedlec
Berta	Friedmannová, roz. Budlovská	*1. září 1870 Jankov
Marta	Weilová	*24. ledna 1909 Horní Slavkov

Náměstí č. 48

Tereza	Fischlová, roz. Steinerová	*12. prosince 1858 Nadějkov
Jiří	Fischl	*15. února 1927 Praha
Olga	Mautnerová, roz. Fischlová	*16. března 1884 Nadějkov

Masarykovo Nám. č. 63

Jindřich	Friedmann	*7. března 1903 Sedlec
Herta	Friedmannová, roz. Straussová	*4. srpna 1914 Chřipská
Hana	Friedmannová	*25. dubna 1939
Marta	Friedmannová	*12. června 1940

Valentina	Straussová, roz. Weiskopfová	*17. října 1874 Smržovka
Erna	Weilová	*9. ledna 1906 Horní Slavkov

Masarykovo nám. č. 64

Eduard	Steiner	*2. června 1865 Postřižín
Flora	Steinerová, roz. Weilová	*22. srpna 1866 Křečovice
Aloisie	Steinerová, roz. Weilová	*24. července 1864 Křečovice

v podnájmu u Eduarda Steinera

Sedlčanská ul. č. 68

Rudolf	Trávníček	*3. července 1885 Záhořany
Olga	Trávníčková, roz. Roubíčková	*5. května 1887 Vysoký Újezd
Hilda	Trávníčková	*14. ledna 1914 Ivančice

adoptovaná Hilda Bergerová

Sedlčanská ul. č. 69

Vilém	Porges	*4. dubna 1857 Bražná
Oskar	Porges	*11. června 1888 Sedlec
Marta	Porgesová, roz. Feldmannová	*21. srpna 1897 Spůle
Jiří	Porges	*29. dubna 1929 Sedlec
Věra	Porgesová	*16. března 1934 Sedlec

Borotín

č. 1

Hermína	Löwyová, roz. Leknerová	*20. června 1887 Dražice
Karel	Löwy	*27. října 1914 Borotín
Jaroslav	Löwy	*1. dubna 1920 Borotín

č. 2

Eduard	Porges	*9. dubna 1884 Hoštice u Tábora
Augusta	Porgesová, roz. Leknerová	*30. srpna 1891 Dražice

č. 9

Mořic	Rosenzweig	*26. dubna 1862 Hojovice
-------	------------	--------------------------

č. 59

Kamila	Fischerová, roz. Popperová	*18. dubna 1887 Vraňany
Marie	Blochová, roz. Fischerová	*7. ledna 1909 Liberec
Jiří Emil	Bloch	*28. únor 1933 Podmokly

č. 89

Richard	Fanta	*6. dubna 1876 Ročov
Kamila	Fantová, roz. Mautnerová	*12. září 1883 Střeziměř
Pavel	Fanta	*6. března 1915 Borotín
Hana	Fantová	*20. března 1913 Borotín

č. 139

Hermína	Kohnová	*20. července 1882 Milevsko
Josef	Benda	*14. února 1917 Vídeň

č. 156

Olga	Lenková, roz. Taussigová	*8. února 1877 Rakovník
Arnošt	Schwarz	*7. ledna 1880 Svitavy

Střeziměř**č. 86**

Arnošt	Scheck	*21. dubna 1909 Střeziměř
Jiří	Scheck	*25. listopadu 1910 Střeziměř
Karel	Scheck	*5. října 1912 Střeziměř
Olga	Schecková	*17. května 1917 Střeziměř

Uhřice**č. 13**

Julius	Herrmann	*15. prosince 1874 Rataje n. Sázavou
Milena	Fischlová adoptovaná Juliem Herrmannem	*6. ledna 1929 Praha
Josefa	Kleinová	*11. března 1886 Maršovice
Maxmilián	Roubíček	*24. ledna 1887 Nový Dvůr

Přestavky

č. 10

Aloisie	Lustigová, Vinerová	*4. dubna 1864 Suchdol
Antonie	Lustigová	*4. března 1893 Starcova Lhota
Emil	Lustig	*12. listopadu 1895 Božetín

Nadějkov

Palackého nám. č. 23

Josef	Weiger	*2. května 1887 Šichova Vesec
Žofie	Weinerová	*16. května 1877 Chlístov

Kvasejovice

Č. 16

Arnošt	Budlovský	*1872
--------	-----------	-------

Nová Střeziměř

Č. 65

Johana	Weinsteinová, roz. Blochová	*24. ledna 1862 Milhostice
--------	-----------------------------	----------------------------

7.2 Rozbor rodinné, společenské, majtkové a finanční situace židovských rodin

V Prčici na náměstí v domě č. 5 bydlela od 20. srpna 1941 rodina Kominikova, která sem přišla z Benic v okrese Benešov. Rodiče Leopolda Kominika byli Bernhard Kominik a Marie, rozená Kominiková. Leopold byl vlastníkem domu a živil se jako soukromník. Leopold a Františka, roz. Pollaková měli syna Pavla, který se živil jako zemědělský dělník.¹²⁰ V podnájmu u nich od 24. března 1942 žily tři ženy. Berta Weissová, roz. Altschulová, jejímiž rodiči byli Gabriel a Tereza Antschulovi. Berta přišla do Prčice se svými dcerami Gabrielou a Adelou Weissovou. Všechny před tím

¹²⁰ SOkA Příbram, Okresní úřad Příbram, Policejní evidence obyvatel 1939 – 1945.

bydlely v Benešově, v Pražské ulici č. 119. Berta byla vdova a všechny tři byly v domácnosti.¹²¹

Adolf Fried s rodinou bydleli v **Bachově ulici č. 6**. S manželkou Gertrudou, roz. Budlovskou měl dvě děti, Zdeňka a Blanku.¹²² Adolf Fried byl obchodníkem s koloniálním zbožím a vyráběl lihoviny, také byl v roce 1940 členem představenstva a matrikářem ŽNO Prčice. Byl majitelem domu č. 6, který měl hodnotu 200 000 K, pozemky v Prčici za 250 000 K. Vlastnil zlaté pánské hodiny a řetízek. Pro osobní potřeby měl auto Praga-Piccolo, které zakoupil za 15 000 K a pro své podnikání užíval nákladní auto Tatra č. 52 za 8 000 K. V bance měl uloženo 1 500 K a jeho hotovost činila 6 300 K. U Občanské záložny v Sedlci měl hypotéční dluh 100 000 K. Jeho rodiči byli Ignatz Fried a Amálie, roz. Friedová. Manželka Gertruda, rozená Budlovská se starala o domácnost a o děti. Vlastnila prstýnek s briliantem, stříbrné nádoby a zařízení domu musela mít velice pěkné, protože jeho cenu odhadla na 20 000 K. Také měla vklad v bance 17 300 K a vlastnila cenné papíry v hodnotě 80 000 K.

V **Pištěkově ulici č. 33** bydleli manželé Adolf a Kamila Wienerovi. Manželé vlastnili vybavení pokojů za 1 500 K a cennosti za 900 K. V Občanské záložně v Sedlci uložili 500 K, v Hospodářské záložně také v Sedlci 1 205 K, v Živnobance 1 500 K, v České průmyslové bance 2 000 K, 1000 K v další pražské bance, v Záložně v Nové Bystřici měl v 592 K v cenných papírech a hotovost 708 K. Také vlastnili akcie ve výši 120 K. Rosálii a Janu Pištěkovi půjčil 2 000 K na byt. Adolf a Kamila měli syna Egona Wienera, který se narodil 2. října 1911 a před nacisty emigroval do Palestiny, a Viléma Wienera narozeného 26. února 1909. Kamila se narodila jako Sára Sternová.

Klára Benešová, rozená Mendelová byla ve **Votické ulici** v domě č. 35 nejstarší žijící ženou. Jejím synem byl Leo Beneš, který si vzal za manželku Annu Sláserovou. Společně měli dceru Milenu. Klára byla obchodnicí se smíšeným zbožím, v roce 1930 uvádí ve sčítání obyvatel i obchod se střížním zbožím. Její měsíční příjem byl 600 K. Klára s Annou vlastnily každá polovinu domu, jehož celková hodnota byla 56 000 K.

¹²¹ Tamtéž. Více jsem o těchto osobách nezjistila, neboť jsou v jejich případě zachované pouze policejní přihlášky, které více informací neposkytnou.

¹²² Gertruda Friedová neuvádí Zdeňka jako svého syna, pouze uvedla svou dceru. Naopak Adolf ho jako svého syna uvádí. V policejní přihlášce syna Zdeňka je uvedeno i jeho druhé jméno Alexander a jméno jeho matky Gertrudy, rozené Steinerové.

V jejím držení byla také louka za 8 000 K, vybavení pokoje za 500 K a cennosti za 130 K. V hotovosti měla uložených 3 000 K. Její syn Leo se živil jako zemědělec, který pracoval na 6 ha 40 ar pole s tržní hodnotou 64 000 K. Cennosti zhodnotil na 150 K. Leo dlužil u Zemědělského družstva v Sedlci 1000 K. Jeho manželka Anna se starala o domácnost, jejíž vybavení ocenila na 8 000 K a cennosti na 700 K. Anna měl v tábořské bance uložených 68 000 K, její vlastní hotovost činila 1 500 K a také měla dluhopis na 525 K. V kartotéce také uvedla, že má sourozence v USA. Jakub Kaufman pracoval jako zemědělský dělník, zda u Lea Beneše bydlel v podnájmu anebo u něj pracoval a měl sníženou mzdu o ubytování, není z pramene jasné. Bydlel zde od 11. října 1938. Za svou práci byl honorován 250 K v roce 1940. Pocházel z Maďarska, kde žili jeho rodiče David Jasanovič a Františka Kaufmanová. Od 12. března 1941 už bydlel ve Zbelitově č. 3. Manželé Emilie a Vilém Grossovi bydleli u Lea Beneše v podnájmu od 24. března 1942. Vilém byl soukromník, který přišel se svou manželkou z Benešova, kde bydleli v Tábořské ulici č. 34. Jakub Gross a Tereza Grossová byli rodiči Viléma Grosse.

Manželé Wienerovi bydleli na **Náměstí v č. 68** se svým synem Rudolfem Wienerem. Mořic pracoval v synagoze v Prčici jako kostelník. Manželka byl v domácnosti. Mořic a Kamila měli celkem tři děti, Josefa narozeného 25. července 1901, Otu narozeného 8. srpna 1903 a Rudolfa narozeného 8. dubna 1910. Měli společné vybavení pokojů v hodnotě 2 000 K a cennosti za 1 463 K. Oba měli uložené peníze v bankách, Kamila 29 000 K a Mořic 20 000 K a ještě 3 000 K v hotovosti.¹²³ Rudolf Wiener byl zaměstnán u Lea Beneše jako pracovník v zemědělství, který pobíral mzdu 100 K. Vlastnil cennosti za 260 K, v bance měl uložených 55 535, 65 K.¹²⁴ Filipa a její dcera Vilma tu bydlely zřejmě v podnájmu od 24. března 1942. Přistěhovaly se sem z Benešova, Vlašimské ulice č. 69. Filipa, rozená Melníková byla soukromnicí, jejímž manželem byl David Hirsch. Než se s dcerou přestěhovaly, tak zřejmě ovdověla. Leopold a Wilhelmina Melnikovi byli rodiči Filipiny. Vilma byla také soukromnicí.

¹²³ Manželé měli ještě 200 K akcií, cenných papírů nebo něčeho jiného. Bohužel z evidenční karty nejde vyčíst, o co se jedná, neboť je v kolonce uvedeno pouze číslo bez popisu.

¹²⁴ Rudolf Wiener měl v bance akcie, cenné papíry nebo jiné v hodnotě 680 K a stejně jako jeho rodiče neuvedl konkrétně, co to vlastně je.

V domě na **náměstí s číslem 74** bydleli manželé Josef a Luisa Mautnerovi. Josef byl obchodníkem s koloniálním a střížním zbožím a jeho manželka se věnovala domácnosti. Výše jeho mzdy byla 1 000 K. Dům, ve kterém bydleli, měli rozdělený na čtvrtiny, $\frac{3}{4}$ domu vlastnil Josef a $\frac{1}{4}$ Luisa. Hodnotu domu odhadovali na 40 000 K. Dále Josef vlastnil pozemky o výměře 4 ha 40 ar o hodnotě 44 000 K a cennosti za 100 K. V Prčici měl uloženo 8 700 K a 4 000 K měl hotovost. Josef Mautner patřil zřejmě mezi ty bohatší, protože zákazníkům půjčil 6 500 K, ale přesto dlužil svému synovci 5 000 K. Luisa Mautnerová také vlastnila pozemek o výměře 1 ha 60 ar v hodnotě 16 000 K, vybavení kuchyně a dvou pokojů vyčíslila na 3 000 K a cennosti na 50 K. Vlastnila hotovost ve výši 4 000 K.

Rodina Kleinova bydlela v domě na **náměstí č. 90**, Mořic Klein, Emilie Hochmannová, neprovdaná dcera Růžena a v podnájmu Julie Weissová. Manželé spolu měli sedm dětí.¹²⁵ Mořic býval obchodníkem s koňmi, manželka se zřejmě starala o domácnost a Růžena v roce 1930 pracovala jako pokladní v obchodě s klobouky v Praze, ale po vypuknutí války asi skončila, protože v roce 1940 už se uvádí „v domácnosti“. Kleinovi se do tohoto domu přistěhovali ze Sušetice č. 33.¹²⁶ Rodiči Mořice Kleina byli Markus Klein a Tereza Rudolfová, kteří měli ještě tři dcery, ale ty v roce 1940 byly někde v zahraničí. Vlastnictví domu, který měl hodnotu 70 000 K, měli manželé rozděleno napolovic. Také spoluvlastnili šest pozemkových parcel s čísly: 4/90, 12/90, 25/90, 253/90, 358/90 a 35/90, které měly hodnotu 16 000 K. Vybavení pokojů ocenili na 2 100 K, cennosti za 486 K. Měli dluh u Občanské záložny v Sedlci a v Reifeisenbank v Prčici ve výši 83 986 K, který byl také rozděleny spravedlivě mezi manžely. Vybavení svého pokoje Růžena vyčíslila na 790 K. V podnájmu u rodiny Kleinovi od 24. března 1942 bydlela Julie Weissová. Byla to soukromnice, která se přistěhovala z Benešova, ul. Husova č. 739. Jejimi rodiči byli Jakob Weiss a Alžběta Weissová.

¹²⁵ Jednotlivá jména všech dětí neznám. Kromě Růženy Kleinové je mi znám Hugo Klein z policejních přihlášek. V této evidenci mu byla vytvořena karta i přesto, že se u rodičů zdržel na čtyři dny, od 16. července 1942 do 20. července 1942. Můžeme si zde všimnout, jak hlídaná byla židovská menšina nacistickou vládou. Hugo se narodil 17. dubna 1897 v Sušetici. Za manželku pojal Marii Švandovou, narozenou 13. prosince 1904. Hana Kleinová, narozená 28. října 1937 byla jejich dcera. Rodina bydlela v Praze 2, ul. Soukenická č. 3.

¹²⁶ V policejní přihlášce dcery Mořice Kleina Růženy Kleinové je přepsán rok příchodu 8. dubna 1923 na 1930. Kdo a kdy to přepsal, není známo, proto nelze říci, které datum je správné.

Františka Wienerová, roz. Bienenfeldová bydlela se svou dcerou Kamilou v **Prčici č. 114**. Františka už do zaměstnání nechodila a pobývala doma, byla nemocná, takže se o ni musela dcera občas starat. Kamila byla obchodnice. Dům, ve kterém bydlely, vlastnily na půl. Jeho celková hodnota byla 55 600 K. Vybavení pokojů za 1 700 K patřilo matce Kamily. Ta měla také nějaké cennosti v hodnotě 303 K. Kamila měla uložené peníze na vkladních knížkách, a to v Občanské záložně 14 043 K, v Městské záložně v Praze 39 577 K, hotovost pro vlastní potřebu 3 300 K, a navíc měla 2/5 budovy za 200 K. Jako obchodnice se potýkala s nevymahatelnými pohledávkami, které byly ve výši 3 043 K, a na nepředepsaných daních dlužila 7 000 K.

V **Sedlci** v domě **č. 4** bydleli manželé Kleinovi. Rudolf Klein byl obchodníkem se střížním zbožím a jeho manželka Otýlie Wienerová mu vypomáhá v obchodě. Zřejmě byli bezdětní. Každý vlastní polovinu domu č. 4, jehož hodnota byla 60 000 K, a vybavení dvou pokojů a kuchyně za 3 620 K, které ale bylo vlastnictví manželky. Rudolf měl v roce 1940 uloženo v Občanské záložně 17 467 K, životní pojistku na 4 530 K, 1/5 budovy cca 100 K. Rozpůjčoval 4 651, 80 K a dlužil na nepředepsaných daních 6 000 K.

Dům **č. 41** v **Milevské ulici** obývala rodina Krausova. Oto Kraus byl obchodníkem s kožemi a jeho manželka Eliška se starala o domácnost a o jejich malou dcerku Alenu. Ve společném vlastnictví měli tento dům s hodnotou 50 000 K a zařízení pokojů za 6 000 K. Eliščin cennosti měly hodnotu 419 K. Otova dobrá finanční situace mu umožnila uzavřít životní pojistku ve výši 900 K, uložit sumu 6 300 K v Hospodářské záložně, 1000 K v Občanské záložně a 2 000 K měl v hotovosti v obchodě. Přesto dlužil finančnímu úřadu ve Voticích 3 000 K. Eliška měla také uložené finance ve výši 1 265 K. V podnájmu u Oty Krause bydlela matka jeho manželky Kamila Grossová, roz. Fischerová a Anna Kaufmannová, roz. Krausová. Kamila Grossová bývala soukromnicí, ale v roce 1940 byla v domácnosti. Ve svém pokoji měla vybavení za 800 K. Vlastnila dva domy, jeden ve Spomyšli č. 15, jehož hodnota byla 50 000 K, a druhý dům č. 136 ve Vraňanech v hodnotě 28 000 K. V bance měla uloženou sumu 10 000 K, zároveň měla v hotovosti 800 K. Snad by se zdálo, že se jí dařilo, ale další kolonka v kartotéce značí opak. Kamila dlužila 28 500 K, a to

v Obecní spořitelně v Roudnici 16 500 K, odkázané pohledávky 10 000 K¹²⁷ a finančnímu úřadu v Roudnici 2 000 K. Anna Kaufmannová se starala v roce 1940 o domácnost. Do Sedlce přišla z Prahy, zřejmě po rozvodu. V pokoji, ve kterém bydlela, bylo vybavení za 500 K. Vlastnila cennosti ve výši 142,80 K. Ušetřené peníze měla uložené v Hospodářské záložně, a to 22 461 K, v Občanské záložně za 528 K a v Živnostenské bance v Praze 321 K. Z manželství měla jednoho osmnáctiletého syna, který bydlel v Praze.

Karel Friedmann bydlel se svou chotí Bertou Budlovskou na **Chocholském náměstí v č. 44**. Karel pracoval jako pojišťovací agent a jeho manželka se starala o domácnost. Společně měli pět dětí, dceru Marii, která se vdala v zahraničí a syna Josefa, který emigroval, Jindřicha,¹²⁸ ostatní sourozenci nejsou známi. Jména rodičů Karla Friedmanna, byla Filip a Františka Friedmanovi.¹²⁹ Ve společném vlastnictví s manželkou měli dům č. 44, který měl hodnotu 80 000 K, vybavení pokojů za 3 000 K. Vlastnili cennosti ve výši 627 K a z toho 127 K patřilo jeho manželce. Karel měl v roce 1940 u Pražského úvěrového ústavu v Praze úvěr 1 720, 95 K, v České všeobecné záložně v Praze uložil 12 003, 15 K a v České průmyslové bance 621, 85 K, v Poštovní spořitelně 134, 05 K a v Občanské záložně v Sedlci 19 103, 10 K a v neposlední řadě měl u sebe hotovost 4 560 K. Každý měl jeden podíl v Občanské záložně v Sedlci v hodnotě 50 K. Berta si také uložila finance do Občanské záložny v Sedlci, a to ve výši 12 040, 80 K. Marta Weilová bydlela u Karla Friedmanna a pracovala tu jako hospodyně, za tuto práci dostávala plat 140 K. Marta se hlásila k německé národnosti a přestěhovala se do Sedlce v roce 1939 z Horního Slavkova. Jediný majetek, který měla, byla hotovost 600 K. Zřejmě byla ze čtyř dětí, protože její sestra Erna přišla do Sedlce s ní, ale pracovala u Jindřicha Friedmanna a navíc se obě zmiňují o jedné sestře v Anglii a druhé v Bratislavě.¹³⁰

Na **Masarykově náměstí č. 63** bydlel syn Karla Friedmanna Jindřich s rodinou. Jindřichovou manželkou byla Herta Straussová. Jejich děti byly dvě malé holčičky,

¹²⁷ Myslím si, že by to mohly být pohledávky, které před svou smrtí neuhradil její manžel, který se živil jako obchodník.

¹²⁸ Jindřich se narodil 7. března 1903 v Sedlci a bydlel též v Sedlci v domě č. 63 s rodinou.

¹²⁹ Rodné jméno nebylo v policejní přihlášce uvedeno.

¹³⁰ Více údajů o sourozencích nebo rodině se z dostupných pramenů nedalo zjistit. Zda tedy bylo sourozenců více, nelze uvést.

Hana a Marta. Jindřich rodinu živil z obchodu s drogerií. Zřídil si životní pojistku na 6 140 K. Finanční majetek měl uložený v Poštovní spořitelně ve výši 368, 20 K, v České průmyslové bance v Praze ve výši 544, 10 K a v Záložně Starého Města pražského 50 000 K. Další drobný majetek měl za 10 000 K ve vybavení pokojů a cennosti za 153 K. S mladou rodinou Friedmannovou bydlela babička Valentina Straussová, rozená Weiskopfová, která byla matkou Herty. Vanlentina byla v roce 1940 již vdovou, která toho moc nevlastnila. Byla soukromnicí. Jejím majetkem bylo vybavení pokoje za 1 000 K a cennosti za 60 K. Uzavřela životní pojistku na 13 650, 10 K. Měla pět dětí, všechny byly v manželství. Syn Robert emigroval. Jejimi rodiči byli Josef a Matylda Weiskopfovi. Jak jsem výše uvedla, tak u Jindřicha pracovala Erna Weilová jako hospodyně, které platil mzdu 150 K. Žádný majetek neměla a její hotovost činila 500 K.

Dr. Eduard Steiner s manželkou Florou Weilovou a její sestrou Aloisií Weilovou bydleli na **Masarykově náměstí č. 64**. Eduard pracoval jak obchodník a jeho manželka v obchodě pomáhala. V jejich společném vlastnictví byl dům v ceně 75 000 K. Majetkem manžela bylo vybavení kuchyně, kanceláře a pokoje za 3 000 K, v Hospodářské záložně v Sedlci měl uloženo 15 406, 80 K a jeho hotovost činila 800 K. Jeho dalším majetkem byly cenné papíry ve výši 9 780 K a rozpůjčoval 55 845 K. Manželka Flora vlastnila majetek ve výši 1 000 K, což bylo vybavení jednoho pokoje a v Hospodářské záložně v Sedlci uložila 58 500 K. Manželé byli bezdětní.¹³¹ Aloisie Steinerová byla vdovou, která zde bydlela v podnájmu. Rodiči sester Alosie a Flory byli Ignác a Tereza Weilovi. Aloisie byla soukromnicí a její majetek činil 1 000 K ve vybavení pokoje, hotovost 10 000 K a půjčila švagrovi Eduardovi Steinerovi 21 500 K.

Další rodinou, která v Sedlci bydlela, byli Trávníčkovi, kteří žili v **Sedlčanské ulici č. 68**. Rudolf Trávníček obchodoval s uhlím, jeho manželka se starala o domácnost. Manželé patrně nemohli mít děti, tak adoptovali dívku jménem Hilda Bergrová, jejími biologickými rodiči byli Jindřich a Žofie Bergerovi. Hilda pocházela

¹³¹ Z dostupných pramenů jsem se dozvěděla, jaké informace a kam sami židé zapisovali, že příslušnou kolonku vyplnili přeškrtnutou nulou, neznamenal, že žádné děti neměli. Kolonku tak nemuseli vyplnit proto, že jejich děti byly už dospělé, samostatné a také samy měly děti. Někteří i tak příslušné místo vyplnili, ale nemuselo to tak být v tomto případě.

z Ivančic v okrese Brno. Rodiči Rudolfa Trávníčka byli Gotlieb Trávníček a Olga Trávníčková. Rudolf i jeho manželka v pramenech uvádí, že jsou bezvěrci od roku 1923. Celá rodina se vystěhovala 9. listopadu 1942 neznámo kam. Dům, ve kterém rodina Trávníčková bydlela, vlastnil Rudolf. Jeho hodnota byla odhadnuta na 70 000 K. S manželkou vlastnili dům v Táboře č. 1588 o ceně 175 000 K. Rudolfův hmotný majetek tvořilo vybavení jednoho pokoje za 1 200 K a cennosti za 210 K. Jeho finanční majetek byly unifikované dluhopisy o hodnotě 3 000 K, v Občanské záložně měl 153 910, 35 K a dlužil 10 000 K¹³². Manželka vlastnila v Sedlci ještě přízemí domu č. 183 o hodnotě 42 000 K, vybavení místnosti v domě č. 68 za 1 300 K a cennosti za 776, 50 K. Jejich dcera téměř žádný majetek neměla. Pouze vlastnila vybavení kuchyně za 600 K a v Hospodářské záložně uložila 59 358, 80 K.

Posledním domem v Sedlci, kde žili židé, byl dům **č. 69 v Sedlčanské ulici**. Žil tu Vilém Porges s rodinou svého syna Oskara. Vilém Porges byl vdovec po manželce Emilii Porgesové.¹³³ Pracoval jako soukromník na svých polích a pak obchodoval s vypěstovaným obilím. Jeho rodiči byli Mojžíš a Rozálie Porgesovi. Vše pak předal svému synovi Oskarovi. Vilém vlastnil pouze vybavení pokoje za 1 000 K. Manželé, Oskar a Marta¹³⁴, měli společné děti Jiřího a Věru. Jeho syn Oskar byl obchodníkem s obilím a smíšeným zbožím ve svém domě, zároveň byl pokladníkem ŽNO Prčice. Manželé vlastnili každý z nich ¼ domu č. 69 se zahradou, kterou zdědili v roce 1926, zároveň s tím získali dům č. 55 v Heřmanicích o celkové hodnotě 174 837, 20 K. Společné mají vybavení pokojů o ceně 4 000 K a cennosti za 196 K. Vlastní hotovost uvedl každý z nich, Oskarova byla ve výši 1 800 K a Marty ve výši 950 K. Majitel domu měl v nějakých ceninách uloženo 50 000 K a také dlužil ve spořitelně v Sedlci a v Táboře celkem 71 989, 25 K. Manželka Marta měla uloženo v bance 8 100 K na úhradu dlužných úroků.

¹³² Nepodařilo se mi přečíst, o jaký dluh se jedná.

¹³³ Emilie a Vilém Porgesovi měli čtyři děti, Rudolfa *1885, Oskara *4. 3. 1888, Emila *1894 a Karla *1897.

¹³⁴ Marta měla nějaké příbuzné, kteří odcestovali do Ameriky, avšak nevedla, kdo a kam přesně emigroval.

V **Borotíně v č. 1** bydleli Löwyovi. Hermína Löwyová po smrti manžela Zikmunda Löwyho¹³⁵ převzala obchod se smíšeným zbožím. Manželé měli tři chlapce, Karla, Rudolfa¹³⁶ a Jaroslava. Karel pomáhal matce v obchodě, která mu dávala mzdu 300 K, a Jaroslav byl příležitostným pracovníkem v zemědělství. Hermína byla majitelkou domu, jehož hodnota činila 70 000 K, pozemku v Borotíně za 60 000 K a vybavení pokojů ocenila na 800 K. V Hospodářské záložně v Borotíně, v Občanské záložně v Sedlci a pivovaru v Táboře dlužila celkem 78 000 K. Karel měl ušetřenou hotovost 2 900 K. Po válce se 25. května 1945 do domu č. 1 vrátil z Dachau jediný přeživší člen rodiny, Rudolf Löwy.

Eduard Porges a Augusta Porgesová, rozená Leknerová bydleli v **Borotíně č. 2**. Přistěhovali se z Bíliny, okres Teplice, v roce 1938. Narodili se jim tři děti Rudolf, Marie a Hana. Eduard ohodnotil vybavení pokojů na 5 000 K a Hagadu na 300 K¹³⁷.

Mořic Rosenzweig bydlel v **č. 9** sám. Do Borotína se přistěhoval 4. července 1938 z Bratislavy. V Bratislavě bydlel od roku 1931. V roce 1940 už byl vdovec. Byl zaměstnán jako zemědělský správce na Velkostatku Vrchotovy Janovice během své penze. Jeho penze činila v roce 1940 600 K. Syn Artur Rosenzweig emigroval do Santiaga de Chile.

V **Borotíně č. 59** bydlely v roce 1940 matka Kamila Fischerová, roz. Popperová s dcerou Marií Blochovou, roz. Fischerovou. Manželem Kamily Fischerové byl Emil Fischer, do Borotína se přistěhovala už jako vdova.¹³⁸ Kamila se živila jako soukromnice. Její majetek byl malý, měla vybavení pokoje za 150 K a cennosti za 2 053 K. Manželé Fischerovi měli tři děti, Marii Blochovou, Gertrudu Fischerovou, a Hanu Fischerovou. Dcera Marie se provdala za Pavla Blocha¹³⁹ účetního v Teplicích 26. srpna 1934. Do Borotína přišla z Prahy 12, ulice Čáslavská č. 3. S manželem měla

¹³⁵ Zikmund Löwy se narodil 4. srpna 1875 v Obděnicích. Do Borotína se přistěhoval v roce 1907 a od roku 1912 tu bydlel s manželkou, se kterou uzavřel sňatek 20. března 1912.

¹³⁶ Rudolf Löwy se narodil 25. prosince 1912 v Borotíně. V roce 1921 pracoval jako příručí v obchodě otce.

¹³⁷ Hagada, neboli pesachová hagada, je kniha zaznamenávající řád domácích bohoslužeb při sederu během svátku Pesach.

¹³⁸ O Emilu Fischerovi nic nevím. Kamila se přestěhovala z Ústí nad Labem, takže předpokládám, že i její manžel pocházel odtud či blízkého okolí. Z toho důvodu informace v okrese Sedlec nenajdu.

¹³⁹ Kamila Fischerová v roce 1940 uvedla v kartotéce, že je Pavel Bloch ve Lvově na Ukrajině.

syna Jiřího Emila, narozeného 28. února 1933 v Podmoklech. Zaměstnána byla jako soukromá úřednice.¹⁴⁰

Další židovskou rodinou žijící v **Borotíně** byli Fantovi, ti bydleli v **č. 89** od června 1912. Richard Fanta a Kamila, rozená Mautnerová byli oddáni 21. října 1919 a stali se rodiči dvou dětí, Hany a Pavla. Richard ve svém domě provozoval živnost obchodníka se smíšeným zbožím a jeho manželka mu pomáhala. Domy č. 88 a 89 v Borotíně patřily Richardu Fantovi, jejichž hodnota byla 90 000 K. Vybavení pokojů vyčíslil na 800 K. Finanční majetek Richarda Fanty činil 37 000 K.¹⁴¹ U zákazníků měl krátkodobé závazky ve výši 60 000 K. Kamila Fantová se svou dcerou Hanou přežila holocaust a 16. května 1945 se po válce vrátila z Terezína do Borotína č. 79. Rodiče Kamily byli Marek a Tereza Mautnerovi. Hana Fantová byla v roce 1940 v domácnosti. Vlastnila cennosti v ceně 20 K. Její bratr Pavel pomáhal otcí v obchodě, za to dostával plat 300 K. Oba sourozenci byli svobodní. Rodina měla v Haifě příbuzného Samuela Bohrera.

Rudolf¹⁴² a Hermína Kohnovi bydleli v Borotíně dříve než Fantovi, přistěhovali se sem 10. května 1909 do domu **č. 139**. Hermína po manželově smrti převzala obchod se smíšeným zbožím. Vlastnila dům č. 139 o hodnotě 60 000 K, další dům č. 156 za 55 000 K, ale také rybník v ceně 10 000 K. Drobný majetek měla ve vybavení pokojů za 700 K a cennosti za 20 K. Finanční majetek, který měla, byl ve výši 1 050 K.¹⁴³ Z obchodu jí vznikl dluh 7 000 K. Příbuzný Hermíny, Max Kohn, byl v roce 1940 v Chicagu. V roce 1936 přijala jako pomocníka devatenáctiletého Josefa Bendu. Platila mu mzdu 300 K. Josef žádný majetek neměl. V zahraničí měl příbuzného Otu Kohna v New Yorku.

Posledním domem obývaným židovskou minoritou v Borotíně, byl dům **č. 156**. Byli to Olga Lenková, roz. Taussigová a Arnošt Schwarz. Dům patřil Hermíně Kohnové. Olga v tomto domě bydlela od 22. září 1936. Její předchozí bydliště byl Cheb. Pracovala jako soukromnice. Žádný majetek nevlastnila. Dcera Gertruda a syn

¹⁴⁰ Informace jsem získala z internetového portálu holocaust.cz.

¹⁴¹ Zda se jednalo o hotovost či to byly finance uložené v nějaké instituci, nespecifikoval. Ale vzhledem k výši sumy, se domnívám, že je měl uložené v některé z institucí v Borotíně.

¹⁴² Rudolf Kohn se narodil 29. prosince 1881 a přistěhoval se s manželkou z Broučkovy Lhoty u Tábora. Podnikal se smíšeným zbožím, které po jeho smrti převzala jeho manželka.

¹⁴³ Majitelka neuvěděla, zda jde o hotovost, nebo jsou to finance uložené v některé peněžní instituci.

Leo Lenk byli v té době v emigraci v Mexiku. Arnošt byl svobodný pán, který přišel do Borotína z Winzensdorfu u Vídně. Také neměl žádné finanční a jiné majetky. Jeho příbuzný Fritz Schwarz byl v Americe.

Ve **Střezimíři** v domě **č. 86** bydleli čtyři sourozenci Scheckovi.¹⁴⁴ Nejstarší byl Arnošt, který vystudoval práva v Praze, ale vzhledem k nastaveným pravidlům za protektorátu, se musel živit jako pracovník v zemědělství. V záložně měl uloženo 1 896 K. Jeho mladší bratr Jiří si vydělával na živobytí jako pracovník v zemědělství u A. Sedláčka v Přestavlkách. Druhým mladším sourozencem byl Karel, který se také živil jako pracovník v zemědělství ale u Jana Hájka v Červeném Újezdu. Karel vlastnil polovinu domu č. 86 o hodnotě 35 000 K a v Průmyslové bance v Táboře měl uložených 12 000 K. Nejmladším sourozencem byla Olga, která se starala o domácnost. V záložně v Praze měla uložených 99 514, 43 K. Sourozenci uvedli, že mají příbuzné ve Vídni, což byla Emma Kleinová a Kateřina Seuselová.

Julius Herrmann bydlel v **Uhřici č. 13** od roku 1901. Živil se jako zemědělec. V jeho vlastnictví bylo 65 ha pozemků v Uhřici za 253 000 K. Svůj bytový inventář odhadl mezi 10 000 – 15 000 K a cennosti na 450 K. Vlastnil cenné papíry v hodnotě 160 000 K. Přestože to byl svobodný muž, tak sám adoptoval dívku Milenu Fischlovou, o kterou se staral. Také zaměstnával hospodyni vdovu Josefu Kleinovou, jíž platil mzdu 180 K. Zaměstnaná byla u Julia Herrmanna od července 1940, kdy se přistěhovala ze Satalice do Uhřice, zřejmě po smrti manžela. Ještě s nimi bydlel Maxmilián Roubíček, který se přistěhoval z Poříčí u Trutnova 5. prosince 1938, asi také po smrti manželky. Maxmilián měl podíl v továrním podniku v Prčici, včetně pozemku. Vlastnil jeden prstýnek a jedny stříbrné hodinky, celkem v hodnotě 250 K. Odkoupil deset akcií za cenu 1 200 K. Měl jedno dítě, které žilo u matky po rozvodu. Jeho bratr Jindřich se oženil v Jugoslávii.

Aloisie Lustigová bydlela se svými dětmi Antoníí a Emilem v **Přestavlkách č. 10**. Emil pracoval jako dělník v zemědělství a jeho sestra se starala o domácnost.

¹⁴⁴ Rodiči sourozenců byli: Vítězslav Scheck, narozen 7. března 1881 v Kaplici. Zemřel 11. února 1837 v Borotíně, matka se jmenovala Zdeňka Schecková narozená 29. listopadu 1883. Sňatek manželů se konal 16. června 1908. Vítězslav byl obchodník s obilím a smíšeným zbožím. Manželka mu v obchodě byla pomocnou rukou.

Anna Maroušková narozená 13. března 1890 byla jeho manželka.¹⁴⁵ Emil byl vlastníkem tohoto domu, jehož hodnota byla 20 000 K, pozemků v Přestavlkách o ceně 15 000 K a vybavení pokojů za 1 000 K. Také měl dluh 8 500 K. Sestra Antonie měla ve svém vlastnictví 2 300 K.¹⁴⁶ Alosie Lustigová byla vdovou po Josefu Lustigovi, s nímž měla tři děti Antonii, Otýlii¹⁴⁷ a Emila. Josef a Josefa Vinerovi byli rodiči Alosie Lustigové. Emil Lustig se 20. května 1945 vrátil z Terezína.

V **Nadějkově na Palackého náměstí v č. 23** společně bydleli Josef Weiger a Žofie Weinerová. Josef Weiger se přestěhoval z Prahy do Nadějkova v roce 1918. Jeho hlavním povoláním v roce 1921 byl obchodní zástupce ve Dvoře Králové, jako další zaměstnání dělal také obchodního zástupce, ale ve výrobě papíru u Karla Mišky a jeho třetím zaměstnáním bylo hospodaření na polích jeho bratrance, které se postupně stalo hlavním.¹⁴⁸ V Mozolově vlastnil osm parcel pozemků. Jeho hmotný majetek, jímž byla vybavená kuchyň a jeden pokoj, dosahoval odhadem 2 000 K.¹⁴⁹ Žofie Weinerová pracovala pro Josefa Weigera od roku 1919 jako hospodyně.¹⁵⁰ Žofie Weinerová neměla žádného majetku, ale měla pohledávku 200 K u Karla Jindráka, kterému půjčila na potraviny.

Sám bydlel v **Kvasejovicích č. 16** Arnošt Budlovský od roku 1872. Nevlastnil žádný hmotný ani finanční majetek. Informací o něm jsem zjistila velmi málo, protože jsem měla k dispozici pouze evidenční kartu, ze které vyplývalo, že nic nevlastní. Kartu vyplňoval někdo jiný, protože se jmenovaný nedokázal ani podepsat, na řádce podpisu byly tři křížky. Navíc do rubriky zaměstnání bylo zapsáno, že je slabomyslný.

Sama také bydlela jako podnájemnice u Karla Jelena Johana Weinsteinová, rozená Blochová v **Nové Střezimíři č. 65**. Ve sčítání lidu 1930 je uvedeno, že se živila jako almužnice.

¹⁴⁵ Sňatek asi proběhl až po vyplňování evidenčních karet, které probíhalo v roce 1940, protože se její jméno objevuje v policejní přihlášce ze srpna 1941. V tomto mezidobí musel být sňatek uzavřen.

¹⁴⁶ Zda tahle suma byla v hotovosti nebo v peněžním ústavu nedoplnila, ale vzhledem k tomu, že nic jiného neměla ve svém držení, tak mě to vede k domněnce, že jde o hotovost.

¹⁴⁷ Otýlie Schweinitzer je rozená jako Lustigová 5. září 1894 v Přestavlkách.

¹⁴⁸ V kartotéce v roce 1940 už nepracuje jako obchodní zástupce, ale obdělává jen bratrancova pole.

¹⁴⁹ Žofie Weigerová uvádí v evidenční kartě, že měla bytový inventář společný s Josefem Weigerem, ale z toho nevyplývá, že by ho na půl s ním vlastnila.

¹⁵⁰ Informace o datu přistěhování Žofie Weinerové se v pramenech různí. Ve sčítání lidu z roku 1930 je uveden datum 1919, kdežto v evidenční kartě je uveden rok 1921.

8. Závěr

Cílem této práce bylo podat co ucelenější pohled na židovské obyvatelstvo v soudním okrese Sedlec a zhodnotit jeho sociální postavení a majetkovou situaci. Dosavadní literatura, odborná ani regionální, se tomuto pohledu na židovskou populaci Sedlecka zatím nevěnovala, a proto bylo třeba především shromáždit dostatek pramenných informací. Využitím kartotéky židovského obyvatelstva, která se ukázala jako velmi cenný zdroj informací, se podařilo vytvořit přehled osob a stanovit mezník mého bádání. Byl to rok 1940. V uvedeném roce došlo k celorepublikovému soupisu židovské minority. Vynikajícím doplněním byly policejní přihlášky, které se vedly od roku 1939 do konce války. Tento pramen je užitečný nejen pro židy, ale i pro ostatní obyvatelstvo. Každá osoba žijící v konkrétním okrese byla zde zapsána (nebo zapsána být měla). Bezsporu bylo dalším důležitým a dobře využitelným srovnávacím pramenem sčítání lidu 1921 a 1930, protože doplňovalo další potřebné údaje, které nebyly zahrnuty do kartotéky ani do policejních přihlášek. Abych měla skutečně jistotu, že má zjištění jsou správná, tak jsem využívala pro kontrolu také internetový portál holocaust.cz. Důležitost vzájemného porovnávání a doplňování údajů se ukázala zejména, když jsem se několikrát setkala s tím, že u jedné osoby byla uvedena na příklad různá data narození. U jedné ze zkoumaných osob se mi dokonce stalo, že nesouhlasil nejen rok narození ale ani den. Na základě dedukce jsem pak obvykle použila ta data, která se vícekrát opakovala. Tímto konstatováním jsem jen chtěla ozřejmit, že pro mou práci bylo důležité shromáždit a probádat celé množství pramenů, které uvádím a cituji.

V kapitole o Protektorátu Čechy a Morava jsem se zaměřila na tzv. „autonomní“ správu protektorátní vlády, kterou oficiálně protektorátní vláda měla mít, nicméně vydávání říšských zákonů a nařízení ji oklešťovala natolik, že prakticky žádnou neměla. Od samého začátku vzniku protektorátu začala být vydávána protižidovská opatření, která postupně omezovala židovské obyvatelstvo ve všech sférách života. Na jejich vydávání se podílela nejen říšská vláda, ale i vláda protektorátní. To se dotýkalo i celé společnosti, a proto jsem k této kapitole sestavila alespoň stručný přehled těchto nařízení, který jsem zařadila do příloh.

V navazující kapitole jsem považovala za nezbytné vysvětlit pojmy „žid“, „míšeneček“ na základě norimberských zákonů, vydaných v roce 1935, protože s jejich vnímáním úzce souviselo povinné prokazování původu jednotlivých osob. Pozornost jsem věnovala i Ústředně pro židovské vystěhovalectví v Praze, která dohlížela na všechny židovské náboženské obce v protektorátu. Skrze ni se pak sestavovaly všechny transporty jak do Terezína, tak transporty dále na východ do vyhlazovacích táborů.

Za klíčový moment pro přijetí „konečného řešení židovské otázky“ považuji vylíčení konference ve Wannsee. Z výčtu osob, které se konference účastnily, je zřejmé, jak široký okruh zainteresovaných se na plánu genocidy židovského etnika podílel, a jak absurdní detaily zde měly být vyřešeny. Byl to vlastně zlomový den, kdy Adolf Eichmann dostal povolení své „osvědčené rychlé řešení“ uvést do praxe.

V další kapitole věnované chodu Židovské náboženské obci v Prčici na základě jejich stanov popisují, jakou úlohu měla v životě židovských obyvatel tohoto městečka. Byla jejich základní organizační jednotkou, která jim zajišťovala věroučnou a liturgickou autonomii, jistou míru samosprávy v náboženských věcech a tím byla úzce spojena s životy místních židů. Podle stanov obce, obsahujících základní organizační normy pro členy obce, se musela celá židovská komunita řídit. Většina hodností byla čestných, nicméně tam také byly placené úřady, jako byl například pokladník nebo učitel. Základem pramenem se staly stanovy ŽNO Prčice a jako doplňující materiál jsem využila prameny k této obci z Židovského muzea v Praze. Text jsem doplnila tabulkou sazeb a poplatků, které židé museli za jednotlivé náboženské úkony platit. Židovské náboženské obce vybíraly poplatky za každého žida, který měl v obci trvalé bydliště. Ty pak využívaly na financování správy a všech dalších potřeb ŽNO. Důležitou součástí kapitoly se také stala část s rozbohem volebním řádu do jednotlivých orgánů ŽNO, která poukazuje na objektivnost při výběru jednotlivých volených funkcionářů, zřízců i úředníků. V kapitole jsou uvedeny také další menší komunity, které pod správní obvod ŽNO Prčice spadaly.

V kapitole o sociálním rozvrstvení obyvatel jsem se snažila poukázat, jak široké téma pro badatele představuje sociální struktura populace a (ne)probádanost tohoto tématu v případě židovské menšiny na Sedlecku. Jednoduchou sociální strukturu

vycházející z jednotlivých povolání je možné z dostupných statistických informací snadno vcelku provést. Pokud bychom však chtěli téma zasadit do kontextu života těchto lidí, je nutné mít dostatečnou pramennou základnu. To znamená využít nejen statistických údajů, ale také dobové literatury a hlavně osobních pramenů, které doplní dobové pohledy na jednotlivé vrstvy ale i chování se k sobě navzájem mezi těmito vrstvami, a zároveň chování v jednotlivých vrstvách. V případě menšin, jako jsou židé, je třeba zohlednit mnoho faktorů, a to především tradiční život této komunity, který byl podmíněn náboženskou praxí. Také jsem vytvořila tabulky a grafy, které upřesňují má zjištění o povolání a majetkové situaci zdejších židů a zařazují je do věkových skupin. Z nich vyplynulo, že převážná část židovských obyvatel byla v roce 1940 důchodového věku.

Poslední kapitolou je přehled židovských obyvatel soudního okresu Sedlec podle jednotlivých obcí. V další její části je ke každé rodině připojen výklad o jejich hmotném a finančním zajištění. Doplnujícími údaji jsou genealogické informace o rodinách, které jsou v případě tehdy nežijících osob uvedeny v poznámkách pod čarou. Jako poslední přílohu do této práce jsem zařadila fotografie umučených židů ze soudního okresu Sedlec, které jsem použila z evidenčních karet kartotéky židů uložených v SOkA Příbram.¹⁵¹

Mohu konstatovat, že židé v soudním okrese Sedlec vesměs patřili do střední společenské vrstvy a menší část do vrstvy dolní. Poměrná část vlastnila nemovitosti, pozemky, akcie, cenné papíry nebo měla založena vlastní bankovní konta u místních hospodářských záložen. Někteří obchodníci půjčovali peníze svým zákazníkům, ale také byli dlužníky u berního úřadu. Objevuje se několik jednotlivců, kteří měli příbuzné v zahraničí, často v Americe. Během mého bádání jsem zjistila, že okolo roku 1940 zde žilo devadesát čtyři židů, z nichž období nacistické okupace přežilo jen několik z nich: Jindřich Freidmann s rodinou, Kamila Fantová s dcerou Hanou, Rudolf Löwy a Emil Lustig.

¹⁵¹ SOkA Příbram, Okresní úřad v Sedlčanech 1855 – 1945, inv. č. 779, sign. I/10, kart. 219 – 220.

Seznam použitých pramenů, literatury a internetové zdroje

Prameny nevydané:

Městské muzeum Sedlčany, sign. D564.

Městské muzeum Sedlčany, sign. D278.

Národní archiv (dále NA) Praha, Státní statistický úřad I. – Sčítání obyvatelstva ČSR v roce 1930, Praha, sign. 151/11-12, kart. 1554.

NA, Státní statistický úřad I. – Sčítání obyvatelstva ČSR v roce 1930, Praha, sign. 115/131-132, kart. 1556.

NA, Státní statistický úřad I. – Sčítání obyvatelstva ČSR v roce 1930, Praha, sign. 115/190, kart. 1557.

NA, Státní statistický úřad I. – Sčítání obyvatelstva ČSR v roce 1930, Praha, sign. 115/220, kart. 1558.

NA, Státní statistický úřad I. – Sčítání obyvatelstva ČSR v roce 1930, Praha, sign. 115/230, kart. 1559.

Státní okresní archiv Příbram (dále SOkA), Okresní úřad Příbram, Policejní evidence obyvatel 1939 – 1945.

SOkA Příbram, Okresní úřad Příbram, Sčítání obyvatelstva 1921, inv. 137, kart. 81.

SOkA Příbram, Okresní úřad Příbram, Sčítání obyvatelstva 1921, inv. 146, kart. 83.

SOkA Příbram, Okresní úřad Příbram, Sčítání obyvatelstva 1921, inv. 150, kart. 84.

SOkA Příbram, Okresní úřad Příbram, Sčítání obyvatelstva 1921, inv. 151, kart. 84.

SOkA Příbram, Okresní úřad Příbram, Sčítání obyvatelstva 1921, inv. 153, kart. 85.

SOkA Příbram, Okresní úřad Příbram, Sčítání obyvatelstva 1921, inv. 154, kart. 85.

SOkA Příbram, Okresní úřad Příbram, Sčítání obyvatelstva 1921, inv. 156, kart. 85.

SOkA Příbram, Okresní úřad Příbram, Sčítání obyvatelstva 1921, inv. 159, kart. 86

SOkA Příbram, Okresní úřad v Sedlčanech 1855 - 1945, inv. č. 704, sign. 5/4, kart. 158.

SOkA Příbram, Okresní úřad v Sedlčanech 1855 – 1945, inv. č. 779, sign. I/10, kart. 219 – 220.

SOkA Příbram, Okresní úřad v Sedlčanech 1855 – 1945, inv. č. 848, sign. VI/2a, kart. 258.

Židovské muzeum v Praze, Židovská náboženská obec v Prčici 1848 - 1937, sign. 53279.

Židovské muzeum v Praze, Židovská náboženská obec v Prčici 1848 - 1937, sign. 53277.

Literatura:

Amtliches deutsches ortsbuch für das Protektorat Böhmen und Mähren, Prag 1940.

DOLEŽAL, Jakub, *Střípky z mozaiky protektorátní společnosti. Německá okupace a její konec v politickém okrese Sedlčany (1939-1945)*, Příbram 2010.

EHL, Petr, *Příběh jedné synagogy, Podbrdsko, 19*, Příbram 2012, s. 301 – 307.

HABART, Čeněk, *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. Popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavou a památným Blaníkem a vylíčení života jejího lidu*, 4. díl, Sedlčany 1994.

HERZL, Theodor, *Židovský stát. Pokus o moderní řešení židovské otázky*, Praha 2009.

JANDOVÁ, Marcela, *Sledování postavení židovského obyvatelstva s konkrétním příkladem obce Kosova Hora*. Diplomová práce FFUK v Praze, Praha 1995.

KALBÁČOVÁ, Lenka, *Březničtí Židé, Podbrdsko, 19*, Příbram 2012, s. 46 - 89.

KAPKOVÁ, Věra, *Vzpomínky na Prčické Židy*, in: Jiří Kofroň (ed.), *Český Merán*, Sedlec-Prčice 1997, s. 91 - 102.

KÁRNÝ, Miroslav, *Konečné řešení. Genocida českých židů v německé protektorátní politice*, Praha 1991.

MACHAČOVÁ, Jana – MATĚJČEK, Jiří, *Nástin sociální vývoje českých zemí 1780-1914*, Opava 2002.

MACHAČOVÁ, Jana – MATĚJČEK, Jiří, *O středních vrstvách v českých zemích 1750 – 1950*, Opava 2002.

MACHAČOVÁ, Jana – MATĚJČEK, Jiří, *Sociální pozice národnostních menšin v českých zemích 1918 – 1938*, Opava 1999.

MATĚJČEK, Jiří – MACHAČOVÁ, Jana, *K hospodářským a sociálním dějinám 19. a 20. století*, I. díl, Opava 1991.

MOULÍKOVÁ, Blanka, *Dějiny Židů na Sedlčansku v letech 1918 – 1945*. Diplomová práce FFUK v Praze, Praha 1996.

NOVOTNÁ, Eliška, *Základy sociologie*, Praha 2008.

Ottův slovník naučný, 2. díl, Praha 1889.

PETRŮV, Helena, *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*, Praha 2000.

PETRŮV, Helena, *Zákonné bezprávi. Židé v Protektorátu Čechy a Morava*, Praha 2011.

ROZKOŠNÁ, Blanka, *Dějiny Židů v Prčici a okolí*, Vlastivědný sborník Český Merán, Sedlec-Prčice 2009, s. 21 - 60.

STEINOVÁ, Iva, *Příspěvek k dějinám židovského osídlení v Prčici*, in: Jiří Kofroň (ed.), Český Merán, Sedlec-Prčice 1999, s. 12 – 28.

STOESSINGEROVÁ, Caroline, *Století moudrosti. Lekce ze života Alice Herzové Sommerové, uznávané koncertní klavíristky, nejstarší žijící osoby na světě, která přežila holocaust*, Brno 2012.

Internetové zdroje:

[www.badatelna.eu /fond/1073](http://www.badatelna.eu/fond/1073)

(odkaz na Národní archiv, kde jsou uloženy Židovské matriky)

[www.holocaust.cz /cz/main](http://www.holocaust.cz/cz/main)

(odkaz na internetový portál o historickém tématu holocaust, provozován Institutem Tereziánské iniciativy ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze)

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Mapy

Mapa č. 1 – Schulkarte von Böhmen nach dem Stande vom Jahre 1905

Mapa č. 2 – Politický okres Sedlčany

Mapa č. 3 – Ravensteins Bürokarte

Příloha č. 2 – Tabulky

Tabulka č. 1 – Protižidovská nařízení

Tabulka č. 2 – Sazebník cen rituálních úkonů

Tabulka č. 3 – Soupis osob bez povolání

Tabulka č. 4 - Soupis žen „v domácnosti“

Tabulka č. 5 – Soupis osob s povoláním

Příloha č. 3 – Grafy

Graf č. 1 – Zastoupení žen v jednotlivých věkových skupinách

Graf č. 2 – Zastoupení mužů v jednotlivých věkových skupinách

Graf č. 3 – Věkové kategorie osob bez uvedeného povolání

Graf č. 4 – Věkové kategorie osob s uvedeným povoláním „v domácnosti“

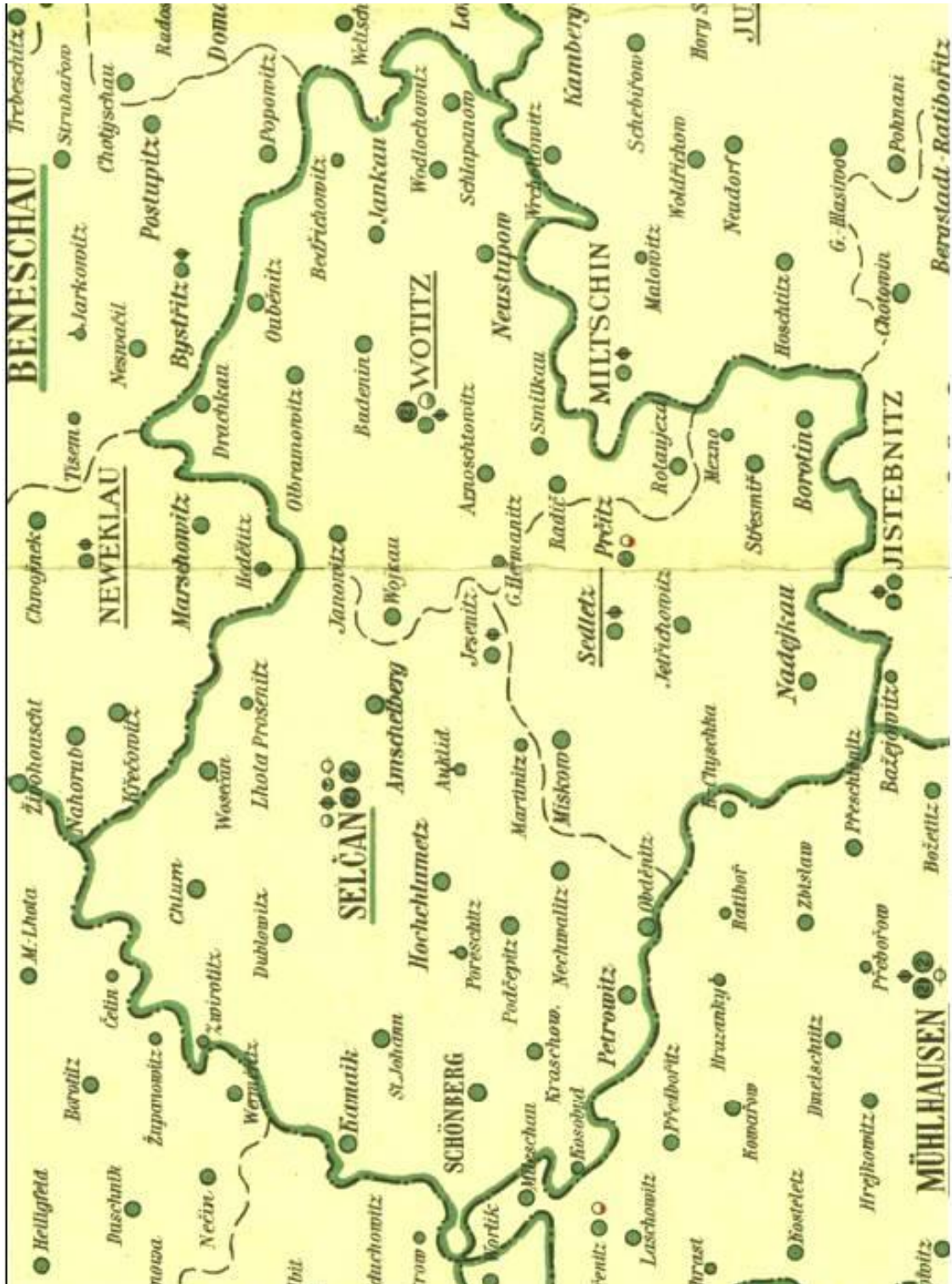
Graf č. 5 – Věkové kategorie osob s uvedeným povoláním

Graf č. 6 – Četnost jednotlivých povolání

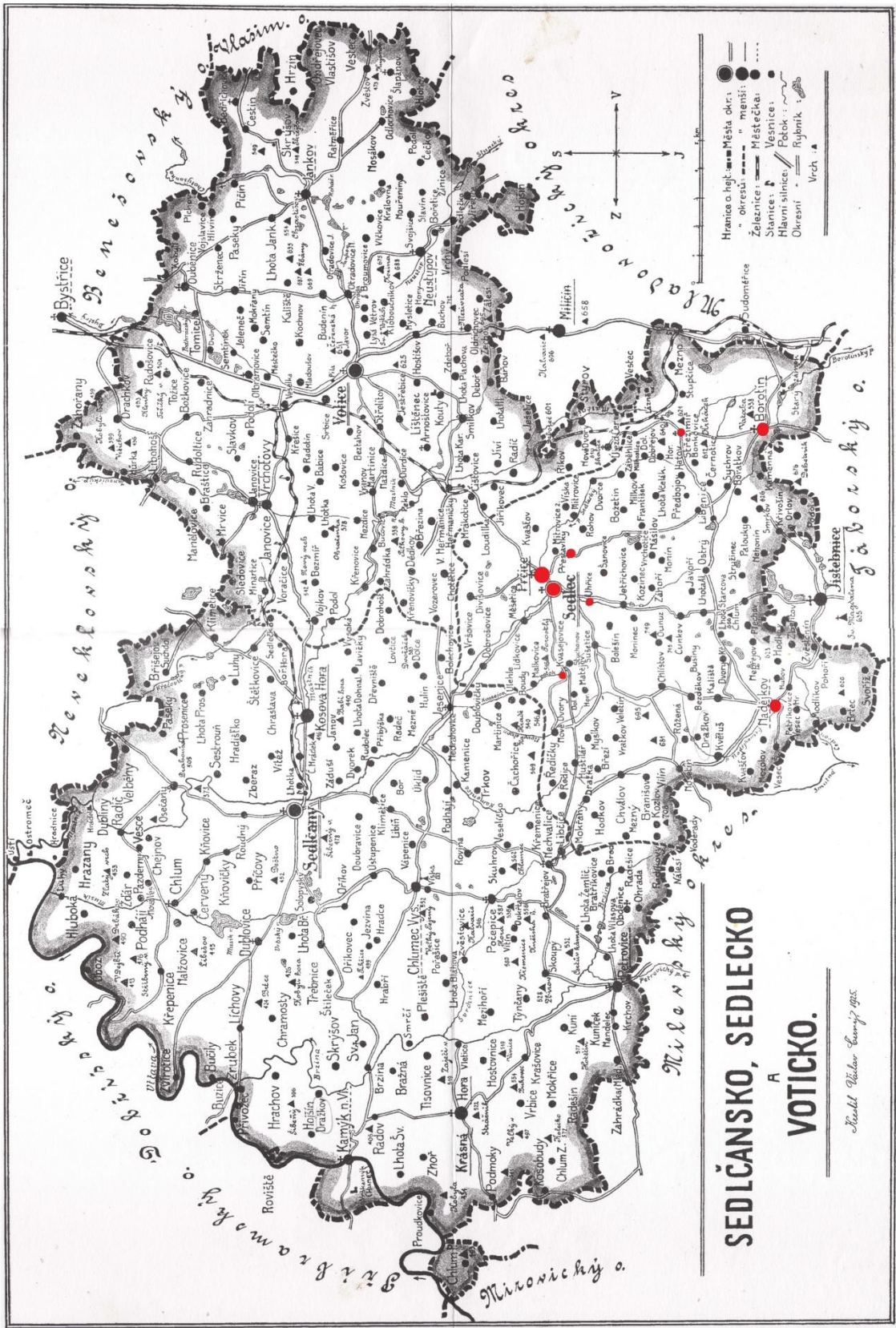
Příloha č. 4 – Abecedně řazené fotografie umučených židů

Příloha č. 1 – Mapy

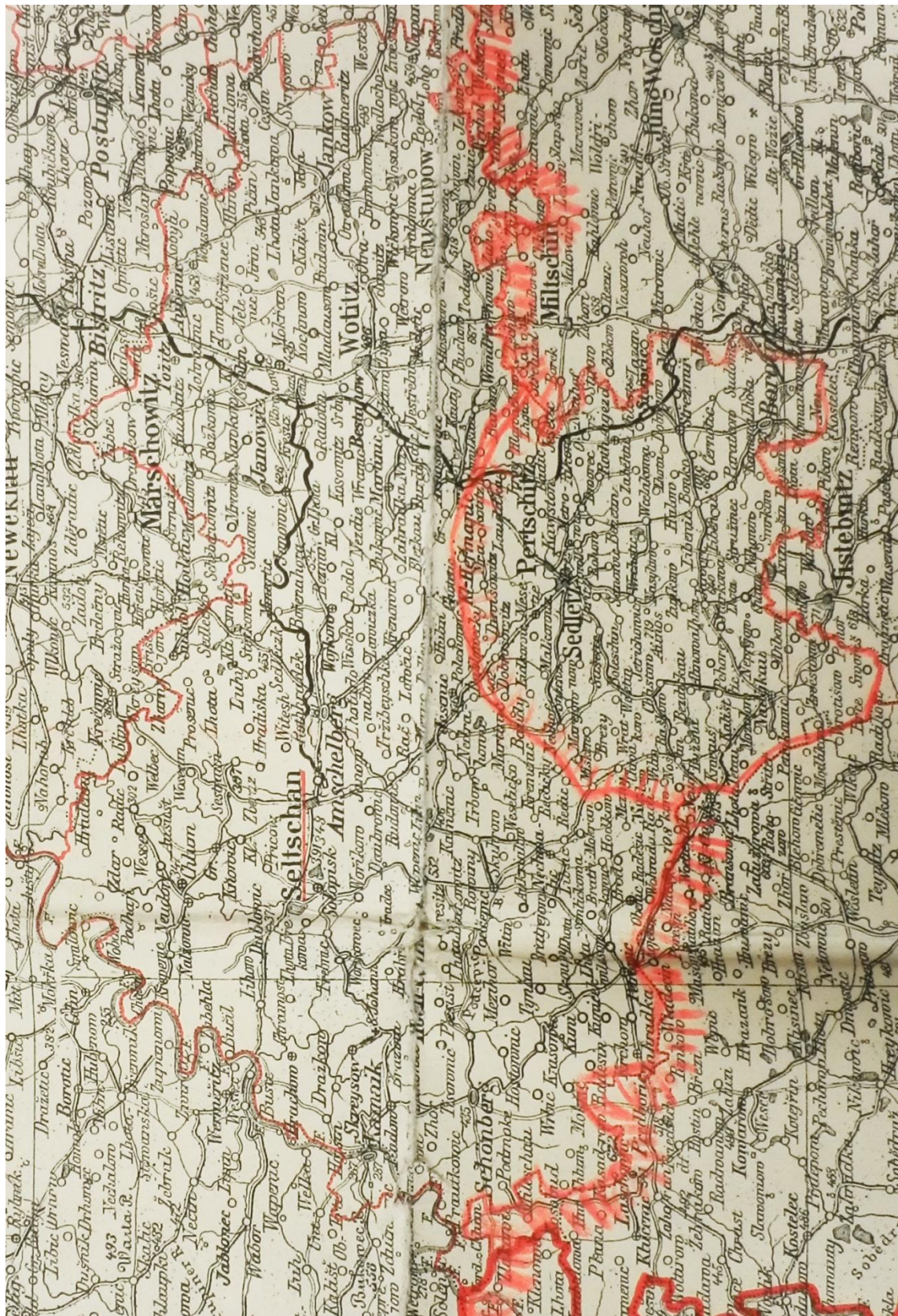
Mapa č. 1 - Schulkarte von Böhmen nach dem Stande vom Jahre 1905



Mapa č. 2 – Politický okres Sedlčany



Mapa č. 3 – Ravensteins Bürokarte



Příloha č. 2 – Tabulky

Tabulka č. 1 – Protižidovská nařízení

Rok vydání		Opatření	Vydavatel
1938	1.	Dozor nad hospodářskými podniky a vnučená správa ("vyžadoval-li to veřejný zájem" mohlo příslušné ministerstvo ustanovit vnučeného správce)	Protektorátní vláda
	2.	Nařízení týkající se zamezení nepřipustných zásahů do hospodářství ¹⁵²	Šéf civilní správy u vojenské skupiny 5 na Moravě, v Čechách při armádní skupině 3
	3.	Opatření k ochraně měny a zajištění židovského majetku ¹⁵³	Šéf civilní správy
	4.	Vyhláška o placení nájemného a pachtovného z nemovitostí židů	Ministerstvo financí
	5.	Nařízení říšského protektora o židovském majetku a prováděcí, doplňující předpisy (9) ¹⁵⁴	Říšský protektor
	6.	Protektorátní předpisy k provádění nařízení o židovském majetku ¹⁵⁵	
	7.	Oběžník o postupu vůči židovským podnikům řízeným správcem ¹⁵⁶	
	8.	Výnos o vyrovnacím a konkursním řízení ohledně jmění židovského dlužníka, jehož podnik je v Sudetech	
	9.	Oběžník o exekuci na předměty vázané podle nařízení o židovském majetku ¹⁵⁷	Ministerstvo vnitra
	10.	Opatření o účasti židů při dražbách ¹⁵⁸	Říšský protektor
	11.	Vyhláška o další přihlašovací povinnosti židů ¹⁵⁹	Ministerstvo financí

¹⁵² Znemožnilo ustanovování důvěrníků a správců v židovských závodech a dispoziční s majetkem.

¹⁵³ Byla vydávána formou oběžníků ministerstva financí. Díky nim mohli evidovat židovský majetek a zabránit jeho vyvezení.

¹⁵⁴ Nařízení obsahovalo definici pojmu „žid“, a tím byly zavedeny do protektorátu norimberské zákony.

¹⁵⁵ Předpisy byly vydány roku 1940. Obsahovaly stanoviska úřadu říšského protektora.

¹⁵⁶ Jsou si rovny s nežidovskými podniky na úrovni hospodářské.

¹⁵⁷ Dle něj nebylo třeba schválení k zabavení předmětů uvedených v nařízení o židovském majetku, ale až k jejímu zpeněžení.

¹⁵⁸ V Židovských listech bylo otištěno, že židé mají zákaz nabývat předměty i při dražbě, dle nařízení říšského protektora.

¹⁵⁹ Jednalo se o předměty ze zlata, platiny, stříbra, drahokamy a perly, drahocenné a umělecké předměty, sbírky či předměty převyšující 10 000 K. Týkalo se i nežidovských držitelů, pokud byly tyto předměty ve vlastnictví nebo spoluvlastnictví žida a nebyly tak přihlášeny podle této vyhlášky.

	12.	Oběžník o zdanění židovského majetku	Ministerstvo financí
	13.	Výnos o konkurech na jmění židovských podniků	Ministerstvo financí z podnětu říšského protektora
	14.	Výnos o výkladu druhého prováděcího výnosu k nařízení o židovském majetku z roku 1939 ¹⁶⁰	Ministerstvo spravedlnosti
1939	15.	Usnesení advokátní komory v Praze o vyloučení židovských advokátů ze zastupování před soudem a zastavení výkonu jejich praxe ¹⁶¹	Advokátní komora v Praze
	16.	Vládní nařízení o vyloučení některých osob z výkonu veřejných funkcí v soudnictví ¹⁶²	Protektorátní vláda
	17.	Nařízení o umístování a jiném zaopatření zaměstnanců vojenské správy a děsloužících ¹⁶³	Protektorátní vláda
	18.	Říšská norma - nařízení o propuštění židovských zaměstnanců v Protektorátu Čechy a Morava ¹⁶⁴	Říšský protektor
	19.	Nařízení o opatřování dokladů pro úřední důkaz rodového původu ¹⁶⁵	Protektorátní vláda
	20.	Nařízení o dani z vystěhování ¹⁶⁶	Protektorátní vláda
	21.	Výnos o vyloučení židů z návštěv německých středních škol	Ministerstvo školství a národní kultury
	22.	Výnos o vyloučení židů z návštěv německých vysokých škol	Říšské ministerstvo národní kultury
	23.	Nařízení, že židé nesmějí navštěvovat hostinské provozovny, pokud mají zvláštní prostory jen pro ně	Prezidium Zemského úřadu v Praze
	24.	Vyhláška o styku mezi obyvatelstvem nežidovským a židovským ve veřejném životě. ¹⁶⁷	Policejní ředitelství v Praze
	25.	Oběžník, dle kterého neměli být příslušníci branné moci ubytováni u židů	Říšské ministerstvo vnitra

¹⁶⁰ Výnos byl vydán roku 1941, který stanovil výklad pro soudy

¹⁶¹ Mohli zastupovat jen strany před úřady nebo poskytovat právní poradu. Opatření přijaly ostatní advokátní komory.

¹⁶² Nařízení nebylo namířeno přímo proti židům, ale směřovalo na ně.

¹⁶³ Židé v činné službě nebo na dovolené s čekatelným, kteří byli v nevypověditelném služebním poměru a byli účastní státního nebo jiného veřejného penzijního zaopatření, byli přeloženi do trvalé výslužby.

¹⁶⁴ Služební smlouvy všeho druhu mohou být vypovězeny židům k 1. každého měsíce za dodržení šesti nedělní výpovědní lhůty, zároveň s tím zanikly všechny nároky na zaopatřovací a odbytné platy!

¹⁶⁵ Za vystavení těchto dokladů se vybíraly taxy.

¹⁶⁶ Daň činila 25% z čisté hodnoty jmění podrobeného dani.

¹⁶⁷ Zároveň byli židé z některých podniků úplně vykázáni, jako byla restaurace na Petříně a museli být označeny nápisem "Židům nepřístupno"- "Juden nicht zugänglich". Nebo v případě, že většina návštěvníků byla židů, byl označen jako "Židovský podnik"- "Jüdische Unternehmung". Ostatní podniky musely mít oddělené prostory.

	26.	Nařízení o zákazu vycházení židům po 8 hodině večerní	Tajná policie
	27.	Nařízení o odebrání rozhlasů	
	28.	Nařízení o vyloučení z árijských spolků a návštěv sportovních a jiných podniků	
1940	29.	Nařízení o vyřazování židů z hospodářského života ¹⁶⁸	Říšský protektor
	30.	1. prováděcí výnos o zákazu vedení podniků židů v oboru maloobchodu s textiliemi, obuví a kůžemi	Říšský protektor
	31.	2. prováděcí výnos zakazoval jakoukoli hospodářskou činnost židovským podnikům v oboru filmovém	Říšský protektor
	32.	3. prováděcí výnos, který vyloučil židy z dalších 17 oblastí podnikání (1941) ¹⁶⁹	Říšský protektor
	33.	Vyhláškou bylo zakázáno volně platit židům ¹⁷⁰	Revizní odbor protektorátního ministerstva financí
	34.	Výzva pro židovské příjemce zaopatřovacích platů, jakož i zmocněnců židovských poživatelů odpočivných platů o povinnosti předložit prohlášení ministerstvu financí ¹⁷¹	Ministerstvo financí
	35.	Oběžníkem pro příjemce služebních požitků ve veřejné službě o podání prohlášení	Ministerstvo financí
	36.	Vyhláška o zajištění židovského majetku - v oblasti poštovní a spořitelní služby ¹⁷²	Ministerstvo dopravy
	37.	Vyhláška o zajištění židovského majetku - poštovní poukázková, dobírková, příkazní, výběrková a šeková služba	Ministerstvo dopravy
	38.	Vyhláška o zajištění židovského majetku - výplaty ve spořitelní službě ¹⁷³	Ministerstvo dopravy
	39.	Vyhláška o potvrzení prohlášením, že daná osoba není žid	Ministerstvo dopravy

¹⁶⁸ Židovským podnikům může být zakázáno vedení hospodářských závodů jakéhokoliv druhu. Zboží na skladech musí nabídnout pod pohrůzkou trestu určené Společnosti pro zhodnocování zboží, zároveň neměli nárok na odškodnění.

¹⁶⁹ Například to byly: dopravnictví, hostinství, banky, živnost informační a inkasní, zprostředkování bytů, realit a hypoték atd.

¹⁷⁰ Veškeré platby židům bylo možné ukládat již pouze na vázané účty u devizové banky nebo jiného zmocněného peněžního ústavu. Šlo o kontrolu židovských financí, výdej z těchto účtů byl možný v maximální částce 1500 Kč týdně pro sebe a všechny vyživované příslušníky rodiny a částka se postupně snižovala.

¹⁷¹ Pokud nepředložili dané prohlášení, byly jim výplaty plateb zastaveny, nebo byli i trestně stíháni.

¹⁷² Byl tím stanoven postup při výplatách z vkladních knížek.

¹⁷³ Pro přehlednost došlo k označení vkladních knížek Poštovní spořitelny písmenem "N" = židé, osoby mající za manžela žida "A" = árijci.

40.	Výzva pro všechny poživatelé státních a jiných veřejných odpočivných platů žijících v manželství se židem nebo židovkou, aby předložili prohlášení ¹⁷⁴	Ministerstvo financí
41.	Výnosem o zjišťování rasového původu příjemců poukazů z clearingových účtů opatřila Poštovní spořitelna v Praze šekové poukázky prohlášením, že osoba není židem	Ministerstvo dopravy
42.	Výnos o právu disponovat účty, úschovnými a bezpečnostními schránkami ¹⁷⁵	Říšský protektor
43.	Výnos o zajištění židovského jmění ¹⁷⁶	Ministerstvo financí
44.	Vyhláška o zrušení židovských vkladních a spořitelních knížek a vkladních listů ¹⁷⁷	Revizní odbor protektorátního ministerstva financí
45.	Vyhláška o zákazu přijímání vkladů na židovské vkladní knížky Poštovní spořitelny	Ministerstvo dopravy
46.	Novela opatření omezující volné dispozice peněžní hotovostí židů ¹⁷⁸	Revizní odbor protektorátního ministerstva financí
47.	Vyhláška o přihlášce židovských pohledávek na ostatním říšském území a o nakládání s takovými pohledávkami ¹⁷⁹	Revizní odbor protektorátního ministerstva financí
48.	Nařízení o dani z obratu v Protektorátu Čechy a Morava ¹⁸⁰	Protektorátní vláda
49.	Vládní nařízení o právním postavení židů ve veřejném životě ¹⁸¹	Protektorátní vláda
50.	Oběžník k vládnímu nařízení o právním postavení židů ve veřejném životě, obsahující pokyny k postupu při provádění nařízení a postupné odebírání úřadů a zaměstnání	Ministerstvo vnitra

¹⁷⁴ V prohlášení museli uvést dotyční, že jejich partner není židem.

¹⁷⁵ Peněžní ústavy rozesílali vlastníkům účtů při nejbližší dispozici s nimi árijská prohlášení. Neodeslání ve stanovené lhůtě znamenalo označení účtu za neárijský.

¹⁷⁶ Bylo vydáno pro podřízené zemské a okresní finanční ředitelství, aby zabránili převádění pohledávek židů z říšského území na území protektorátu.

¹⁷⁷ Uložené vklady byly převedeny na vázané běžné účty.

¹⁷⁸ Umožňovala vybírat vyšší částku - 2000 K osoby svobodné či ovdovělé, 3000 K osoby v manželství a 500 K na každou další osobu, která byla v židovské domácnosti zaměstnána, bydlela a stravovala se tam.

¹⁷⁹ Tímto byl nařízen soupis pohledávek, úschov a bezpečnostních schránek, které měli židé u peněžních ústavů nebo podniků, jejichž celková hodnota nepřesahovala 10 000 K.

¹⁸⁰ Došlo k nové úpravě daně z obratu a zároveň k němu bylo vydáno další, tzv. druhé nařízení o dani z obratu, kde neměla některá daňová osvobození platnost pro židy.

¹⁸¹ Nařízení též definovalo, kdo je považován za žida, židovského míšence a byla totožná s norimberskými zákony. Zakazovalo židům výkon funkcí v soudnictví a ve veřejné správě s výjimkou funkcí v ŽNO.

51.	Oběžník k vládnímu nařízení, o právním postavení židů ve veřejném životě, obsahující pokyny k vydávání osvědčení o židovském původu okresními a zemskými úřady	Ministerstvo vnitra
52.	Oběžník s prováděcím pokynem k vládnímu nařízení o právním postavení židů ve veřejném životě pro obor zaměstnaneckého práva veřejných zaměstnanců	Ministerstvo vnitra
53.	Nařízení o zastupování Židů před německými soudy v protektorátu ¹⁸²	Říšský protektor
54.	Doplňk k nařízení o propouštění židovských zaměstnanců ¹⁸³	Říšský protektor
55.	Nařízení o zrušení živnostenských oprávnění židů k provozování zubní techniky	Protektorátní vláda
56.	Nařízení o odpočivných (zaopatřovacích) platech židů ¹⁸⁴	Protektorátní vláda
57.	Nařízení "o péči o Židy a židovské organizace" ¹⁸⁵	Říšský protektor
58.	Oběžník oznamoval povinnost přijetí přídatkového osobního jména u židů německé státní příslušnosti ¹⁸⁶	Ministerstvo vnitra
59.	Výzva pro židy, aby své legitimace opatřili písmenem "J"	
60.	Oznámení o změnách bydliště židů ¹⁸⁷	
61.	Nařízení o zákazu stěhování osob židovského původu v obvodu Velké Prahy	Policejní ředitelství v Praze
62.	Oběžník o ověřování rodových průkazů o předcích u německých státních příslušníků ¹⁸⁸	Ministerstvo vnitra
63.	Oběžník o použití norimberských zákonů na židy protektorátní příslušnosti na území Říše mimo Protektorát Čechy a Morava	Ministerstvo vnitra

¹⁸² Před německými soudy mohl žida zastupovat židovský právní zástupce.

¹⁸³ Týkalo se požitků ze služebního poměru a upravovalo podrobně nároky zaměstnanců a jejich pozůstalých z titulu penzijního podnikového zaopatření a veřejnoprávního penzijního pojištění.

¹⁸⁴ Mělo postihnout všechny bývalé zaměstnance – židy, kteří pobírali nějaké penzijní platy, snížením jejich penzijních platů.

¹⁸⁵ ŽNO v Praze tímto byla nadřazena ostatním obcím v protektorátu, zároveň byly obce povinny se řídit jejími pokyny. Nadřazeným orgánem ŽNO v Praze byla Ústředna pro židovské vystěhovalectví v Praze. Také byl nařízením zřízen Vystěhovalický fond pro Čechy a Moravu.

¹⁸⁶ Vztahovalo se na ty, kteří měli jiná osobní jména než uvedená v druhém prováděcím nařízení k zákonu o změně jména a příjmení. Jednalo se o přijetí jmen *Israel* pro muže, *Sára* pro ženy, aby bylo dle jména jasno, že se jedná o žida.

¹⁸⁷ Židé měli hlásit změny svého bydliště příslušné ŽNO.

¹⁸⁸ Důkazy o rodovém původu byly prokazovány buď předložením potřebných listin o osobním stavu, nebo vykázaním se tzv. rodovým průkazem o předcích (zde byla ověřena správnost výpisu z matrik a původních listin).

	64.	Upozornění, že všichni neárijsci bydlící v obecních domech dostanou výpověď ¹⁸⁹	Der Neue Tag
	65.	Nařízení o pronajímání židovských bytů ¹⁹⁰	Říšský protektor
	66.	Zvláštní ustanovení nařízení o řízení před soudy v protektorátu, židé se nemohli dovolávat ochrany ¹⁹¹	Protektorátní vláda
	67.	Nařízení o provedení protiletecké ochrany v Protektorátu Čechy a Morava ¹⁹²	Říšský protektor
	68.	Nařízení o zákazu chovu či držení holubů židům	Říšský protektor
	69.	Výnos o zákazu přijímání židovských žáků ve veřejných i soukromých nežidovských školách s českým vyučovacím jazykem ¹⁹³	Ministerstvo školství a národní kultury
	70.	Oběžníkem bylo zakázáno židům, židovským podnikům a sdružením užívat říšské a národní vlajky protektorátní ¹⁹⁴	Ministerstvo vnitra
Lokální omezení	71.	V Brně se odběrné lístky na obuv a textilní zboží vydávaly v mimořádných případech, neboť svou potřebu židé měli krýt u vetešníků	Okresní úřad v Brně
	72.	V Praze nedostali židé žádné šatenky ani poukazy	Magistrát hl. m. Prahy
	73.	Zákaz vstupu židů a prodlévání ve veřejných sadech a zahradách	Policejní ředitelství v Praze
	74.	ŽNO v Praze zpřístupnila zahradu - Schwerinovy sady ve starobinci židům ¹⁹⁵	ŽNO v Praze
	75.	Zákaz vstupu židů do všech městských lesů.	Magistrát hl. m. Prahy
	76.	Zákaz prodlévání v okolí pražské Plodinové burzy v burzovních dnech	Policejní ředitelství v Praze
	77.	Zákaz návštěv divadel a kin	
	78.	Oběžník zrušil vymezenou část árijských restaurací pro židy a povolil jen židovské podniky	Prezidium Zemského úřadu v Praze
	79.	Nařízení o rozhodnutí všech majitelů lokálů, zda podnik bude árijský či židovský a tak jej označit	Policejní ředitelství v Praze

¹⁸⁹ Židé od roku 1939 už nemohli v Praze najímat volné byty.

¹⁹⁰ Po zrušení nájemní smlouvy židům, mohl být byt či místnost pronajat znovu, ale se svolením Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze.

¹⁹¹ "Dočasně" se tím měnila některá ustanovení občanského práva!

¹⁹² Tím mohli být židé přikázáni k povinné službě v protiletecké ochraně.

¹⁹³ Platilo od školního roku 1940/41

¹⁹⁴ Platilo i pro vlastníky a uživatele budov, kteří nebyli považováni za žida, ale žil v manželství se židem či náležel k jeho domácnosti.

¹⁹⁵ Na požádání se museli návštěvníci prokázat legitimací.

	80.	Upozornění, že židé smí používat nádražní restaurace jen s platnou jízdenkou ¹⁹⁶	Zemský úřad v Praze
	81.	Zákaz používání taxi židům v protektorátu	Ústředna pro židovské vystěhovalectví
	82.	Zákaz vstupu na parníky židům	
	83.	Zákaz nákupu židům mimo denní dobu od 11 do 13 hod a od 15 do 16:30 hod.	Policejní ředitelství v Praze
	84.	Upozornění, že árijci pracující pro židy, jsou považováni též za židy, ačkoli by normálně nebyli, a platí pro ně tedy stejná nákupní doba, co pro židy	
	85.	Zákaz všem židům s říšskou, protektorátní, také bez státní příslušnosti používat jídelních a spacích vozů na říšských a protektorátních drahách	Ústředna pro židovské vystěhovalectví
	86.	Nařízení pro židy hledající přechodné ubytování, pro něž určeno v obvodu Velké Prahy ubytovny Fišer a Star	Policejní ředitelství v Praze
	87.	Vyhláška o používání pouze posledních vozů židy v pouliční elektrické dráze, pokud měl ovšem dvě plošiny ¹⁹⁷	Policejní ředitelství v Praze
1941	88.	Dvě nařízení o přihlašování majetku židů a o nasazení židovského jmění ¹⁹⁸	Říšský protektor
	89.	Třetí nařízení o přihlašování majetku židů, kteří byli povinni odnést předměty ze zlata, platiny a stříbra, drahokamy a perly v jejich vlastnictví veřejné nákupně	Říšský protektor
	90.	Čtvrté nařízení provádějící nařízení o nasazení židovského majetku ¹⁹⁹	Říšský protektor
	91.	Vyhláška o přihlašování polského majetku ²⁰⁰	Říšský protektor
	92.	Vyhláška o přihlašování polského majetku ²⁰¹	Říšský protektor
	93.	Vyhláška o povinnosti Židů uložit sbírky známek do úschovy	Ministerstvo financí

¹⁹⁶ V pražských nádražních restauracích pouze ti, kteří mají jízdenky mimo Velkou Prahu.

¹⁹⁷ Neměl-li dvě plošiny, měli zákaz používání tuto dopravu.

¹⁹⁸ Týkala se židů s dřívější československou státní příslušností, kteří měli domovské právo v některé obci bývalém ČSR a zdržovali se na ostatním území Říše.

¹⁹⁹ Měli povinnost vložit do depotu u některé devizové banky všechny akcie, kurzy, pevné zúročitelné hodnoty a podobné cenné papíry

²⁰⁰ Majetek přihlašovali příslušníci polské národnosti bývalého polského státu a bývalého města Gdaňsk, mající bydliště nebo trvalý pobyt v Protektorátu Čechy a Morava.

²⁰¹ Změnila předešlou vyhlášku. Rozhodným se v tomto případě stalo umístění povinného majetku hlášeného na tomto území.

94.	Výnos obsahující sdělení, která nařízení se od vydání toho výnosu vztahují i na židy cizí státní příslušnosti	Říšský protektor
95.	Vyhláška zakazující vzdát se jakýchkoli majetkových hodnot, nebyl-li dán úřední souhlas	Der Neue Tag
96.	Nařízení stanovující, že židé mající v den účinnosti tohoto nařízení svůj obyčejný pobyt v cizině, ztrácejí dnem účinnosti nařízení německou státní příslušnost ²⁰²	
97.	Nařízení o pracovním nasazení obyvatelstva protektorátu ²⁰³	Vládní nařízení
98.	Nařízení o jednorázových mimořádných přídavcích k důchodům penzijního pojištění ²⁰⁴	Protektorátní vláda
99.	Nařízení o penzijním připojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách ²⁰⁵	Protektorátní vláda
100.	Vyhláška o zákazu poskytování vánočních a novoročních odměn židům	Ministerstvo sociální a zdravotní správy
101.	Nařízení o patření schválení úřadu práce pro ty, kteří chtěli zaměstnávat žida	Protektorátní vláda
102.	Nařízení o hlášení pobytu, povinnosti hlásit každého, kdo se zdržoval na území Protektorátu ²⁰⁶	Protektorátní vláda
103.	Nařízení o sporech o rodový nebo pokrevní původ	Protektorátní vláda
104.	Nařízení o zvláštních opatřeních obcí v bytové péči ²⁰⁷	Protektorátní vláda
105.	Nařízení o ochraně nájemníků před výpovědí, které říkalo, že se nevztahuje na židovské nájemníky	Protektorátní vláda
106.	Nařízení o pronajímání židovských místností používaných po živnostensku ²⁰⁸	Říšský protektor
107.	Nařízení vyřazující židy z předpisů o odškodnění z válečných škod ²⁰⁹	Říšský protektor (říšské nařízení)

²⁰² Tímto nařízením propadla jejich státní příslušnost a také majetek židů Říši.

²⁰³ Týkalo se také židů. Pracovní nasazení židů mělo na starosti Židovské ústředí práce, které bylo oddělením ŽNO v Praze.

²⁰⁴ Židé neměli nárok na přídavek k důchodu.

²⁰⁵ Mění předešlé nařízení. Toto nařízení vyloučilo židy z přídavků k důchodům podle penzijního zákona.

²⁰⁶ Zde bylo nutné udat údaj, zda je dotyčný žid či ne.

²⁰⁷ Nyní nemusel být na nájemní a jiné smlouvy o užívání bytů souhlas obce.

²⁰⁸ Opětovný pronájem po 12. únoru 1940, který byl pronajat židům či židovským podnikům k živnostenským účelům, podléhal přezkoumání vrchním zemským radám.

²⁰⁹ Židé neměli nárok na válečné odškodnění.

108.	Nařízení o péči o židy a židovské organizace, měly ŽNO povinnost starat se o vystěhovávání židů ²¹⁰	Říšský protektor
109.	Nařízení o zvláštních přídavcích početným rodinám, které z těchto výhod vyjmulo židy	Protektorátní vláda
110.	Nařízení o chudinském zaopatření židů ²¹¹	Protektorátní vláda
111.	Druhé nařízení o péči o Židy a židovské organizace ²¹²	Říšský protektor
112.	Třetí nařízení o péči o Židy a židovské organizace ²¹³	Říšský protektor
113.	Nařízení o označení židů hvězdou ²¹⁴	Říšská policie
114.	Vyhláška zakazovala dávat židům šatenky ²¹⁵	Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností
115.	Výnos stanovující, že šatenku dostanou židé, kteří prokazatelně se zúčastnili světové války a byli zraněni	Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností
116.	Nařízení o zákazu koupě losů třídní loterie protektorátu židům ²¹⁶	Ministerstvo financí
117.	Vyhláška vyloučení židů ze zvláštního přidělu cukru	Ministerstvo zemědělství
118.	Vyhláška o vyloučení židů z přidělu luštěnin	Ministerstvo zemědělství
119.	Výnos o vyloučení židů z odběru tabákových výrobků ²¹⁷	Ministerstvo financí
120.	Oběžník, že židé neměli nárok na holící mýdlo, nárok na přídavkové mýdlo pro děti do 2 let zanikal u židovských dětí po dosažení 1 roku	Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností
121.	Vyhláška o zákazu vydávání určitého zboží židům ²¹⁸	Ministerstvo zemědělství

²¹⁰ ŽNO byly povinny poskytovat dobrovolné dobročinné péče, chudinská zaopatření v mezích svých prostředků, a ještě další úkoly původně náležející obcím.

²¹¹ Ústředna pro židovské vystěhovalce v Praze na žádost o chudinské plnění měla rozhodovat, zda a do jaké míry příslušná ŽNO může plnit povinnost chudinské péče.

²¹² Nařízení pověřilo Ústřednu pro židovské vystěhovalce v Praze likvidací majetku židovských vystěhovalců.

²¹³ Zanikl tím nárok třetích osob na majetek židovských právních útvarů, které byly rozpuštěné, převáděné nebo včleňované a na majetek židovských vystěhovalců, ale mohli žádat odškodnění z prostředků vystěhovaleckého fondu.

²¹⁴ Měli ji nosit všichni židé od dovršeného šestého roku. Žlutou šesticípou hvězdu černě lemovanou s černým nápisem "Žid", resp. "Jude" měli nosit na levé straně prsou. Dále zakazovalo opustit obvod obce, kde bydleli, neměli-li písemné svolení místní policie, nesměli nosit řády, čestné a jiné odznaky.

²¹⁵ Na smíšená manželství se nevztahovala.

²¹⁶ Jednalo se o židy říšsko-německé, protektorátní příslušnosti a židé bez státní příslušnosti zdržující se na území Říše.

²¹⁷ Týkalo se židů nosící židovskou hvězdu.

²¹⁸ Šlo o ovoce všeho druhu, čerstvého, sušeného nebo jinak konzervovaného, sušené plody a ořechy, marmelády, džemy, sýry, cukrovinky, ryby a výrobky z ryb, také drůbež a zvěřina všeho druhu.

122.	Vyhláška o zákazu vydávání vín a lihovin všeho druhu židům	Ministerstvo zemědělství
123.	Vyhláška o zákazu odběru cibule židům	Ministerstvo zemědělství
124.	Vyhláška o zákazu odběru jablek židům	Ministerstvo zemědělství
125.	Vyhláška o zákazu odběru pomerančů a mandarinek židům	Ministerstvo zemědělství
126.	Vyhláška o zákazu nákupu kaprů židům	Ministerstvo zemědělství
127.	Vyhláška o zákazu odběru cukroví židům	Ministerstvo zemědělství
128.	Vyhláška o zákazu odběru kávy na vánoční období židům	Ministerstvo zemědělství
129.	Výnosem byli židé vyloučeni jako účastníci telefonních stanic	Ministerstvo pro dopravu a techniku (poštovní správa)
130.	Oběžník o zákazu židům řídit motorová vozidla ²¹⁹	Ministerstvo vnitra
131.	Vyhlášky o vyloučení židů z rybářství	Zemský úřad v Praze, Brně
132.	Nařízení o označení potravinových lístků pro židy písmenem "J"	
133.	Nařízení o honitbě, která byla židům zakázána provozovat	
134.	Nařízení o zákazu uspořádání soukromé přeškolovací kurzy pro židy ²²⁰	Ústředna pro židovské vystěhovalectví
135.	Ustanovení o protiletcecké ochraně v Protektorátu Čechy a Morava ²²¹	Říšský protektor (říšské nařízení)
136.	Výnos o zákazu židům si podávat žádost o odznak pro raněné ve světové válce	
137.	Nařízení o zákazu židovské hudby	Zemské prezidium v Praze, Brně
138.	Výnos o výhradním užívání nejnižší třídy ve vagonech železniční dopravy židy	Ministerstvo dopravy
139.	Výnos o obesílání židů k soudu ²²²	Ministerstvo spravedlnosti
140.	Výnos o omezení nákupní doby pro židy ²²³	Ministerstvo vnitra

²¹⁹ Okresní úřady jim měly odejmout řidičské průkazy. Ani židé nesměli navštěvovat autoškolu v obvodu Velké Prahy.

²²⁰ Bylo na povolení ústředny.

²²¹ V něm bylo uvedeno, že židé mohou být povoláni k této službě, pokud byla nutnost ochrany jejich osob či majetku.

²²² Zde stanovilo, že písemná obsílka úřadu protektorátní správy znamenala písemné povolení k cestě z obce bydliště, neboť podle dříve uvedeného nařízení židé nesměli opouštět obec svého bydliště.

²²³ Další omezení nákupní doby stanovilo, že árijské služebnictvo nesmělo nakupovat pro svého židovského zaměstnavatele, též židovské obchody pod důvěrnickým vedením

Tabulka č. 2 – Sazebník cen rituálních úkonů

Věc	Sazba	Poznámka
Pohřeb	2 - 50 zl.	
Umrličí vůz	2 - 20 zl.	Nepočítá se potah. Za pohřbení dětí do 10 let se sazby snižovaly na polovinu.
Koupě hrobu	10 - 100 zl.	
Ohlášky	6 zl (12 K.)	Nejvyšší poplatek pro všechny.
Oddavky	10 zl. (20 K.), 30 zl (60 K.)	Tj. nejnižší a nejvyšší suma.
Rituální přiřkládání jména novorozenci v synagoze	2 zl. (4 K.)	
Sedadlo v chrámu	10 zl. (20 K.)	
Rituální košerování - za kus velkého dobytka	2 zl. (4 K.)	
Rituální košerování - za drobný dobytek	20 kr.	
Rituální košerování - drůbež	10 kr.	
Každoroční odbývání výročního dne v synagoze po zemřelém, zároveň za rozsvícení světla v synagoze	100 zl. (200 K.)	
Zmínění jména zemřelého při zádušní slavnosti	50 zl. (100 K.)	Haskarot nešomat; Suma se mohla zvýšit na 500 zl. (1000 K.), byl-li zemřelý na pamětné desce v synagoze zvěčněn, ale i tak s tím muselo představenstvo souhlasit.

Tabulka č. 3 – Soupis osob bez povolání

Jméno	Příjmení	Věk
Tereza	Fischlová, roz. Steinerová	82
Johana	Weinsteinová, roz. Blochová	78
Aloisie	Lustigová	75
Berta	Friedmannová, roz. Budlovská	70
Arnošt	Budlovský	68
Emilie	Kleinová, roz. Hochmannová	67
Adolf	Wiener	66
Emilie	Grossová	60
Arnošt	Schwarz	60
Kamila	Wienerová, roz. Sára Sternová	60
Františka	Kominiková, roz. Pollaková	58
Olga	Mautnerová, roz. Fischlová	56
Eduard	Porges	56
Maxmilián	Roubíček	53
Augusta	Porgesová, roz. Leknerová	49
Herta	Friedmannová, roz. Straussová	26
Zdeněk Alexander	Fried	14
Jiří	Fischl	13
Milena	Fischlová	11
Jiří	Porges	11
Jiří Emil	Bloch	7
Věra	Porgesová	6
Milena	Benešová	5
Alena	Krausová	4
Blanka	Friedová	3
Hana	Friedmannová	1
Marta	Friedmannová	0

Tabulka č. 4 - Soupis žen „v domácnosti“

Jméno	Příjmení	Věk
Berta	Weissová, roz. Altschul	90
Františka	Wienerová, roz. Bienenfeldová	69
Adéla	Weissová	67
Kamila	Wienerová	65
Gabriela	Weissová	64
Olga	Trávníčková, roz. Roubíčková	53
Marta	Porgesová, roz. Feldmannová	49
Antonie	Lustigová	47
Anna	Benešová, roz. Sláserová	45
Anna	Kaufmannová	45
Luisa	Mautnerová	38
Gertruda	Friedová, roz. Budlovská	36
Eliška	Krausová, roz. Grossová	31
Hana	Fantová	27
Hilda	Trávníčková	26
Olga	Schecková	23

Tabulka č. 5 – Soupis osob s povoláním

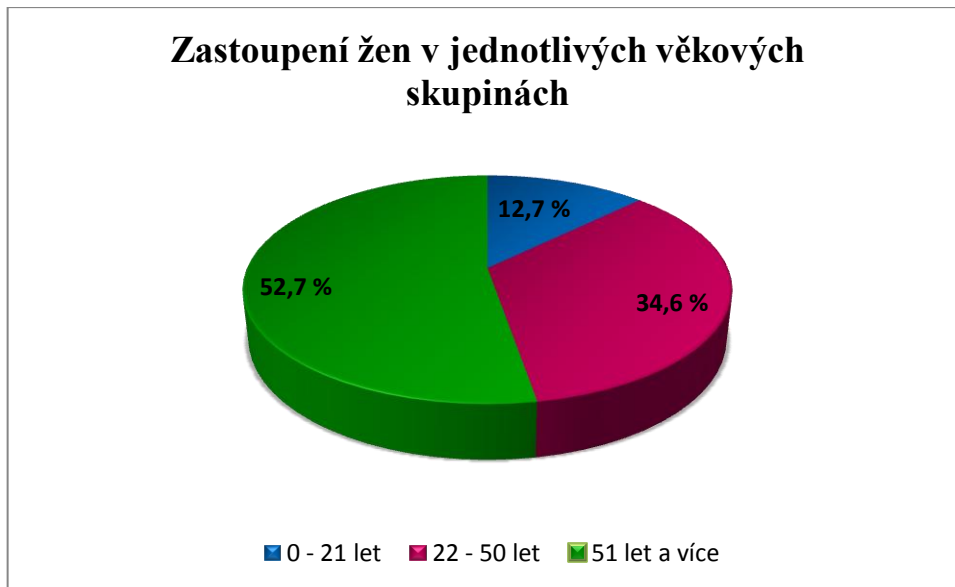
Jméno	Povolání	Plat	Věk
Jakub Kaufmann	dělník v zemědělství	250 K	19
Jaroslav Löwy	příležitostný dělník v zemědělství		20
Josef Benda	obchodní příručí v obchodě Hermíny Kohnové	300 K	23
Pavel Fanta	obchodní příručí v obchodě u Richarda Fanty	300 K	25
Karel Löwy	obchodní příručí v matčině obchodě	300 K	26
Karel Scheck	dělník v zemědělství u Jana Hájka v Červeném Újezdu		28
Pavel Kominik	dělník v zemědělství		30
Jiří Scheck	dělník v zemědělství u A. Sedláčka v Přestavlkách		30
Rudolf Wiener	dělník v zemědělství u Lea Beneše v Prčici	100 K	30
Arnošt Scheck	dělník v zemědělství, vystudoval na právníka v Praze		31
Marta Weilová	hospodyně u Karla Friedmanna	140 K	31
Marie Blochová, roz. Fischerová	soukromá úřednice		31
Erna Weilová	hospodyně u Hynka Friedmanna	150 K	34
Jindřich Friedmann	drogista		37
Josef Mautner	obchodník s koloniálním a střížním zbožím	1 000 K	38
Leo Beneš	zemědělec		38
Růžena Kleinová	pokladní v obchodě s klobouky v Praze		41
Oto Kraus	obchodník s kožemi		42
Emil Lustig	dělník v zemědělství		45
Kamila Wienerová	obchodnice		45

Otýlie Kleinová, roz. Wienerová	obchodní příručí v obchodě manžela		46
Vilma Hirschová	soukromnice		46
Adolf Fried	obchodník s koloniálním zbožím a výroba lihovin; člen představenstva a matrikář		51
Rudolf Klein	obchodník se střížním zbožím		51
Oskar Porges	obchodník s obilím a smíšeným zbožím, pokladník ŽNO Prčice		52
Hermína Löwyová, roz. Leknerová	obchodnice se smíšeným zbožím (po manželovi)		53
Kamila Fischerová, roz. Popperová	soukromnice		53
Josef Weiger	zemědělec na polích bratrance		53
Josefa Kleinová	hospodyně u Julia Herrmanna	180 K	54
Rudolf Trávníček	obchodník s uhlím		55
Kamila Grossová, roz. Fischerová	obchodnice		56
Kamila Fantová, roz. Mautnerová	obchodní příručí v obchodě manžela		57
Hermína Kohnová	obchodnice se smíšeným zbožím		58
Žofie Weinerová	hospodyně u bratrance Josefa Weigera		63
Olga Lenková, roz. Taussigová	soukromnice		63
Richard Fanta	obchodník se smíšeným zbožím		64
Klára Benešová, roz. Mendelová	obchodnice se smíšeným zbožím (v roce 1930 i se střížním)	600 K	65
Valentina Straussová, roz. Weiskopfová	soukromnice		66
Leopold Kominik	soukromník		66
Julius Herrmann	zemědělec		66
Filipa Hirschová, roz. Melníková	soukromnice		71

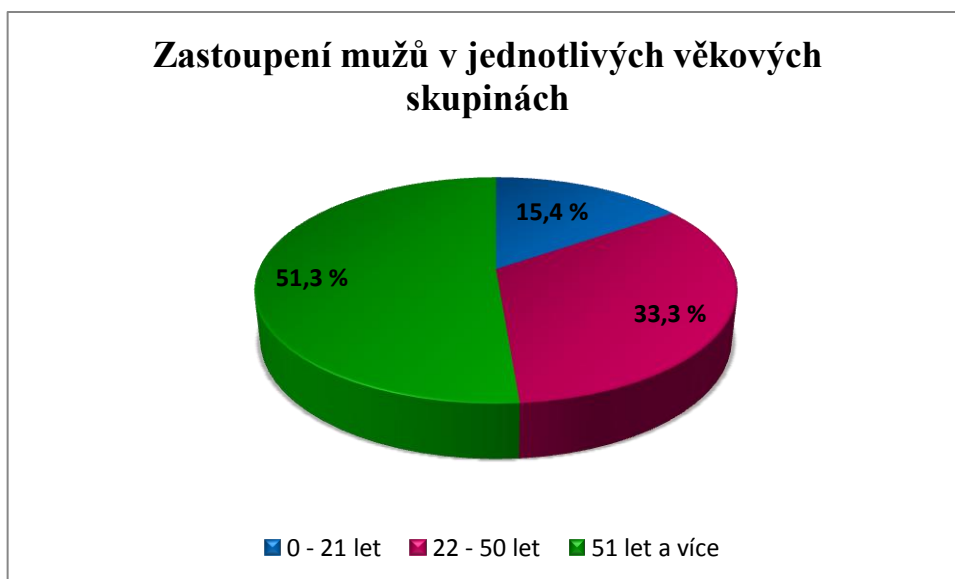
Flora Steinerová, roz. Weilová	obchodní příručí v obchodě manžela		74
Aloisie Steinerová, roz. Weilová	soukromnice		74
Eduard Steiner	obchodník		75
Karel Friedmann	pojišťovací agent		75
Mořic Klein	obchodník s koňmi		77
Mořic Rosenzweig	zemědělský správce na Velkostatku Vrchotovy Janovice, v penzi	penze 600 K	78
Mořic Wiener	kostelník v synagoze ŽNO Prčice	200 K	80
Julie Weissová	soukromnice		83
Vilém Porges	soukromník, obchod s obilím		83
Vilém Gross	soukromník		86

Příloha č. 3 – Grafy

Graf č. 1



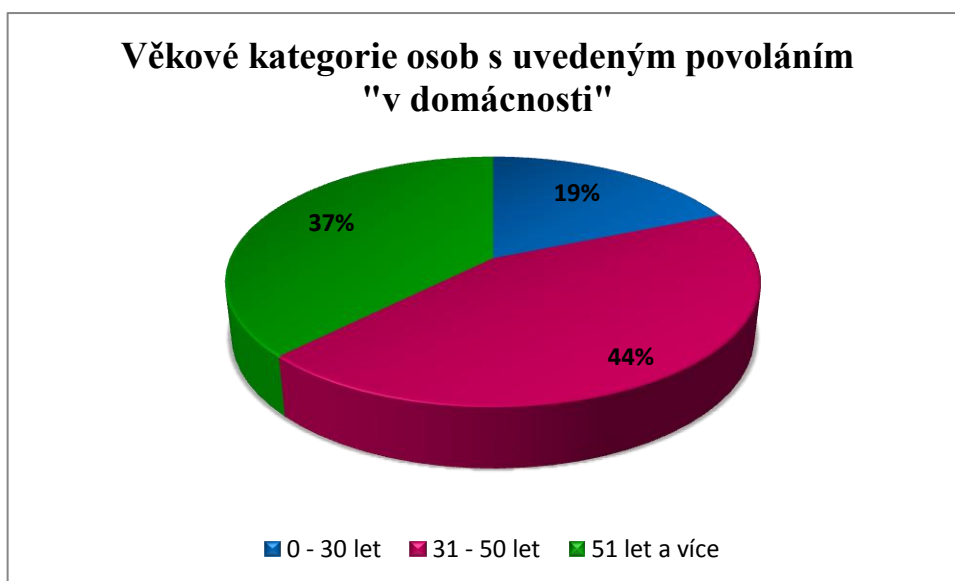
Graf č. 2



Graf č. 3



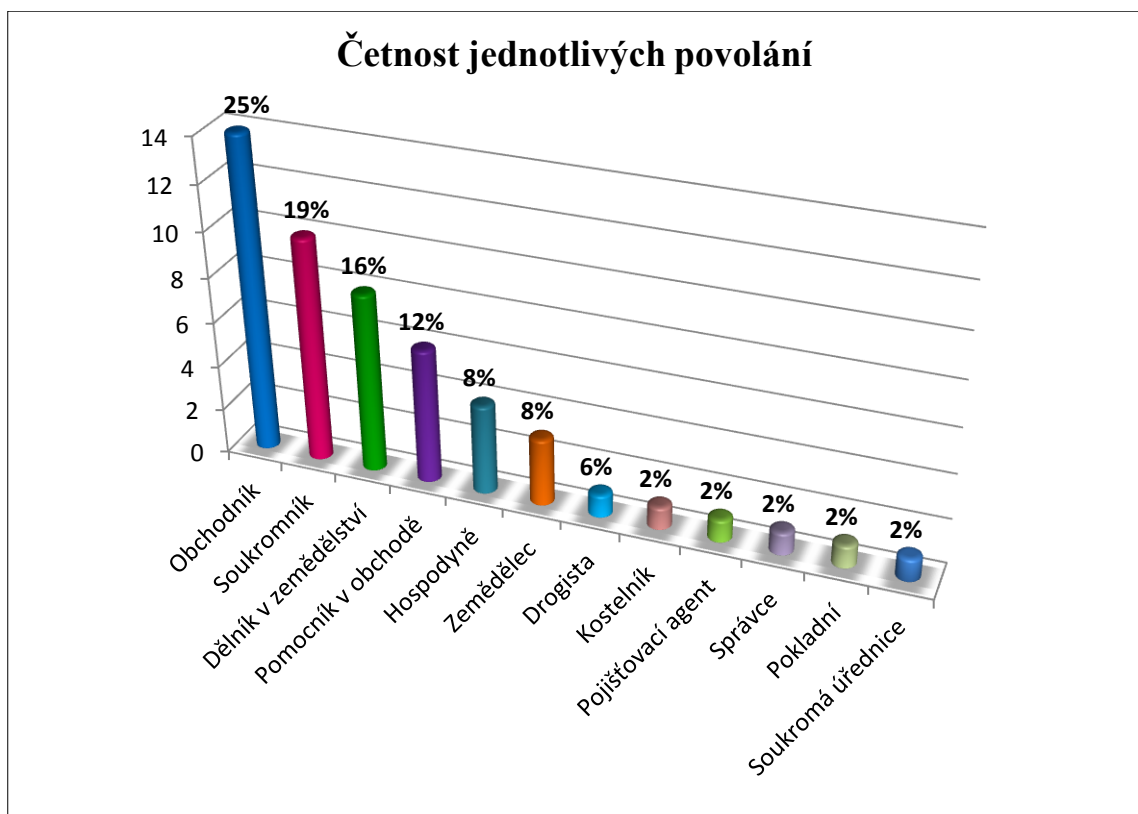
Graf č. 4



Graf č. 5



Graf č. 6



Příloha č. 4 - Abecedně řazené fotografie umučených židů



Benda Josef



Beneš Leo



Benešová Anna



Benešová Klára



Benešová Milena



Budlovský Arnošt



Fanta Pavel



Fanta Richard



Fantová Hana



Fischerová Kamila



Fischlová Milena



Fischlová Terezie



Fried Adolf



Friedmann Jindřich



Friedmann Karel



Friedmannová Berta



Friedmannová Herta



Friedová Gertruda



Grossová Kamila



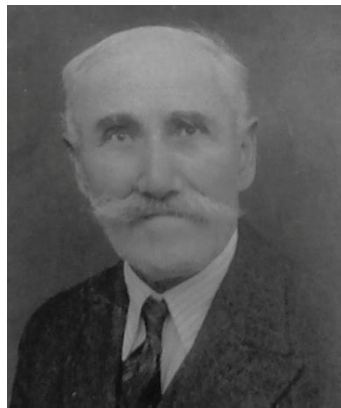
Hermann Julius



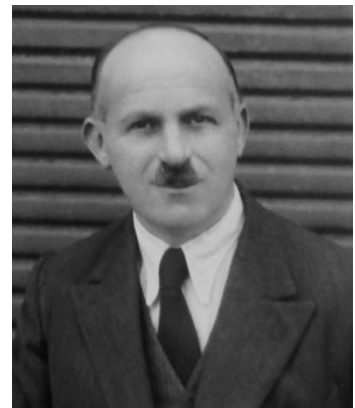
Kaufman Jakub



Kaufmannová Anna



Klein Mořic



Klein Rudolf



Kleinová Emílie



Kleinová Josefa



Kleinová Otýlie



Kleinová Růžena



Kohnová Hermína



Kraus Oto



Krausová Eliška



Lenková Olga



Löwy Jaroslav



Löwy Karel



Löwyová Hermína



Lustig Emil



Lustigová Aloisie



Lustigová Antonie



Mautner Josef



Mautnerová Luisa



Mautnerová Olga



Porges Eduard



Porges Oskar



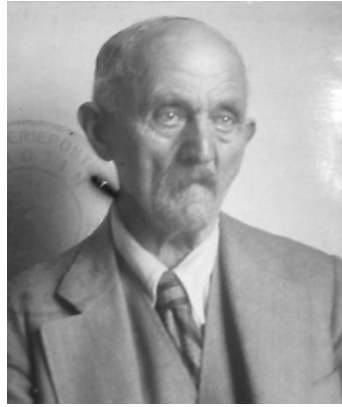
Porges Vilém



Porgesová Augusta



Porgesová Marta



Rosenzweig Mořic



Roubíček Maxmilián



Scheck Arnošt



Scheck Jiří



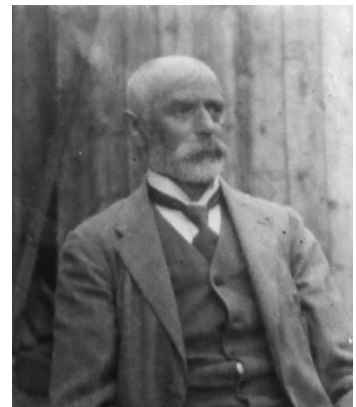
Scheck Karel



Schecková Olga



Schwarz Arnošt



Steiner Eduard



Steinerová Aloisie



Steinerová Flora



Straussová Valentina



Trávníček Rudolf



Trávníčková Hilda



Trávníčková Olga



Weiger Josef



Weilová Erna



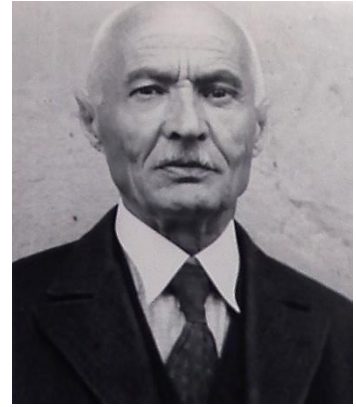
Weilová Marta



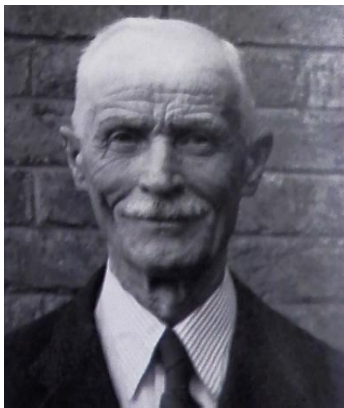
Weinerová Žofie



Weinsteinová Johana



Wiener Adolf



Wiener Mořic



Wiener Rudolf



Wienerová Františka



Wienerová Kamila



Wienerová Kamila



Wienerová Kamila